G. T. BUZOIANU

PĂMÎNTUL

PENTRU

UZUL CLASELOR SECUNDARE

Carte aprobată de Minister

EDIȚIA XVII

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

89. — Strada Casărmeĭ — 89.

1900

Prețul 2,50 leĭ

G. T. BUZOIANU

PĂMÎNTUL

PENTRU

UZUL CLASELOR SECUNDARE

Carte aprobată de Minister

EDIŢIA XVII

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ŞI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

89, — Strada Casărmeĭ — 89.

1900

AFRICA

SECȚIA I

NOȚIUNI GENERALE

CAP. I

Africa actuală

SITUAȚIUNE. — Africa face parte din vechiul continent, cu toate că în vechime nu se cunoșteaŭ de cât țările udate de Mediterana.

Se poate zice că, din puntul de vedere istoric, Africa este cea maĭ vechiă, pentru că, cu treĭ miĭ de anĭ înainte de începuturile Romeĭ, Egiptul era o țară civilizată. Din puntul de vedere geografic însă, ea este încă nouă. Coastele eĭ n'aŭ fost bine cunoscute de cât abiă de vre-o treĭ sute de anĭ; ba chiar astă-zĭ nu toate sunt bine studiate.

In interior nu s'a putut străbate de cât cu marĭ greutățĭ și cu sacrificiĭ nu maĭ puțin marĭ.

Până acum cincĭ-zecĭ de anĭ, coastele algeriane aŭ fost cuibul piraţilor Arabĭ, şi acest cuib n'a fost nimicit de cât o după sforţare disperată a marinarilor francezĭ. Restul coastelor africane, prevăzute când cu munţĭ sălbaticĭ când cu terenurĭ mlăştinoase şi bântuite veşnic, fie de razele unuĭ soare fără milă, fie de furtunĭ violente, aú fost multă vreme o piedică pentru exploratoriĭ, care ar fi năzuit să pătrundă în misteriosul său interior.

Un istm nisipos leagă acest continent cu Asia; în colo pretutindenĭ este înconjurat de mărĭ şi oceane. In raport cu Europa, Africa se prezintă ca o dependinţă sudică a eĭ, căcĭ marea Mediterană a stabilit, din vremurĭ chiar, o legătură, iar nu o piedică între aste două continente.

Paralelele extreme ale Africeĭ, care-ĭ măsoara *latitudinea* $37^1/_8{}^0$ latitudine boreală, pe care o dă capul Blanco, de pe ţărmurile Tunisuluĭ, şi aproape 35^0 latitudine australă, pe care o are capătul sudic al Africeĭ, numit capul Acelor, dând o lungime de la Nord la Sud, de 8000 Km.

Meridianele extreme, care-ĭ măsoară *longitudinea* după meridianul de la Greenwich sunt: aproape 20^0 longitudine vestică, care o are meridianul ce trece pe la capul Verde şi aproape 52^0 longitudine estică, pe care o poartă capul Ras-Hafun, dând o lăţime de la Vest spre Est de 7500 Km.

FORMĂ ŞI DIMENSIUNĬ.—Privind Africa în întregul eĭ, observăm că are forma unuĭ triunghiu, cu vârful în spre Sud.

Linia ţărmurilor sale este puţin întretăiată şi are o

desvoltare de patru orĭ mică de cât Europa, care este totuşĭ de treĭ orĭ maĭ mică de cât Africa în întindere.

LIMITE.—Africa se mărgineşte la Nord, cu marea Mediterana de la canalul Suez la Str. Gibraltar. De aci spre Apus îşĭ scaldă ţărmurile d'a dreptul în oceanul Atlantic, până la capul Acelor. Partea de răsărit este udată de valurile oceanuluĭ Indian, de la capul Acelor până la stîmtoarea Bab-el-Mandeb, iar de aci de marea Roşie, până la istmul Suez.

De cînd s'a tăiat acest ismm, făcându-se un canal. ce pune în legătura marea Roşie cu marea Mediterană, între porturile Suez şi Port-Said, se poate pluti împrejurul Africeĭ.

COASTE.—Dacă ţărmurile Africeĭ sunt monotone şi puţin crestate, pricină este că ea, fiind masivă şi compactă în interior, marea nu a putut pătrunde adânc spre a o putea îmbucăţi, deci este continentul cel maĭ sărac în golfurĭ.

Ţărmul nordic prezintă de la Est la Vest următoarele accidente: delta nisipoasă a Niluluĭ, care necontenit înaintează în mare, prin depunerea nămoluluĭ adus de Nil. De aci linia ţărmuluĭ, presărat de dune, are direcţia generală spre Vest presentând malul rotund al podişuluĭ Barca şi golfurile puţin adîncĭ ale Syrteĭ-marĭ şi Syrteĭ micĭ. De aci ţărmul se îndreaptă spre N. până la capul Bon.

Până aci malul este jos şi nisipos. De la capul Bon devine stâncos din pricina munţilor Atlas, care încing ţărmul de aproape. Baia Tunisuluĭ, vecină cu capul Bon, apoĭ capurile Spartel şi Punta-Leona, care for-

mează dimpreună, cu alte 2 capurĭ din Spania, str. Gibraltar, sunt singurele accidente, demne de notat.

Ţărmul oceanuluĭ Atlantic este jos, mocirlos şi nesănătos, maĭ cu seamă pe golful Guineĭ. Aci se află băncile de nisip Arguine, vestite prin naufragiul năveĭ Medusa şi capurile Verde şi Palmas, unde ţărmul descrie un arc de cerc, cu convexitatea spre Vest. De aci şi până la capul Lopez, de subt ecuator, linia ţărmuluĭ merge spre Est şi apoĭ spre Sud-Est formând o scobitură cunoscută sub numele de golful *Guineĭ* care presintă două băĭ numite: *Benin* şi *Biafra*, despărţite prin delta Nigeruluĭ. Maĭ la Sud se găseşte gura fluviuluĭ Congo şi capurile Negro şi Frio, apoĭ băile *Walfisch*, *Angra Pequena*, *St-Elena* şi *Table* şi in sfârşit capul *Buna-speranţă*, care formează colţul de miază-zi al continentuluĭ.

Ţărmul oriental, în mare parte jos şi nesănătos şi care este bântuit de ciocloni, presintă de la Sud spre Nord: băile *Algoa* şi *Del goa*; capurile Corrientes, Delgado, Ras-Hafun şi *Guardafui*. De aci ţărmul se îndreaptă de o dată spre Apus, spre a forma, cu ţărmul Arabieĭ, golful *Aden*. Strîmtoarea *Bab-el-Mandeb* stabileşte comunicaţia întue acest golf şi marea Roşie.

INSULE.— Cea maĭ mare insulă a Africeĭ este **Madagascar** [1]), de formă lungăreaţă, întinzându-se de la capul Ambre la capul Sf. Maria şi scaldată de oceanul Indian. Ea se desparte de continent printr'un canal numit *Moçambic*. Imprejurul Madagascaruluĭ se găsesc: *Comorele*, *Mascarènele*, *Amirantele* şi *Seyşele*.

[1]) Intindere de aproape 592,000 km. patraţĭ.

Insulele micĭ, aproape de ţărmul oceanuluĭ Indian, sunt: Mafia, *Zanzibar*, şi Pemba, lângă coasta Zanzibar; *Socotora* la Est de capul Guardafuĭ, *Perim* în strîmtoarea Bab-el-Mandeb, archipelagul Dahlak şi Frasan, în marea Roşie.

Pe ţărmurile oceanuluĭ Atlantic, de la Sud spre Nord, întîlnim insulele: *Fernando-Po*, *Principele*, *St. Tomas* şi *Anobon* în golful Guineĭ; două insule, *S-ta Elena* şi *Ascension* departe în ocean; archipelagurile *Bissagos*, *Capul Verde*, *Canare*, *Madere* şi *Açore*, despărţite de Africa prin adîncimĭ de 4,000 m. Pe ţărmul Mediteraneĭ, în golful Sirta mică, se află insula *Djerba*.

CAP. II.

Uscatul

PLATOUL AUSTRAL.—Nicĭ o parte din lume [1]), nu presintă maĭ mult de cât Africa, caracterul podişelor uniforme, adică netede şi puţin variate.

Tot interiorul său este o enormă stană (bloc) de piatră [2]), care a răsărit pe de-asupra apelor oceanice. de odată, în primele vîrste geologice ale pămîntuluĭ.

Dacă ne-am putea urca în atmosferă la o înnălţime oare care şi am putea îmbrăţisa de o dată cu privirea întregul continent, am observa maĭ întâĭ un imens platoŭ, care s'ar ridica pe nesimţite de la Sud spre

---

[1]) Esceptînd Australia.

[2]) Granit, basalt, gresie şi laterită, roşită de părticele de fier etc

Nord, şi ar atinge cam în dreptul Equatoruluĭ o altitudine de 1000 metriĭ.

Platoul acesta, numit platoul Austral, pentru că se află în emisferul austral, este prea puţin brăzdat de munţĭ, este însă în schimb scobit de câte-va văĭ adâncĭ, cum sunt văile fluviilor Congo şi Zambezul şi de basinurile nu maĭ puţin impunătoare ale lacurilor Albert, Ukerewe, Tanganica, Niassa şi altele.

In partea despre Miază-zi, platoul se reazămă pe masivul *Draken*, care determină colţul meridional al Africeĭ. In spre răsărit el este susţinut maĭ întâĭ de munţiĭ *Lupata*, care lungesc coasta orientală până la lacul Tanganica, trimeţându-şĭ ramurile până la ţărmul oceanuluĭ.

Şira muntoasă ce urmează apoĭ spre răsărit de acest lac, şi se ridică, în dreptul laculuĭ Ukerewe, tocmaĭ pe Equator, în munţiĭ *Kenia* şi *Kilimangiaro*, care ating cea maĭ mare înăiţime din tot continentul (6000 metriĭ).

In partea despre Apus şirul de înălţimĭ, fără a fi tot aşa de important ca cel despre Răsărit, se urmează totuşĭ aproape fără întrerupere, sub numele de *Terasele Occidentale*, până, la Equator, unde începe a se ridica puternicul masiv al *Camerunuluĭ*, care prezintă înnălţimĭ până la 3005 metriĭ şi care se leagă pe subt apă cu insulele din golful Guineiĭ.

CAMPIA SUDANULUĬ.—Spre Nord de Ecuator, pe o linie neregulată, platoul Austral dispare pe nesimţite şi dă naştere uneĭ câmpiĭ întinsă, unită, şi maĭ fără accidente. Este câmpia Sudanuluĭ, care se întinde pe o suprafaţă de vre-o cincĭ milioane chilometri patraţĭ,

Maĭ nicăerĭ această câmpie nu prezintă o altitudine

maĭ mare de cât 400 metriĭ d'asupra niveluluĭ măriĭ dar iarăşĭ maĭ nic erĭ nu scoboară maĭ jos de acelaş nivel.

In partea de miaz*-zi se reaz mă pe platoul Austral; la răsărit pe masivul *Abi inian*, iar la apus pe *Fota Dj lon*.

Masivul Abisinian (Habeş) es.e o aglom raţiune de munţĭ, a căror altitudine apropie ţifra de 4000 metiiĭ, şi care domin Nord-Estul Africeĭ prezintînd scobiturĭ adâncĭ.

Masivul Fota Djalon este maĭ puţin însemnat şi ca înălţime şi ca intindere. Este însă important prin aceea că dă naş.ere la numeroase cursurĭ de apă, printre care cel maĭ important este Nigerul, fluviul Negrilorĭ care formează o lungă scobitură, şi care brăzdează toate partea de Vest a acesteĭ imense câmpiĭ.

Câmpia Sudanuluĭ prezintă caractere cu totul particulare. Supusă unuĭ regim de ploĭ, care ţine pe unele locurĭ chiar câte şeapte lunĭ în şir, ea oferă ochiuluĭ călătoruluĭ, cea maĭ splendidă vegetaţie de pe glob. Pădurile sunt nesfârşite şi populate cu nenumărate specie de animale, multe din ele necunoscute prin cele alte continente.

Spre Nord, la marginea despre Sahara, se găseşte o enormă scobitură umplută cu apele laculuĭ Ciad, lac interioı, care strânge apele întregeĭ regiunĭ şi care nu comunică cu Oceanul.

PUSTIA SAHARA.—D'asupra Sudanuiuĭ, pe maĭ toată paralela, care atinge curba fluviuluĭ Niger şi laturea de Nord a laculuĭ Ciad, campia încetează şi o zonă de stâncă şi de nisipurĭ începe.

Este Sahara, pustia enormă, acoperită de nisipurile fine şi mişcătoare la cea maĭ mică adiere a vîntuluĭ şi brăzdată prin mijloc de un şir de munţĭ goĭ, a căror înălţime se ridică în *Tibesti*, până la 2000 metriĭ d'asupra niveluluĭ măriĭ.

Pustía Sahara se desvăluie pe o suprafaţă de peste şease milioane chilometri pătraţĭ, de la ţărmul Oceanuluĭ Atlantic până în valea Niluluĭ, de la Senegal şi Niger până la poalele Atlasuluĭ.

Pe ţărmul răsăritean al Tripolitanieĭ, nisipurile eĭ ajung chiar până la ţărmul Mediteraneĭ.

Afară de înălţimile pomenite maĭ sus, ea este pretutindenĭ joasă, maĭ joasă de cât câmpia Sudanuluĭ ba pe unele locurĭ maĭ joasă chiar de cât nivelul măriĭ Ast-fel, spre Apus, în dosul dunelor *Iguidi*, se găsesc adîncimĭ de 250 metriĭ sub nivelul măriĭ.

Icĭ şi colo, pierdute în mijlocul acesteĭ imense mărĭ de nisipurĭ, călătorul întălneşte câte o pajişte verde. Acestea sunt oazele, singurile locurĭ unde se pot adăposti caravanele, care o străbat de la Nord la Sud şi vice-versa.

MAGHREBUL.—Maghrebul este ţinutul coprins între Mediterana, oceanul Atlantic şi Sahara. Numirea i-a fost dată de Arabĭ. Cuvîntul Maghreb-el-Aksa însemnează, în această limbă, «Extremul Occident».

Este o regiune cu totul deosebită de cele precedente. Pe dată ce se sfîrşeşte pustia, terenul se ridică de o dată până la o înălţime de 4000 metriĭ, formând importantul lanţ *Atlas*. Linia acestuĭ şir muntos merge de la Est spre Vest, de la Sirta mica până la oceanul Atlantic, cam în dreptul insulelor Canariĭ. Se urmează

apoĭ spre Nord o serie de platourĭ, acoperite icĭ şi colo cu aşa numitele şoturĭ, apoĭ, terenul se lasă uşor, în pante dulcĭ, formând văĭ perpendiculare, până la ţărmul udat de valurile albastre ale Mediteraneĭ.

Maghrebul este regiunea cea maĭ frumoasă şi maĭ proprie de locuit din toată Africa. De alt-fel această regiune, şi prin natura soluluĭ şi prin climă, este maĭ mult europeană de cât africană. Africa adevărata începe din munţiĭ Atlas, iar nu din Mediterana.

VALEA NILULUI s'a format în partea de răsărit a Sahareĭ. Această vale constitue încă una din minunile africane. Un şioiu de apă porneşte din lacul Albert şi înaintează încet printre stâncĭ şi nisipurĭ până la Mediterana, iar pe ţărmurile sale se desenează o fîşie de verdeaţă, care se lungeşte printre nisipurĭ.

Nilul constitue limita de răsărit a Sahareĭ, sau maĭ bine, el şi marea Roşie, despart în două părţĭ inegale cele două marĭ pustiĭ aleĭ lumeĭ antice: Pustia Sahara şi pustia Arabică.

Pe această vale s'a aninat şi s'a constituit cea maĭ solidă şi poate cea maĭ vechiă civilizaţie a omenireĭ.

CAP. III

Apele.

REGIMUL APELOR AFRICANE.—In centrul Africeĭ există o masă enormă de apă dulce, adunată acolo din ploile torenţiale intertropicale şi alimentate cu zăpezile eterne ale ridicăturilor din regiunea ecuatoruluĭ.

Fără a se putea stabili o linie de despărţire a apelor, treĭ marĭ fluviĭ pleacă de aci, îndreptânduse, fiecare că re una din cele treĭ mărĭ înconjurătoare: Nilul, Congo, şi Zambezi, către Mediterana, Atlan ica şi Oceanul Indian.

Apele tbibutare Mediteraneĭ. — Basinul Mediteraneĭ ţine tot de oceanul Atlantic, dar îl deosebim de acesta fiind-că direcţia fluviilor este deosebită.

Nilul, care izvoraşte maĭ jos de lacul Ukereve saŭ Victoria-Nianza, de prin masivele Uniamwezi, sub numele de Simeyu şi Nil-Alexandra, trece prin lac, din care iese cu numele de Bhar-el-Gehel, se încarcă pe stângă cu apele lacurilor Wuta Nzige sau Albert-Eduard şi Mwutan sau Albert-Nianza. Cu acest nume pătrunde în regiunea laculuĭ No, unde, după ce se încarcă cu o mulţime de ape sub numele de Bhar-el-Gazhal (rîul gazelelor), porneşte spre Nord sub numele de *Nilul alb*,

Din podişul Abisinieĭ primeşte, pe dreaptă, doĭ afluenţĭ cu un tribut de apă imens, anume, la Khartum pe Bhar-el-Azrak orĭ Nilul-Albastru, ce izvoreşte din lacul Ţana şi ceva maĭ sus pe Atbara, ultimul său afluent.

Cursul inferior al Niluluĭ este cuprins în regiunea pustiilor Sahara, valea i se strîmtează, afluenţĭ nu maĭ poate primi, şi totuşĭ face din Egipt o lungă oază roditoare, revărsându-şĭ anual apele din Iulie până în Noembrie, aceasta din pricina ploilor tropicale de la izvoare In cursul săŭ prin pustie se maĭ încovoaie de două orĭ descriind un S şi se varsă în mare prin maĭ multe braţe, dintre care *Damietu* şi *Rosetti*, cele extreme,

cuprind între ele terenul, Delta-Niluluĭ. Nilul coborînd treptele muntoase trece printr'o mulţime de cataracte care încetează de la Siut în jos. Lungimea luĭ este de vre-o 6300 km Este socotit al doilea din lume în ce priveşte lungimea.

Din regiunea Maghrebuluĭ, Mediterana primeşte apele *Medjerdeĭ* din Tunis, *Şelifuluĭ* din Algeria şi ale rîuluĭ *Muluia* din Maroc.

FLUVIILE TRIBUTARE OCEANULUĬ ATLANTIC. Incepând de la Nord spre Sud sunt:

Sebu şi *Tensift* în Maroc, *Wadi Draa* la Sudul Marocului.

Din masivul Foota-Djalon nasc treĭ fluviĭ: *Senegalul* (2800 km.) încărcat pe stânga cu *Faleme* şi *Gambia*, care curg spre Vest ambele prin Senegambia; apoĭ *Nigerul* (4800 km.) care curge de la Sud-Vest spre Nord Est până la Timbuctul de unde se lasă spre Sud-Est; iar după ce primeşte în stânga pe Binuie, care vine din regiunea iaculuĭ Ciad, se varsă între golfurile Beniu şi Biafra, formând o deltă. El se revarsă ca şi Nilul şi fertilizează regiunea bogată a Sudanuluĭ occidental. *Volta* se varsă în golful Guineĭ. La capul Lopez, se află îmbucătura *Ogaveĭ*, iar maĭ jos aceea a fluviuluĭ **Congo**, care întrece pe Nil în volumul apelor ce duce oceanul, dar nu şi prin lungime, căcĭ după calculele maĭ recente, el nu are de cât 5600 km.

Congo izvoreşte din munţiĭ aflaţĭ între lacurile Niasa şi Tanganica. trece prin lacul Bangueolo, ia direcţia nordică, trece şi prin lacul Moero, se încarcă pe stânga cu scurgerea Lualaba a uneĭ regiunĭ de lacurĭ şi soseşte la Niamgve, de unde îşĭ lărgeşte valea şi ia numele de

Congo, după ce a primit, pe dreapta apele lacului Tanganika. De aci curge prin păduri, formează cataractele numite Stanley-fallse, şi intră în depresiunea centrală africană. Aci primeşte pe dreapta, afluenţii *Aruvimi* şi *Ubanghi*. După ce descrie un arc de cerc de la Vest spre Est, se lasă spre Sud şi primeşte pe stânga apele lacului Leopold şi pe ale rîului Kassai. Aproape de Leopold-ville dă naştere unor mocirle numite Stanley-Pools şi apoi îşi strânge iar apele, spre a trece prin cele 32 cataracte de la Yellala, de unde se îndreaptă spre Vest tărînd în ocean un volum considerabil de apă, ce numai fluviul Amazoanelor întrece. Gura Congului se găseşte mai jos de Banana.

Cuanza şi *Cunene* curg prin Benguela şi se varsă tot în oceanul Atlantic.

Orange (Garip) este un curs repede şi impropriu navigaţiunei, case se alimentează cu apă în munţii Draken şi după ce se încarcă pe dreapta cu *Vaal*, ajunge în oceanul Atlantic, după ce departe două regiuni deosebite: colonia Capului de pustia Kalahari.

FLUVIILE CE SE VARSĂ IN OCEANUL INDIAN.—Incepând de la Sud spre Nord, întâlnim pe malul mării gurile următoarelor fluvii: *Limpopo* (rîul crocodililor) ce se varsă în baia Delagoa; *Zimbezi*, cu izvoarele în regiunea misterioasă incă a lacului Dilelo, dă naştere la minunatele cascade *Victoria*; se încarcă cu apele lacului *Nyassa* prin pîrîul *Şire* de pe stânga şi ajunge în baia de pe ţărmul Moçambic.

Este navigabil în cursul său inferior.

Rovuma şi *Rufidji*, străbat Africa orientală germană. Cel d'întîi formează limita dintre stăpînirile portugeze

şi cele germane. *Tana*, care duce oceanuluĭ Indian apele scurse din muntele Kenia, dând naştere la căderĭ marĭ de apă; *Webi Şepbeli*, care vine din ţinutul locuit de triburile Galla şi Somali, încărcat pe stânga cu Tug Tafan şi cuprinzând între eĭ munţiĭ *Regele Carol* şi *Regina Elisabeta*. Aceste locurĭ aŭ fost explorate de Româniĭ Dimitrie Ghica şi fiul săŭ Nicolae, în iarna anuluĭ 1895. Maĭ spre Sud, aŭ dat de ne curs mare de apă ce merge paralel cu Webi Şebeli de la Vest spre Est pe care l'aŭ numit *Principele Ferdinand* şi care pare a fi un afluente al celuĭ dîntîiŭ, fiind-că Webi Şebeli lungeşte ţărmul oceanuluĭ Indian pe o distanţă de aproape 260 km. înainte de a sosi la mare.

BASINURI INTERIOARE. — In mijlocul Sudanuluĭ se află cel maĭ însemnat basin interior al Africeĭ, lacul *Ciad*, ce primeşte numeroase cursurĭ de apă.

In Africa australă se află încă un lac interior, fără comunicaţie cu oceanul. Aceasta este *Ngami*, încă prea puţin cunoscut, în care se scurge rîul Cubango.

CAP. IV.

Aerul

INFLUENŢA LATITUDINEI. — Nicăierĭ alt unde-va, pe globul pămîntesc influenţa latitudineĭ nu este maĭ regulată cum este în Africa. Pe de o parte simetria de întindere a pămînturilor ce există de o parte şi de alta a ecuatoruluĭ, care trece prin mijlocul Africeĭ, pe de alta, lipsa masivelor şi a podişelor prea înălţate şi în-

tinse, sunt principalele cause, care hotărăsc ca clima, aci, să depindă numaĭ de puterea încălzitoare a soareluĭ. Influenţa măriĭ nu se simte de cât pe ţărmurĭ, fiind-că maĭ toate sunt muntoase.

Din punctul de vedere al la.itudineĭ, sunt representate numaĭ două felurĭ, de clime :

Cea tropicală saŭ toridă, care cuprinde tot centrul Africeĭ şi unde se semnalează mijlociĭ anuale de căldură de+36°.

Aci deosebim în genere numaĭ 2 anotimpurĭ, unul secetos şi altul ploios.

In partea de Nord până în munţiĭ Atlas, domină clima cea maĭ plăcută din Africa; iar în partea de Sud, de la Capul. Acelor până la Orange. se simte o climă curat europeană.

INFLUENŢA ALTITUDINEI. — Graţie altitudineĭ din centru Africeĭ, populaţiunile trăiesc plăcut, iar Europeniĭ se pot lesne aclimata. Sunt locurĭ care suferă o climă rece, deşi sunt situate sub dogoreala directă a Soareluĭ. Ast-fel sunt Abisinia san Habeş şi masivele Kenia şi Kilimangearo, care aŭ vîrfurile lor nemeţite. Pe podişele ridicate numite *Hammada* ale Sahare, precum şi prin ţinuturile Galla şi Somali, se întîmplă, adeseorĭ, scăderĭ de temperatură până la+2° şi chiar 0°.

VINTURI ŞI PLOI. — a). In Africa sunt două ecuatoare termice: unul în pustia Kalahari şi altul în Sahara. De acea când noĭ avem iarnă, în Africa australă se stabilesc curente de aer din spre N., N. V. şi N. E. Din contra, pe când Soarele dogoreşte direct asupra tropiculuĭ Cancer, când noĭ avem vara, curentele de aer din Africa australă aŭ direcţia de la S. S. V. şi S. E. şi sunt umede.

In centru bat, în tot timpul anuluï, nişte vînturï constante numite alizee. In emisfera boreală suflă din spre N. E. spre S. V., iar în emisfera australa de la S. E. spre N. V., şi împedică condensarea norilor prin Sahara şi Kalahari. Acest curent dă naştere în Sahara unuï vînt ce se chiamă Simun, care produce vijeliï grozave şi în Egipet vîntuluï Kamsin, ce ţine 40 de zile.

Sub ecuator şi sub tropice se află câte o regiune de calme (lipsă de vînt).

Dincolo de calmele tropicale începe regimul vînturilor variabile, care în emisfera boreală, predomină din spre S. V., iar în cea Sudică dinspre N. V.

In oceanul Indian suflă vînturile periodice numite, de către Arabï, *musoane*.

Aceste vînturï sunt produse de deosebire anotimpurilor. Ast-fel, când este vară în Africa australă, suflă musonul dinspre Asia spre Madagascar, iar când este iarnă, suflă musonul dinspre Madagascar spre India.

In privinţa ploilor deosebim:

1) O zonă de ploï zilnice, care cad abundente în momentul trecereï soareluï la meridianul loculuï. Ea se întinde cu câte 5° la Nord şi la Sud de ecuator.

2) Două zone tropicale de o parte şi de alta a aceleï d'ântîiŭ, cu ploi periodice, hotărînd două anotimpurï, unul ploios şi altul secetos. Cel ploios ţine de la 4 până la 8 lunï, după cum este maï aproape saŭ maï departe de mare şi după cum regiunea este maï muntoasă saŭ nu. Ele coprind Sudanul şi Congo.

3) Două zone, cu climă secetoasă, prin Sahara şi Kalahari, corespunzînd cu ecuatorele termice.

4) La cele două extremităţĭ, Nord şi Sud, predomină ploile periodice de iarnă, cu 4 anotimpurĭ.

5) Ţărmurile orientale ale Africeĭ se bucură de plo periodice ce ţin 6 lunĭ, hotărâte de musoanele oceanuluĭ Indian, iar alte 6 lunĭ, când vîntul muntos bate de la uscat spre mare, este anotimpul secetos.

CAP. V.

Producţiunile naturale ale Africeĭ

REGIUNI NATURALE. — Cele cincĭ regiunĭ naturale corespund cu cele cincĭ regiunĭ climatologice.

In regiunea ploilor ecuatoriale şi tropicale, se găseşte pădurea seculară cu restrânse poiene cultivabile.

Centrul Africeĭ, fertil, se poate compara cu miezul unuĭ fruct, a căruĭ coaja trebuie să o spargem, cu marĭ greutăţĭ. Spre Nord de această regiune se întinde cîmpia roditoare a Sudanuluĭ, a căreĭ vegetaţie bogată se tot răreşte cu cât înaintează spre Nord; iar spre Sud, de Ecuator se întinde regiunea nu maĭ puţin bogată a platouluĭ, care sfîrşeşte tocmaĭ dincolo de tropicul Capricornuluĭ.

Tot în fîşiĭ paralele vin apoĭ două regiunĭ pustiĭ, unde vegetaţia lipseşte cu desăvîrşire, fiind-că ploaia lipseşte. In Sahara, de pildă, sunt locurĭ în care 20 anĭ în şir nu cade o picătură de apă.

In fine, la cele două extremităţĭ ale continentuluĭ odată cu apa, renaştĕ şi natura; iar solul se acoperă de culturile caracteristice zoneĭ temperate.

FLORA. — Africa este foarte roditoare acolo unde nu lipseşte apa. In regiunea mediterană, prin Maroc, Algeria şi Tunis, se cultivă cu succes portocaliĭ, măslinii, lămâiul precum şi viţa şi pădurea mică.

Valea Niluluĭ este bogată în cereale: grâŭ, porumb, apoĭ durah, linte şi bob. In multe locurĭ creşte bumbacul şi trestia de zahăr.

In zona tropicală a Asieĭ oameniĭ se nutresc cu fructele curmalilor şi bananierilor. Palmieriĭ care daŭ goma şi unt-de-lemnul, precum şi cauciucul, sunt foarte mult căutate de Europenĭ.

Regiunea Sudanuluĭ de la sudul Ecuatoruluĭ este atât de bogată în vegetale şi animale, în cât a şi fost supranu.ită ţara monştrilor. Aci creşte arborele «boabab» saŭ elefantul lumeĭ vegetale, atât de folositor indigenilor. Cocoti.rul se găseşte pretutindenĭ. Rîurile sunt mărginite de arborĭ legaţĭ cu Iiane şi plante parasite, aşa în cât exploataţia maĭ nu este cu putinţă.

In colonia Cap, precum şi în ţările berberice de pe ţărmul Mediteraneĭ, principala ocupaţiune a oamenilor este agricultura, fiind-că sunt aşezate în zonele temperate. Pe lîngă cereale se cultivă viţa, iar pădurile acoperă întinderĭ marĭ şi cresc foarte repede, ca şi salcîmul la noĭ.

Prin insulele oceanuluĭ Indian se cultivă cafeaua şi trestia de zahăr, iar cele din Atlantica sunt renumite pentru cultura viţeĭ, a porumbuluĭ şi a florilor.

FAUNA. — In ceea ce priveşte fauna, găsim speciĭ de animale caracteristice pentru fie-care regiune.

In Africa de Nord se află animale sălbatice ca leul, pantera şi hiena, iar cele domestice sunt cămila şi ca-

lul, care servă la transportul oamenilor prin pustiĭ (caravane) şi oaia, care este animalul de predilecţie al musulmanuluĭ.

Elefanţiĭ, rinoceriĭ şi ipopotaniĭ sunt numeroşĭ prin Africa ecuatorială, unde oameniĭ îĭ vînează pentru a le lua dinţiĭ, numiţĭ în comerţ fildeş. Maimuţele, gorila şi cimpanzeul, precum şi turme întregĭ de antilope, locuesc aceste regiunĭ. Rîurile sunt pline de crocodilĭ.

Maĭ la Sud, prin stepele Kalahari, se găsesc zebre, struţĭ, care dau industrieĭ penele lor, iar în colonia Cap s'aŭ aclimatat caĭ, boĭ, capre şi maĭ cu seamă oĭ, care sunt una din bogăţiile acesteĭ regiunĭ, prin cantitatea cea mare de lână pe care o exportă. Tot ast-fel şi prin regiunea Atlasuluĭ. Struţiĭ se găsesc în mare număr şi prin Sahara.

Minerale. — Africa, de curînd cunoscută, nu poate să treacă printre continentele cele maĭ exploatate. Algeria este bogată în mine de fier; plumbul se găseşte prin Maghreb, cărbunile de pămînt (huila) în republica Transvaal. Praful de aur din rîurĭ se aduce de indigenĭ de pe ţărmurile Guineĭ şi ale Mozambiculuĭ odată cu fildeşul. Minele de diamant, descoperite în Kimberley de la Nordul Colonieĭ Cap, aŭ contribuit mult la desvoltarea grabnică a acesteĭ coloniĭ

Indigeniĭ dau toate aceste producte Europenilor în schimbul armelor, ţesăturilor de lînă, de mătase şi de bumbac, cum şi pe obiecte de sticlă şi bijuteriĭ ordinare.

Drept monedă, triburile cele maĭ sălbatice au bara de cupru, iar şirurĭ de scoicĭ şi de melcĭ servesc ca monedă măruntă.

Africa oferă un viitor mare comerţuluĭ şi industrieĭ. De aceia toate statele Europene se ocupă de dînsa făcînd expediţiunĭ şi stabilind coloniĭ.

Prin Algeria, Tunis, Cap şi Egipt şi chiar prin Congo, sunt o mulţime de căĭ ferate, iar rîurile Nil şi Congo au devenit astă-zĭ căĭ navigabile de mare importanţă.

CAP. VI

Locuitoriĭ Africeĭ

Populaţia Africeĭ nu se poate preciza de cât într'un mod cu totul aproximativ, de oare-ce numaĭ prin câte-va regiunĭ stăpînite de Europenĭ s'au făcut calcule statistice. Se crede totuşĭ că în interiorul acestuĭ continent trăesc vre-o 200 milioane suflete [1]) pe o suprafaţă de peste 2,800,000 km. □.

Ca şi plantele, populaţia este deasă în regiunile fertile din centru, se împuţinează şi chiar lipseşse prin pustie şi apare în număr mare in regiunea mediterană şi prin sudul Africeĭ. Densitatea mijlocie nu este de cât de 7 locuitorĭ pe km. □, adică de 5 orĭ maĭ puţin deasă decât în Europa.

Vom vedea că repartiţia raselor pare a fi urmat regiunile fizice. Intr'adevăr condiţiunile de traiu, contrastând de la o zonă la alta, cu greu s'au făcut şi se maĭ pot face încrucişărĭ, de şi poate există o simetrie între regiunile extreme.

[1]) Geograful german Supan, nu acordă Africeĭ o populaţie maĭ mare de cât 164 milioane suflete.

ETNOGRAFIE.—Partea de Nord a Africeĭ pînă dincolo de tropicul canceruluĭ, este locuită de treĭ neamurĭ ale raseĭ albe: hamiţĭ, semiţĭ şi latinĭ.

Neamul hamit este represetnat astă-zĭ prin poporul berber.

Originarĭ din Asia, Berberiĭ s'au stabilit în Africa, în nişte timpurĭ atât de vechĭ, în cât au rămas nehotărîte de istorie.

Berberiĭ au ocupat Egiptul, de unde s'au întins spre Sud pînă în Etiopia (Abisiania) şi spre Vest pînă la oceanul Atlantic. Tot aşa au făcut şi Arabiĭ acum o mie şi maĭ bine de anĭ.

Berberiĭ au trecut apoĭ, impinşĭ de noiĭ năvălitorî, peste munţiĭ Atlas şi au scoborît în Sahara străbătînd oazele, pînă în regiunea Nigeruluĭ. Felahiĭ din Egipt sunt urmaşiĭ lor. In Sahara se recunosc după denumirea de Mauri în partea de Vest, Tuaregĭ, prin mijloc şi Tibu spre Est; iar prin Senegambia şi maĭ cu seamă prin Sudan îĭ întâlnim sub numele de Falatahi sau Peulhi.

Denumirea «Berber» este o numire etnică în toată puterea cuvîntuluĭ. Nu i s'a găsit origina, fiind-că limba însă-şĭ a acestuĭ neam se pierde în cutele trecutuluĭ.

Berberiĭ se deosibesc pretutindenĭ de Arabi, prin forma figureĭ, care e maĭ lată, nasul maĭ scurt şi corpul maĭ gros. Sunt mulţĭ Berberĭ, carĭ au ochiĭ verzĭ sau albaştriĭ. Ceĭ din Sudan şi Nubia au culoarea feţeĭ arămie, iar părul nu e creţ.

Tipul *semit* este representat prin poporul *arab,* care a năvălit prin secolul VII, subt impulsiunea coranuluĭ, şi a ocupat maĭ întâĭ Egiptul, apoĭ cele alte regiunĭ

ale Africeĭ udată de Mediterana, pînă la oceanul Atlantic.

Alţĭ Arabĭ însă se stabilisc, cu mult înainte de Mahomed chiar, pe coastele de răsărit ale Africeĭ, începînd de la marea Roşie şi pînă la Zanzibar. Eĭ sălăşluesc încă astă-zĭ prin aceste ţinuturĭ făcînd comerţ cu diferite speciĭ de mărfurĭ. Uniĭ dintr'înşi, Beduiniĭ, au pătruns chiar în interiorul Africeĭ şi practică încă comerţul cu sclaviĭ, cu toată opunerea Europenilor.

Restul Africeĭ este locuit de o populaţie neagră, a căreĭ fisionomie diferă de la o regiune la alta, dar care totuşĭ se poate reduce la treĭ tipurĭ:

1) Negriĭ *Bantu*, în care întră *Cafriĭ* cu ramura Zulu ca element predominător şi care locuesc Sud-Estul Africeĭ. Eĭ sunt păstorĭ şi războinicĭ, şi contra lor şi Englezeiĭ şi Olandeziĭ au avut nevoe să susţie numeroase lupte.

Interiorul Africeĭ tot, de la Zambez şi pînă la Sudan, este ocupat de elementele acesteĭ rase care, pe lîngă tipul fisic, au drept legătură limba *Bantu*, care se vorbeşte, aceeaşĭ pretutindenĭ fără multă deosebire. Locuitoriĭ din Congo [1]) se pot înţelege cu ceĭ din Mozambic fără multă greutate.

Popoarele, toate, care se coprind sub denumirea de *Bantu*, şi a căror ţifră nu trece de 40 milioane suflete, reprezintă adevăratul tip al raseĭ negre: culoarea pieleĭ aproape neagră şi lucitoare, părul des, creţ şi lînos, nasul turtit şi umeriĭ feţiĭ ridicaţĭ. Parte din aceste popoare sunt sedentare, ceĭ de pe lîngă Congo şi

[1]) *Adrian Balbi*, Allgemeine Erdbeschreibung, pag 941.

Cafriĭ maĭ cu seamă. Eĭ se ocupă cu creşterea vitelor — uniĭ chiar cu agricultura — vînătoarea sau pescuitul, după cum sunt şi regiunile ce locuesc. Alţiĭ, cea maĭ mare parte, n'au locuinţe fixe şi rătăcesc mereu prin stepele din Zambez şi Limpopo. Mulţĭ sunt antropografĭ, din canză că nu pot fi nicĭ păstorĭ nicĭ agricultorĭ, de oare-ce pădurile seculare şi virgine, ocupă întinderĭ prea marĭ, iaı păşunile şi terenurile cultivabile lipsesc.

2) Negriĭ *Hotentoţĭ*, care ocupă tot Sud-Vestul Africeĭ, de la rîul Cunene şi pînă la Orangele. Coprind maĭ multe neamurĭ : *Dumara, Namıqua* şi *Bojesm nĭ* sau *Buşmenĭ*

Aceştia din urmă oferă privitoruluĭ tipul cel maĭ degenerat, chiar printre rasele africane. Micĭ de talie, eĭ umblă aproape goĭ şi trăiesc numaĭ din vîna.. Nu au locuinţe fixe.

Aceştia sunt în adevăr sălbatecĭ.

Ceĭ-l-alţĭ *Hotentoţĭ* nu se deosebesc mult de Buşmenĭ; totuşĭ prezintă o talie ceva maĭ răsărită, şi a căpătat oare-care cunoştinţĭ trebuincioase vieţeĭ. Aşa, eĭ au devenit păstorĭ, se servesc de cal şi de bou, ştiu să întrebuinţeze pielea pentru îmbrăcăminte şi trăiesc în locuinţe fixe.

In Madagascar sunt *Sıkalavĭ* şi *Hovaşĭ*, aceştia din urmă înrudiţĭ cu rasa malaesă din Oceania şi în luptă cu ceĭ d'intăĭu, care sunt de origină africană.

COLONIŞTII EUROPENI.—In republicele independente de la Sud se află *Boeriĭ* olandezĭ, primiĭ coloniştĭ aĭ Colonieĭ Cap (1652), amestecaţĭ cu Francezĭ, huguenoţĭ alungaţĭ aci după revocarea edictuluĭ de la Nantes.

Prin coloniĭ sunt mulţĭ Europenĭ, carĭ par a căuta regiunĭ asemănate în climă cu patriile lor. Aşa g sim pe Francezĭ în Algeria, ţară temperată, pe care au o-cupat-o între aniĭ 1830—1857 şi în Tunis (1881). Tot aşa Englezii în Colonia Capuluĭ.

Africa însă presintă un avantaj. Europeniĭ îndată ce reuşesc a străbate cîmpiile nesănătoase ţărmurene [1]). ale Africeĭ, găsesc pe podişurile interioare o climă temperată şi plăcută şi se pot stabili. Dovadă stau numeroasele stabilimente europeneştĭ de pe malurile fluviuluĭ Congo.

CAP. VIII

Impărţirea Africeĭ în State

PRIVIRI GENERALE.—In Africa nu putem găsi, în împărţirile politice, fixitatea din Europa. Ţările nu au limite sigure, nicĭ chiar în părţile unde sunt stăpînĭ Europeniĭ.

COLONII FRANCEZE.—Sunt: *Algeria* cu cap. *Alger*; *Tunis*, sub protectorat; *Senegalul* francez cu *St. Louis*;— pe ţărmul Guineĭ au comptoare ca *Grand Bassan*, *Puorto-Novo* şi protectoratul asupra statuluĭ *Dahomey*; apoĭ *Congo frances* cu *Gabon* şi *Franceville*.

In oceanul Indian are *Mayotte* în *Comore*, insula *Reunion* şi protectoratul asupra *Madagascaruluĭ*.

---

[1]). Un exemplu de neospitalitate a ţărmurilor africane poate fi faptul că, afară de poporul *Kru* din Guinea şi *Suahili* din Zanzibar, nicĭ un alt popor african nu s'au făcut marinarĭ.

COLONII ENGLEZE. — Englezii stăpînesc pe oceanul Atlantic, stabilimentele din *Gambia* cu capitala S-ta Maria de Bathurst. Apoi *Siera-Leone*, *Coasta de aur*, *Cap Coast*, *Lagos*, *Elmina* şi altele pe coasta Guiniei; iar mai spre Vest, departe în ocean, insulele *S-ta Elena* şi *Ascensiunea*. La Sudul Guineĭ meridionale, baia *Walfisch*; la Sudul Africeĭ, *Colonia Capo* cu capitala Captown şi *Natalul;* în fine în oceanul Indian insula *Mauriciu* Seişele, Amirantele şi *Socotora*, această din urmă ocupată în anul 1886. La aceste coloniĭ directe ale Englezilor maĭ putem adăoga şi protectoratul asupra insuleĭ Zanzibar.

COLONII PORTUGEZE.—In oceanul Atlantic *Azorele* şi *Maderele*, fac parte direct din provinciile Portugalieĭ. Cele alte coloniĭ sunt: *Capul Verde*, *Bissagos* şi câte-va posesiunĭ în Senegambia; insula *Prinţuluĭ* şi *St. Tomas* din golful Guineĭ; *Angola* şi *Benguela* cu oraşele San-Paul şi San-Filip de Benguela; iar pe coasta oceanuluĭ Indian *Moçambicul*.

COLONII SPANIOLE. — In Maroc, *Ceuta* şi *Melila*; în oceanul Atlantic, grupul *Canarielor*; iar în golful Guineĭ insulele *Fernando-Po* şi *Anobon*.

COLONIILE GERMANE sunt împărţite în patru grupurĭ: 1) Posesiunile aflate pe coasta Guineĭ, *Togoland* pe o întindere de vre-o sută leghe între Uidach şi Lagos; 2) Grupul din golful de Biafra, este representat prin ţinutul *Camerun*, situat la Sud de gurile Nigeruluĭ începînd din faţa insuleĭ Fernando-Po şi pînă la lacul Cead: 3) *Angra Puquenna*, din ţinuturile Damara şi Namaqua 4) Ţinutul cunoscut sub numele de *Africa orientală germană*, de la fluviul Rovuma şi pînă la muntele Kilimangiaro.

COLONII ITALIENE sunt împrejurimile portuluĭ *Masauah* şi tot ţinutul pînă la Asab.

ŢARILE CARE ŢIN DE IMPERIUL OTOMAN sunt: *Egiptul* cu capitala Cairo şi vilaetul *Tripoli* cu capitala Tripoli.

STATELE INDEPENDENTE sunt: *Marocul* cu capitala *Fez*; *Abisinia* cu capitala *Choa*; Republica *Orangele*, cu capitala *Blömfontein*, *Transvaalul* cu capitala *Pretoria* şi statul liber *Congo*.

Intru cît priveşte statele indigene ale Africeĭ centrale şi australe, prea puţine merită numele de state. Mare parte dintr'însele nu sunt cutreerute de cât de nişte triburĭ. Sahara este locuită de Maurĭ spre Vest, de Tuaregi în centru şi Tibui spre Est. In Sudan sunt statele *Uadaĭ*, *Borgu*, *Kanem*, *Bornu*, *Hanasa* etc. In Guinea septentrională sunt regatele *Achanti* şi *Dahomey*, cucerit în timpurile din urmă de Francezĭ, precum şi republica *Liberia*, care, fiind fondată de Englezĭ pentru adăpostirea negrilor liberaţĭ din America, se consideră de fapt ca o posesiune britanică.

Dintre aceste state *Bornu* este cel maĭ vechiu şi are chiar o istorie.

Maghreb

SITUAŢIE. După o vorbă arabă, Maghreb, însemnează ţară de apus. Se num sc ast-fel cele treĭ ţărĭ: *Maroc*, *Algeria* şi *Tunis*. Cîteşĭ trele sunt aşezate în regiunea Atlasuluĭ, care constitue o mare masă muntoasă în formă de patrulater, a căror unghiurĭ ar fi capul Bon,

promontorul *Ceuta*, îmbucătura *Wadi-Draa* şi fundul golfuluĭ *Sirta mică*.

Din punt de vedere fisic nu putem să nu tratăm aceste ţărĭ împreună. Limitele politice dintre ele sunt artificiale.

Relief şi ape. Caracterul acesteĭ regiunĭ e următorul: o răsărire de stîncă mare în direcţia S. V. spre N. E., compusă din gresie, profir şi granit în Maroc, iar calcar în Algeria şi Tunis. Acesta este *Atlasul mare*, care, în Maroc, are afară de vîrful *Tamjurt* (peste 4500 m.) altele care trec peste 4000 m., pe când în Algeria şi Tunis vîrfurile abia întrec 2000 m.

O ramură din Atlas, în Algeria şi Tunis, se apropie de ţărm şi se numesc *Tellicnĭ*, de la Tell numele regiuneĭ fertile pe ţărm. In Maroc, Atlasul mic strînge de aproape ţărmul măriĭ Mediterane şi proiectează promontoriul african de la strîmtoarea Gibraltar.

La Sud de valea *Wadi Draa* se ridică marele Atlas numit şi Atlasul *Saharian*.

Atît în Tunis cît şi în Algeria, între cele două lanţuri se află regiunea înaltelor podişe, udate de *Şelif* şi *Megerda* şi acoperite de nişte lacurĭ numite *Şoturĭ*, care, în anotimpul ploios, sunt pline cu apă, iar în cel secetos nu prezintă decît o mocirlă, cu un strat de sare superficial.

Intre Atlasul mediteranean şi litoralul măreiĭ se întinde regiunea *Tell*, cuvînt care însemnează roditor; iar spre Sud de Atlasul mare, începe numaĭ de cît pustia sahariană.

Clima. In partea udată de Mediterana este o climă

dulce şi bine-făcătoare. Influenţa Mediteraneĭ se întinde egală de la ţărmul măriĭ pînă la piciorul Atlasuluĭ.

In Maroc se adaogă Atlantica, care nu găseşte piedicĭ spre a se manifesta pînă în interiorul ţăriĭ. Clima este temperată şi diferenţa între temperaturile extreme este numaĭ de 20 grade; diferenţa scade cu cît înaintăm spre V.

Curentele de aer din spre N. şi NV. se menţin pe tot timpul vereĭ şi peste creasta munţilor, care tîrăsc noriĭ din pricina potereĭ cu care trage cuptorul Sahareĭ.

Partea sudică însă este lipsită de ploaie anĭ de zile. In timpul zileĭ arşiţa este puternică, noaptea însă pămîntul se răceşte cu aceiaşĭ iuţeală. Diferenţa între extreme este de la 5 pînă la 40 grade. Vînturile *Simun* şi *Soroco*, care suflă din spre Sahara bîntuie această parte din Algeria şi Tunis.

PRODUCŢIUNĬ. — In privinţa producţiunilor vegetale cată să deosebim două zone în Maroc, treĭ în Algeria şi Tunis.

1) In Algeria, în partea cu climă maritimă, se cultivă cerealele Europeĭ, precum şi alte plante textile şi tutun, şi asta în 3 culturĭ pe an.

Pădurile de stejarĭ, de cedriĭ, de pinĭ maritimĭ şi alte esenţe ocupă întinderĭ marĭ. Cîmpiile sunt presărate cu tufişurĭ, unde se îngînă pomiĭ Mediteraneĭ (portocalĭ, lămîĭ, rodiĭ, măslinĭ, care dau mult unt de lemn) cu ceĭ tropicalĭ: (palmieriĭ).

Păşunile întinse sunt păscute de oĭ şi capre multe.

Din contra pe panta sahariană nicĭ o producţiune, afară numaĭ de valea *Wadi Draa*.

2) In Algeria, regiunea cea maĭ fertilă este *Tell*, cu aceleaşĭ producţiunĭ în cereale, pădurĭ, livezĭ de pomĭ roditorĭ şi păşunĭ, la care se adaugă cultura viţeĭ şi creşterea perfecţionată a vitelor.

Se exportă lînă şi de oĭ şi de capre.

Pe *podişe* vegetaţia scade, dar păşunile persistă alăturĭ cu culturile de *alfa*, un fel de trestie.

A treia regiune este cea *sahariană*, care cade în pustie, cu oaze ca *Laghaut*, *Biscra*, *Uargla* şi *Tugurt*.

In Tunis regiunea fertilă este maĭ restrînsă, dar are aceleeşĭ speciĭ.

Pădurile însă sunt în parte distruse, iar minerale se găsesc multe maĭ cu seamă prin Algeria, unde se exploatează fierul şi arama. Se maĭ găsesc cariere de piatră şi mineraiurĭ de plumb şi argint. Huilia, însă lipseşte.

In Tunis este mult fier lîngă capul *Serrat*, iar în Maroc, se maĭ găseşte aur, argint, antimoniu şi pucioasă.

POPOARE. — Populaţiile şi întinderile comparative sunt:

Maroc întindere de 800,000 km. □, populaţiune de 8 mil. loc.

Algeria, întindere de 790,000 km. □, populaţiune de $4\frac{1}{2}$ mil. loc.

Tunis, » » 100,000 km. □, populaţiune de $1\frac{1}{2}$ mil. loc.

După origină avem:

a) In Maroc, *Berberiĭ* păstorĭ şi plugarĭ, care constituesc populaţia autochtonă. In adevăr Berberiĭ sunt ceĭ dintiĭ locuitorĭ cunoscuţĭ aĭ Africeĭ de Nord. Vin

apoĭ *Arabiĭ*, Ebreiĭ şi *Spanioliĭ* prin coloniĭ şi *Negriĭ* aduşĭ ca sclavĭ din spre Sud. Religiunea dominantă este islamismul.

In Algeria, de asemenĭ maĭ numeroşĭ sunt *Berberiĭ* numiţĭ şi *Kabiliĭ*; apoĭ *Arabiĭ*, maĭ refractarĭ şi cu veleităţĭ de nomad. Printre Europenĭ, putem număra pe: Francezĭ, Spaniolĭ, Italienĭ şi chiar Germanĭ.

Limba uzuală este cea arabă. Limba oficială este cea franceză.

In Tunis sunt *Berberĭ*, *Arabĭ*, *Francezĭ* şi *Italienĭ*.

MAROC. Exploratoriĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ aĭ Maroculuĭ sunt: *Réné-Cailé*, *Rohlfs* şi *Foucauld*.

Suveranul sau *Sultanul* de Maroc are o autoritate nominală, şi este maĭ mult şeful religios asupra musulmanilor din Maghreb.

Capitala imperiuluĭ este *Fez* (70,000 locuitorĭ), situaĭ pe fluviul Zebu, reşedinţa sultanuluĭ. Centrul cel maĭ activ al Maroculuĭ şi punctul de plecare al caravanelor care călătoresc la Meca. Este în decadenţă azĭ.

Cele-l-alte centrurĭ maĭ importante din interior sunt: *Marocul* (50,000 loc.) situat pe Tensift, înconjurat de palmierĭ; *Mechinez* situat maĭ la Sud de Fez.

Principalele porturĭ maritime sunt:

Pe marea Mediterană: *Ceuta*, insulele Zafarine, *Tetuan*: *Melila* şi Gomera, care sunt ale Spaniolilor. Populaţiunea totală a acestor aşa numite prezidiĭ, se urca la ţifra de 10,000 loc.

Pe oceanul Atlantic: *Tanger*, (20,000 loc.) Primul port al Maroculuĭ. Aci se află reşedinţa consulilor europenĭ. *Casablanca*, *Mazagan*, *Rabath-Saleh*, *Saffi* şi *Mogador* porturĭ.

Industria acesteĭ țărĭ este înapoiată. Se fabrică la *Fez*, *Rabat* și prin alte localitățĭ maĭ importante, diferite stofe de mătase, postavurĭ, tapeturĭ, marochinurĭ, olăriĭ, fesurĭ.

Căile de comunicație sunt primitive. Transportul se face cu asinĭ și cămile.

Algeria.— De la colonizarea Algerieĭ, când Franța a vrut să stîrpească pirateriile de pe Mediterana 1830—1870, peste o jumătate milion de Francezĭ s'a stabilit aci, și se ocupă cu agricultura, industria și comerțul.

Eĭ locuesc maĭ mult prin regiunea Tell.

Principalele orașe ale Algerieĭ sunt:

Alger (100,000 loc.) capitala Coloniei, situat în fața metropoleĭ, cam la o egală distanță între Oran și Bon. Este cel d'întîĭ port militar și comercial. Arsenal maritim. Este pus în comunicațiune cu porturile din Sudul Europeĭ.

Medeah și *Orleansville* sunt centrurile militare și tîrgurile de lînurĭ și cereale cele maĭ importante din această provincie.

Oran, port situat în partea occidentală, este capitala provincieĭ Oran. *Tlemseu* (28,000 loc.) oraș comercial.

Constantina este capitala provincieĭ cu același nume. Oraș întărit. *Philipeville* și *Bon* sunt debușeurile acesteĭ provinciĭ.

Cemerțul exterior, la care iau parte maĭ toate țările din Vestul și Nordul Europeĭ, atinge țifra de 500 milioane leĭ pe an.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de 2,800 km. și unesc orașele principale din regiunea Tell cu

Tunis. Două crîmpeie de liniĭ pătrund în pustie pînă la *Biskra* şi Ain-Sefra.

Industria algeriană este încă începătoare, totuşĭ, favorizată cum este de maşinile franceze, ea progresează pe fie-care zi.

TUNIS. Acest ţinut s'a pus sub protectoratul Franţeĭ, prin tratatele din 1891 şi 1893. Totuşĭ este guvernat de un bey (principe), care are o putere maĭ mult nominală asupra supuşilor săĭ, căcĭ toţĭ înalţiĭ demnitarĭ sunt Francezĭ.

Capitala este *Tunis* (140,000 loc.) situat într'o lagună în apropiere de ruinile anticeĭ Cartagina. Oraş industrial. Are ca port La *Goullete*, *Bizerte* e menit să devină cel maĭ sigur port al Mediteraneĭ.

Kairuan (15,000 loc.) situat în interior. Oraş sfînt al Islamuluĭ, centru de comerţ important.

Hamamet, *Sussa*, *Gabes şi Sfax*, sunt treĭ porturĭ micĭ, situaţe spre Sud de Tunis.

Industria Tunisieĭ este încă în stare primitivă. Se fabrică prin oraşele marĭ arme, pielăriĭ, burnuzurĭ, haine brodate cu aur şi argint. Se prepară în mică cantitate şi pieĭ de marochin, esenţe de roze şi iasomie.

Tunis este unit prin linie ferată cu Alger.

Şi aci Francezii se silesc să înfluenţeze într'un mod fericit. Aŭ făcut şcolĭ, drumurĭ ferate, aŭ introdus justiţia şi efectele bine făcătoare se resimt.

Sahara

CUPRINSUL SAHAREI. Pustia Saharei, *Marele Deşert*, se întinde la Sud de Statele berberice pînă în Sudan şi de la oceanul Atlantic pînă în valea Niluluĭ.

Sahara izolează cu desăvîrşire regiunea Atlasuluĭ, cea care a participat la istoria Europeĭ, de a Sudanuluĭ, de oare ce este un ţinut cu totul impropriu cultureĭ, pe o întindere imensă.

Relief. Sahara este locul de pe pămînt unde agenţiĭ maĭ mult atmosfericĭ, schimbă înfăţişarea ţinuturilor. Intr'adevăr, subt o pojghiţă formată pe un amalgam de pietriş, nisip, argilă şi gresie, stă un strat calcaros, înfipt, icĭ şi colea, de roce eruptive. Apa de ploaie, strecurîndu-se în jos prin crăpăturile produse de arşiţa cea mare a soareluĭ, udă şi năruieşte calcarul de dedesubt şi produce dislocărĭ continue.

Ceea ce crapă şi fărîmă stînca de sub nisip, este şi trecerea bruscă de la temperatura fierbinte din timpul zileĭ la aceea rece din noapte,

Vîntul lucrează şi el ca elemen: predominant. Afară de dunele ce construieşte nu departe de ţărm, precum sunt *Ighidi* de la Apus, el are putere să spulbere gipsul, argila şi calcarul şi să le depună în ocean, dincolo de capul Blanc, formînd băncĭ de nisip (Arguine), care împiedică navigaţiunea.

Faptul că s'a găsit, pe lîngă calcar şi care în unele îndoiturĭ de teren şi locurĭ maĭ joase decît nivelul măriĭ, precum sunt cele de prin pustia Libieĭ de la Est şi *Djuf* de la Vest (120 m. maĭ jos decât nivelul măriĭ), au făcut pe mulţĭ să creadă că pustia aceasta nu este decît un fund de mare secată. Chiar dacă a fost vre-odată aşa, apoĭ vremea aceea geologică este foarte îndepărtată.

Iată aspectul acesteĭ regiunĭ, destul de accidentată:

Platourile calcaroase, numite *hammada*, acoperite cu

pietriş şi înalte de 100—200 m., alternează cu dune nisipoase în Apus, cu pietriş mai mărunt ca lintea şi cu lacuri secate. Munţii Tibesti (2600 m.) sunt înălţimile cele mai mari din Sahara. Mai sunt platourile: *Tuat*, *Asben* sau *Air*, cu roce vulcanice de 1500 m. înălţime, şi *Djeber-Ahiggar* ce se înalţă în trepte de la 500 m. pînă la peste 2000 m. şi la poalele căruia misiunea engleză, condusă de colonelul Flatters, a dispărut în 1881. Dacă această regiune este pustie, aceasta se datoreşte lipsei de ploaie.

Oazele sunt ca nişte insule verzi pe marea nisipoasă a Saharei, de aceia Strabon a comparat Sahara cu o piele de panteră.

CLIMĂ ŞI PRODUCŢIUNI.— Cea mai mare secetă de pe pămînt, în Sahara se găseşte. Alizeul de Nord-Est este vîntul care bîntuie aproape necontenit această regiune. El vine din spre Asia. Dacă ia cu dînsul ceva nori, apoi aceştia, găsind în Sahara o căldură prea mare, se depărtează în loc să se apropie de momentul condensării. Sunt locuri, prin Tuat de pildă, unde timp de 20 ani nu a căzut ploaie.

Totuşi prin munţii Tibesti, prin Aïr şi prin cele mai multe platouri se întîmplă ploi torenţiale care produc adevărate inundaţiuni. Atunci se formează cursuri de apă timporare numite *Wadi*, care se pierd în nisipuri şi din care cauză li se zice *fluvii moarte*.

Variaţiunile de temperatură sunt chiar în aceeaşi zi de la +2° pînă la +20°. La solstiţiul de iarnă se semnalează chiar îngheţuri în timpul nopţii.

Solul vegetal nu lipseşte în Sahara. Prin nisipuri creşte un fel de *graminee* şi chiar arbuşti. In subsolul

nisipos se află nişte adevărate mări arteziane, care întreţine umezeala şi ajută creşterea rarelor culturi de prin oaze.

Pe aci cresc pomi ca *maslinul, zarzărul* şi *smochinul*, iar la umbra lor, *grîul*.

Dar pomul caracteristic, este palmierul, care dă *curmalele*, principalul nutriment al indigenilor.

Speciile de animale sunt tot aşa de puţin variate ca şi plantele şi sunt din cele mai mici precum vulpea, iepurile, ariciul, scorpionul, vipera, şopîrla şi struţul.

POPOARE.— Sahara are o întindere de aproape 10 milioane km. p. şi o populaţie nici măcar de $^1/_2$ milion.

Această populaţie se compune din:

Berberii din centru, sub numele de *Tuaregi* sau *Imoşagh'*, grupaţi în confederaţii aristocratice. Ei sunt cei mai temuţi tîlhari ai pustiei. Practică robia şi sunt resboinici. Fac comerţ mai cu seamă cu sarea din oasa *Bilma*.

Ei au masacrat misiunea coloneiului Flatters în 1881.

Maurii amestecati cu *Arabi* ocupă oazele din Apus. Ei sunt fanatici şi cruzi pînă la sălbăticie. Această regiune a fost explorată pentru prima oară de tînărul francez Camil Douls.

Tibuii şi *Tedi* de la Est, sunt Berberi mai vechi, dar tot aşa de periculoşi pentru călători. Sunt nomazi.

Industria nu lipseşte. Se fabrică *linuri* din lîna caprelor şi a cămilelor, *curele, lănci* si alte arme. Pe unele locuri se lucrează chiar *fildeşul*.

Comerţul se face cu sare, pulbere de aur, fructe, şi pene de struţi.

Călătorii în Sahara s'au făcut de către *Rohlfs, Nachtigal, Dubeyrer, Douls* şi *Flaters*. Ceĭ doĭ din urmă şi-aŭ găsit aci mormîntul.

Plecarea caravanelor se face maĭ adesea-orĭ din Maroc orĭ din Tripoli.

Calea din Maroc merge la *Djuf* şi *Taudeni* şi apoĭ la *Timboctu*, pe Niger; alta pleacă de la *Murzuk* spre lacul *Ciad*, cu o ramură spre *Agades*, de la *Ghadames* spre *Ain-Salah* şi *Kuka*; în fine o a treia de la *Bengazi* spre *Kufra* şi Darfur.

Pe aceste căĭ merg caravane regulate de negustorĭ din Noembrie pînă în Decembrie. Singurul lor animal de transport este cămila, care poate să nu bea apă 10—12 zile.

In Sahara, Francezii înaintează spre Apus şi caută să introducă cultura sistematică prin instalare de puţurĭ artesiane şi irigaţiunĭ.

Şi aci barbaria pare a fi distrus bogăţiile.

Trunchiurĭ de arborĭ petrificaţĭ, chipurĭ de elefanţĭ sculptaţĭ în stincile Fezanuluĭ sunt dovezĭ că o dată era o regiune bogată.

Tripolis

SITUAŢIE. Vilayetul Tripoli, peste care guvernează un *vali*, nu mit de «Poartă», cuprinde *Tripoli* propriŭ zis ţinutul *Barcah* şi oazele *Ghadames, Ghat* şi *Fezzan*.

Se întinde pe ţărmul măreĭ Mediterane, de la Algeria şi Tunis, pînă la Egipt; iar spre Sud se găseşte a fi limita nordică a pustieĭ sahariane.

Relief. — Aspectul soluluĭ în Tripoli este aproàpe identic cu al Sahareĭ.

Podişul *Barca*, care desparte golful *Bomba* de Sirta mare, este calcaros şi pietros şí este mărginit la Sud, cu depresiunĭ de 100 m. sub nivelul măriĭ, iar la Nord se reazimă pe o şiră costală *Djebel Akdar*, plină cu fosile marine. ceea-ce însemnează că altă dată a fost golf maritim.

In partea de Vest se află podişe pietroase, *hammada*, dintre care cele maĭ însemnat este *Hamra*, care se reazimă la Nord pe aşa numiţiĭ munţĭ *Negri*.

Intre aceste accidente de teren se află o câmpie înaltă, întinsă şi acoperită cu nisipurĭ.

Clima şi producţiuni. Singurul loc unde se manifestă influenţa bine-făcătoare a măriĭ asupra uneĭ porţiunĭ de pustie sahariană, este ţinutul Tripoli.

Pe ţărm suflă un vînt dinspre Nord care aduce umezeală. Cu cît însă acest curent înaintează spre Sud cu atît noriĭ ce tîrăşte cu sine ajung maĭ repede la punctul de saturaţie; din pricina caniculeĭ şi ploaia dispare anĭ întregĭ, iar clima devine excesivă de la zí la noapte.

Vînturile uscate ce suflă vara din spre Sahara se chiamă *Sirocco*.

Vegetaţia urmează schimbările climeĭ. De unde pe ţărmul Mediteraneĭ cresc toate plantele din sudul Europeĭ, cu cît înaintează spre Sud, vegetaţia scade. Iar maĭ spre Sud cresc portocalĭ, lămîĭ, persicĭ, tutun, legume, grîu şi orz, apoĭ arbuştĭ micĭ, ca; laŭrĭ, masticĭ, chiparoase, mirt, amestecate cu stejarĭ în tot-d'a-una verzĭ şi cu salcîmĭ.

Aspectul este trist şi înfiorător. Graţie apelor su-

terane înfloresc cîte-va oaze vesele ca Ghadames, Gath, Fezzan şi Kufra unde vegetaţia renaşte. Aci reptilele mişuesc petutindenĭ.

POPOARE. — Pe o suprafaţă de vre-o 1,200,000 km. □ numără ceva ca 1 milion locuitorĭ de neam berber, la fel cu Kabiliĭ algerienĭ, plugarĭ, Sunt însă cîte-va triburĭ *troglodite*, *Djebel gariun*.

Berberiĭ s'aŭ amestecat cu Greciĭ, care aŭ fondat înfloritoarele porturĭ din trecut *Berenisa*, *Cyrena* şi altele, şi mult maĭ tîrziu cu Arabiĭ, care în secoluĭ VII aŭ început opera de destrucţie.

Mulţĭ locuitorĭ sunt nomazĭ şi se ocupă cu comerţul cu sclaviĭ. Eĭ sunt mahomedanĭ din secta *Seinsya* vrăjmaşĭ creştinilor.

Pînă în 1835 Tripoli a fost independent, atuncĭ, a trecut sub dominaţia directă a Turcieĭ

Călătorĭ, ca Mungo Park, Barth, Rohlfs şi alţiĭ aŭ prevăzut un viitor mare acestuĭ ţinut.

Italia pare a avea vederĭ asupra Tripolitanieĭ.

ORAŞE. — *Tripoli* (30.000 loc.). Debuşeul producţiunilor din Sudan ; *Bengazi* (Berenisa) port în Barka ; *Murzuk* în Fezzan, *Ghadames* şi *Ghat*, la marginea pustieĭ.

Caravanele aduc din Sudan maĭ cu seamă fildeş, praf de aur şi pene de struţ.

Tripoli de astă-zĭ corespunde cu Cirenaica din vechime.

Prin acele vremurĭ, oraşele acesteĭ coloniĭ greceştĭ erau înfloritoare. Astă-zĭ ele aŭ devenit adevărate necropole, unde se adăpostesc animalele sălbatice ale pustieĭ.

Egiptul și Nubia

CUPRINS Egiptul cu Nubia ocupă o regiune lunguiață de la Nord către Sud, cuprinsă între pustia *Lybiei*, la Vest și marea Roșie la Est și între marea Mediterană la Nord și Sudanul egiptean la Sud.

Fizicește vorbind, nu putem să deosebim Egiptul de Nubia, căci ambele ocupă partea orientală a pustiei Sahara, pe cînd Sudanul egiptean se deosebește mult avînd ploi regulate. Din punct de vedere politic, Nubia a devenit mahdistă, independentă de guvernul din Cairo.

RELIEF ȘI APE. Acest ținut se prezintă ca un podiș, înălțat spre Est, rezimat pe un masiv lungueț, granitic, cu înălțimi de 2100 m. *(Djebel-Seturba)* și înclinîndu-se oblu către Vest, unde are chiar depresiuni de 30—70 m. sub nivelul mării.

O vale de 10—30 km. în lățime, îl brăzdează în lungul lui de la Sud la Nord; ea servă de matca Nilului.

NILUL este unicul fluviu al acestei regiuni. El pleacă din lacul Albert. La Lado scoboară în cîmpie. Intră în Nubia mai jos de Berber, unde confluează cu *Athara* și descrie marele cerc; pătrunde in Egipt la Uadi-Halfa, curgînd numai prin pustie. La mare ajunge sleit de ape, dar totuși, negăsind piedici, apele se resfiră în multe brațe, ca degetele depărtate ale unei mîini deschise. Triunghiului străbătut de acele brațe i s'a dat numele de *Delta*.

Delta este foarte mocirloasă. Lacurile *Mariut*, *Burlos* și *Menzaleh*, se înșiră d'a-lungul țărmului Mediteranei și nu se desparte de dînsa de cît prin cordoane litorale înguste. Țărmul deltei are 145 km.

Intre Berber și Assuan Nilul trece prin 5 cataracte. El tîrăște o apă înverzită de materiĭ vegetale și apoĭ roșietece din pricina părticelilor vulcanice, care-ĭ sunt aduse de afluențiĭ ce scoboară din Abisinia și pe care 'l depune pe câmpie în timpul revărsărilor sale.

CLIMA. Seceta predomină, iar ploaia nu cade de cît foarte puțină pe malurile măreĭ Mediterane și pe șira arabică de la Est.

Un vînt dinspre Nord bate la începutul vereĭ, dar nu aduce ploaie.

Variațiunile de temperatură sunt marĭ. In aceeașĭ zi sunt diferențe de 30—40 grade.

Ploile tropicale ce cad de la începutul primă-vereĭ pînĭ la sfîrșitul toamneĭ la izvoarele Niluluĭ, fac ca apele luĭ să se umfle și să se înalțe pînă la 7 m. înălțime. Ridicarea apelor începe chiar în Aprilie în cursul superior al Niluluĭ, în Maiu se umflă în cursul din Nubia iar la sfîrșitul luĭ Maiŭ, în Egiptul de jos și tot crește pînă în Septembrie.

Descreșterea apelor începe prin Octombrie și este sfârșită în Noembrie.

Trebuie să se știe însă că nu anume revărsările apelor Niluluĭ peste cîmpiĭ determină fertilitatea soluluĭ. Apele cresc pînă la maximum de 7 metriĭ. Cînd ele cresc peste această înălțime, atuncĭ se produc vaste inundațiunĭ — e adevărat — dar aceste inundațiunĭ sunt considerate de Egipteniĭ din cîmpie, (ceĭ din Egiptul propriu zis) ca un flagel, ca o adevărată nenorocire, pentru că terenurile inundate, cu toată căldura soareluĭ, nu aŭ timpul să se usuce îndestul și la timp, spre a se put a cultiva pînă la următoarea creș.ere.

Se întîmplă însă un alt fenomen, care determină fertilizarea Egiptuluĭ.

Terenul este şi de formaţiune nouă şi foarte poros, decĭ permeabil. Ast-fel, cea maĭ mare parte din ape se infiltrează într'nsul pînă la marĭ distanţe, ferindu-l de arşiţa soareluĭ, care — fără aceasta — ar nimici orĭ ce fel de vegetaţie.

Anul agricol în Egipt se împarte în treĭ; 1). In lunile Noembrie, Decembrie şi Februarie se fac semănăturĭ; 2). In Martie, Aprilie, Maiu şi Iunie se culeg bucatele de pe cîmp; 3). Lunile ce rămîn, aparţin creşteriĭ apelor.

Se cultivă pe rînd inul, trifoiul alb, şi fînul, se urmează apoĭ cu grîul, care, ca şi orzul, încolţeşte foarte repede. Apoĭ vine bumbacul şi trestia de zahăr.

Se poate face treĭ culturĭ de cereale şi alte plante în valea de jos a Niluluĭ, de şi mijloacele de agricultură sunt încă primitive.

Alte culturĭ vegetale sunt: porumb, durah, garanţă, şofran şi indigo.

Dintre animale se pot cita caiĭ, asiniĭ, cămilele, boiĭ şi oile, carĭ daŭ lînă neagră pentru localitate şi lînă albă pentru export. Albinele şi gîndaciĭ de mătase prosperă pe toată întinderea.

Intru cît priveşte bogăţiile minerale, carierele de porfir roş, de marmură şi sare sunt singurele exploatate.

Cu pietrele scoase din aceste cariere s'aŭ zidit piramidele şi obeliscurile de acum cîte-va miĭ de anĭ.

Natronul şi bitumina se găsesc prin Egiptul de Sud.

POPOARE. — Populaţia Egiptuluĭ atinge ţifra de

vre-o 7 milioane locuitorĭ. Prin Deltă şi pe valea Niluluĭ ea este foarte deasă 250 loc. pentru km. □.

Neamul berber este representat prin *Felahi* şi *Copţi*, deosebiţĭ numaĭ prin credinţele lor religioase; Ceĭ d'întîĭ sunt mahometanĭ, ceĭ de al doilea sunt creştinĭ.

Maĭ sunt *Arabĭ, Beduinĭ, Turcĭ, Evreĭ, Armenĭ, Felachĭ* şi Negriĭ nomazĭ prin Nubia; apoĭ Europenĭ în număr de 10.0000; Francezĭ, Englezĭ, Grecĭ, Italienĭ şi Austriacĭ.

Oazele cele fertile de la Apus sunt: *Siuach* (anticul Jupiter Amon) *Farafrah* şi *Bakahel*.

ISTORIE. Egiptul a devenit uşor mărul de dispută dintre popoare. Francezii aŭ fost mult timp stăpîniĭ adevăraţĭ al Egiptuluĭ, maĭ cu seamă pe timpul cârmuiriĭ dibace a doĭ din Khediviĭ săĭ Mehemet-Ali şi Ismail Paşa. In timpul luĭ Mehemet-Ali 'şĭ-a întins dominaţiunea asupra Sudanuluĭ pe care l'ă pierdut în urma răscoaleĭ *Mahdicţilor*.

Englezii, conduc astă-zĭ trebile Egiptuluĭ. Franţa şi Anglia supraveghează şi garantează neutralitatea canaluluĭ.

Egiptul e o ţară celebră în istorie. Civilizaţiunea eĭ este foarte vechiă. Resturĭ din antica splendoare staŭ piramidele şi obeliscurile (*Lucsor* şi *Karnak*) puse în profitul ştiinţeĭ de Champollion, Maspero, Mariette şi alţiĭ carĭ aŭ descifrat ieroglifele de pe *p. pyruze* şi aŭ explicat însemnările sculpturilor.

A fost maĭ întîiŭ guvernat de 26 dinastiĭ, pînă în secolul IV, înainte de era creştină, cînd fu cucerit de Perşĭ. In secolul IV fu cucerit de Alexandru, care fondă oraşul Alexandria şi care lăsă domnia în mîinile Pto-

lomeilor, pînă în anul 30 înainte de Crist, Egiptul făcu parte din imperiul Bizantin, pînă în secolul VII, cînd fu cucerit de Arabĭ.

In anul 1517 fu cucerit de Turcĭ, însă de la începutul seeoluluĭ XIX Egiptul se bucură de o independenţă aproape complectă. Astă-zĭ el se guvernează de un vice rege saŭ kediv, pus cel puţin cu numele subt suveranitatea imperiuluĭ Otoman.

ORAŞE. Oraşe principale sunt:

Caira (395,000 loc.) Capitala Egiptuluĭ, situat pe Nil, la vîrful delteĭ. Oraşul cel maĭ populat al Africeĭ. Industie puţină, dar servă ca intrepozit de comerţ între Europa, Asia şi interiorul Africeĭ, cu care comunică priu caravaue.

Asuan (Syena) pe Nil.

Mehalet-el-Kebir (34,000 loc.) în centrul deltiĭ.

Tantah (84,000 loc.), situat spre Nord de Cairo celebru prin tîrgurile sale.

Zigazig (20,000 loc.), situat între Tantah şi Cairo pe canalul dintre Alexandria şi Port Suez, este unul din tîrgurile delteĭ.

Gizeh (11,000 loc.), situat pe stînga Niluluĭ, ceva maĭ la Nord de anticul oraş Memfis, şi în apropiere de Piramida luĭ Koeps. Aci se află şi marele *Sphinx*, un cap de om colosal. Se fabrică olăriĭ.

Medinet-el Fayum [1], 26,000 loc.), în apropiere de ţărmul sting al Niluluĭ. Comerţ activ în loc de întîlnire al caravanelor.

---

[1]) Numit în vechime *Crocodilopolis*.

Siut[2]). 32,000 loc.) Pe ţărmul stîng al Nilului Fabrică lînă. Mare comerţ cu Provincia Darfur şi loc de întîlnire al caravanelor.

Medinet-Abu, situat în mijlocul ruinelor anticeĭ Teba.

Kartum (50,000 loc.) Situat la confluenţa celor două braţe principale ale Niluluĭ. Capitala Sudanuluĭ Egiptean. Intrepozit de fildeş, gumă arabică şi sclavĭ, între Abisinia, Sudan şi regiunea Niluluĭ superior.

Printre cele alte oraşe din Sudanul Egiptean putem număra pe *El-obeid*, capitala Kordofanuluĭ; *Senaar*, capitala provincieĭ cu acelaşĭ nume şi *Kasala* în apropiere de frontiera Abisinieĭ.

Porturile principale: *Alexandria* [1]) (227,000 loc.). Pe Mediterana, reunit cu Nilul prin canalul Mahmudieh, cu Cairo şi cu Suez prin drumurĭ de fier. Este portul cel maĭ important al Africeĭ şi debuşeul de tranzit între Africa, Levant şi Furopa. Pe canalul Suez [2]) se află:

Port-Said pe Mediterana fundat de campanie de Suez, care a supraveghiat construcţia canaluluĭ între aniĭ 1856 şi 1869.

Port-Suez, pe marea Roşie, a căruĭ importanţă creşte pe fie-care zi.

Ismailia, pe canal, aproape de Port-Suez.

Pe litoralul măriĭ Roşiĭ nu sunt de cît porturile *Koseir* şi *Suakim*, a căror importanţă nu se datorează

---

[2]) Numit în vechime Lycopolis.

[1]) Fondat de Alexandru cel Mare, în secolul III înainte de Christ.

[2]) Acest canal are o lungime de 160 km. şi o adîncime de 8 m. Pe fie-care zi circulă prin acest canal peste 3,200 vase, cu tonaj de aproape 6 milioane tone.

de cît relațiunilor cu Arabia, maĭ cu seamă în timpul pelerinagiuluĭ la Meca.

Căile de comunicație ale Egiptuluĭ se reprezintă prin fluviul Nilul, care este navigabil pînă la Kondokoro; apoĭ prin canalurile delteĭ; prin drumul poștal, care merge pe Nil sau prin pustie pînă la Kartum; prin drumurile de fier, care brăzdează delta Niluluĭ, funcționînd între Alexandria și Suez prin Tantah și Zagazig, și se pregătește prin Cairo pînă la Siut, coprinzînd o rețea de peste 1700 km. și în fine prin drumurile de caravane, carĭ pleacă din partea orientală a Sudanuluĭ, străbat diferitele oaze și ajung la Siut, la Cairo sau la Alexandria.

INDUȘTRIA manufacturieră este aproape nulă. Egiptul nu are nicĭ lemne, nicĭ huilie. Fabricele de tors și țesut, stabilite de Mehemet-Ali sunt părăsite. Rafinările de zahăr sunt în mare parte proprietatea vice-regeluĭ. Totul se reduce așa dar la fabricarea unor obiecte de prima necesitate.

Comerțul general al Egiptuluĭ, afară de tranzitul prin Suez, variază, între 400 și 500 milioane leĭ pe an, la care ia parte Anglia, Franța, Turcia, Grecia, Italia, Africa centrală și orientală și Arabia.

Sudanul

CUPRINSUL. Sudan saŭ «țara Negrilor» se numește toată regiunea de pămînturĭ de la Nordul ecuatoruluĭ, cuprinsă între 6° și 15° latitudine boreală. La capătul de Est se înalță masivul Abisinian iar la Vest se află slabele ridicăturĭ ale Senegambieĭ.

Sudanul se poate sub împărţi în treĭ: a) *Sudanul oriental*, la Est, format din aşa numitul Sudan *egiptean*, ţinuturile *Kordofan* şi *Darfur* şi *Ţara Rîurilor*, toate cuprinse în basinul superior al Niluluĭ; b). *Sudanul central*, cuprinzînd ţinuturile din basinul laculuĭ *Ciad*; c). *Sudanul occidental*, care se compune din ţinuturile situate în basinul *Nigeruluĭ*, ***Guinea*** şi ***Senegambia***.

RELIEF ŞI APE. — Pămîntul, în fie-care din cele treĭ părţĭ ale Sudanuluĭ se prezintă ca o albie de la mijloc, avînd ca adîncimĭ maĭ marĭ: regiunea laculuĭ Nô, în Sudanul cel oriental, lacul Ciad, în cel central şi lacul *Deboe*, în acel occidental.

De aci putem considera Sudanul ca împărţit în 3 basinurĭ deosebite, deşi liniile de împărţire a apelor nu se cunosc încă bine.

In Sudanul oriental Nilul primeşte toate apele ce nasc pe acolo. El curge prin această regiune după ce iese din lacul Mwutan; la Lado intră în cîmpie şi părăseşte Sudanul la Berber, ca să intre în Nubia. Curge încetinel, se lărgeşte şi dă naştere la un labirint de ostroave stufoase acoperite cu papyrus şi alte plante, care aŭ împiedecat adese-orĭ explorările.

Cereul muntos împresurător îĭ trimite ape abundente. Din înălţimele dintre Kafa şi Uganda, îĭ soseşte, pe dreapta, *Sobatul*, *Nilul albastru* şi *Athara*, iar de la Vest îĭ sosesc apele luĭ *Bahr-el-Gazhal*, care porneşte din Tibesti.

In centru Sudanuluĭ central se află marea interioară numită lacul *Ciad*, la o atitudine de 260 m. Albia sa este împrejmuită de munţiĭ Tibesti la Nórd, de *Djebel Mara*, la Est, de masivul *Andamana*, la Sud şi de o slabă şiră de dealurĭ la Vest.

In Sudanul occidental, numit şi francez, de cînd Francezii din Senegal s'aŭ întins atât ce adînc în interior, s'a observat că fnndul albieĭ este ocupat de depresiunea laculuĭ *Deboe*, prin care trece Nigerul.

Sudanul occidental prezintă pe oceanul Atlantic un semicerc imens de ţărmurĭ, subtîmpărţit în: *ţărmul Senegaluluĭ*, între capurile Blanc şi Verde: al *Gamlieĭ* şi al *rîurilor de Sud*, pînă la insulele *Serboro* şi a *Guinei*, care la rîndul său se împarte în: coasta grînelor, a fildeşuluĭ, a sclavilor, şi coasta de aur, pînă la golfurile Benin şi Biafra.

Ţărmul Guineĭ este presărat de lagune despărţite de mare prin dune şi cordoane nisipoase şi comunicînd numaĭ prin deschizăturĭ strîmte. Mările şi vînturile ridică nişte valurĭ, care împiedică apropierea corăbiilor. Francezii din Kotonu aŭ proiectat să arunce o punte în mare pînă dincolo de regiunea valurilor.

In Atlantica se varsă o mulţime de rîurĭ care 'şĭ aŭ obîrşiele în Foota Djalon:

Senegal (2,700 km.) încărcat cu *Faleme*, pe stînga, trece prin multe cascade şi ajunge la mare, la St. Louis.

Gambia, curge direct spre Vest şi se aruncă în ocean, lîngă S-ta Maria de Bathurst. Basinul Senegaluluĭ şi Gambieĭ formează regiunea Senegambieĭ.

Geba, *Rio-Grande*, *St.-Paul* şi *Volta* sunt cele maĭ însemnate cursurĭ de apă de pe ţărmurile Guineiĭ.

Nigerul (4,150 km.) care curge de la Sud-Vest spre Nord-Est pînă la Tumbuctu unde a pĕtruns în Sahara, apoĭ spre Sud-Est pînă la confluenţa sa cu *Benue* şi apoĭ spre Sud. Trece prin cataractele Busa şi se varsă în mare, formînd o deltă.

CLIMĂ SI PRODUCTE. Sudanul, din puctul de vedere climatologic, formează o trecere pe nesimţite de la pustie la zona umedă ecuatorială. Este o regiune cu musoane caracteristice. Pe timpul vereĭ se stabilesc curente de la Sud şi Sud-Est din pricină că pustia Sahara trage spre dînsa tot aerul înconjurător. Ast-fel se hotăreşte un anotimp ploios de maĭ multe lunĭ.

Din contră, cînd soarele încălzeşte direct tropicul emisfereĭ sudice, curentele se stabilesc de la Nord, Nord-Ost şi Nord-Vest, dinspre Sahara, care produc secetă.

Repartiţia ploilor este maĭ neregulată în Sudanul oriental; iar termometrul oscilează între 10°—50° de la zi la noapte; în Sudanul central dominînd o umezeală constantă, împedică radiarea nocturnă şi diferenţa este de 28 grade cel mult; în Sudanul occidental căldura foarte mare depinde tot de anotimp, iar nu pe latitudine, cum este în tot ţinutul Sudanului.

Ploile sunt abundente în timpul ierneĭ şi temperatura uniformă dă o mijlocie constantă de 2[illegible] grade atît noaptea cît şi ziua; din contră în anotimpul secetos, afară de ţărmurĭ, unde zefirul măriĭ răcoreşte puţin aerul, căldura este de nesuferit. In Maĭŭ atinge o mijlocie de +36°, coprinzînd şi nopţile.

Vegetaţia Sudanuluĭ devine cu atît maĭ bogată cu cît ne îndepărtăm de pustie.

Stepele, marginaşe cu deşertul, sunt acoperite cu o păşune grasă în anotimpul ploios, dar cu totul insuficientă. Pe malurile rîurilor, sunt copăceĭ, ca palmierĭ, mimose, salcîmĭ şi slabe culturĭ de grîu, meiu şi tutun.

Cîmpiile se caracteriză prin păşunĭ cu plante ierboase

înalte, prin păduri formate de palmieri cocotieri, bananieri legaţi prin liane, dar în care poenele sunt mai dese.

Prin cîngurile de copaci şi copăcei se ascund o mulţime de lighioane ca hyena, bivolul sălbatic, rinoceri, elefanţi şi altele mai puţin fioroase ca maimuţ', girafa antilope, gazela şi struţi.

In Sudanul central, crîngurile sunt mai dese şi speciile de animale se înmulţesc: turme întregi de gîşte, raţe, berze şi pelicani prin mocirle; şerpi, şopîrle şi scorpioni prin erburi, precum şi o mulţime nenumărată de ţînţari şi muşte.

Culturi de orez, porumb, sorgho, durah şi araşide acoperă cîmpia; iar arbori ca boababul şi palmierul se înalţă în proporţii uriaşe. Animalele domestice sunt în număr mare.

In Sudanul occidental, vecin cu pustia, solul, încărcat de laterită [1]), este în multe părţi impropriu culturilor. Cu cît însă te cobori spre ţărm se observă vegetaţia cu aceleaşi esenţe ca în Sudanul central. Ca animale mai multe specii de lei, pantere, tigrii şi crocodili.

POPOARE. — Popoarele Sudanului sunt aşa de diferite unele de altele, în cât trebuie să le studiăm aparte în cele 3 sub divisiuni.

Sudanul egiptean a fost vizitat de *Lejean*, *Backer*, *Sweinfurth*, două doamne *Tinné* (1863), de *Emin Paşa* (1875-78) care a guvernat provincia *Ecuatorului* din Sudan, în numele guvernului egiptean.

Aceştia, precum şi alţii în urma lor ca *Peters*, aŭ re-

[1]) Aluviun compus din gresie feruginoasă produs prin năruirea rocelor vechi.

latat că numărul locuitorilor ar fi cam de 10 milioane. Populaţia se împarte în popoare negre, ca *Dinca* plugarĭ, *Bongo* meseriaşĭ, *Nuerĭ* răsboinicĭ, *Silukĭ* păstorĭ şi *Nyam-Nyamiĭ* care sunt cu totul sălbaticĭ, chiar antropofagĭ.

Aceştia s'aŭ amestecat cu elemente semite, *Arabĭ*, şi cu hamiţĭ, *Peulĭ*, adoptînd cu toţiĭ islamismul. Se face încă comerţul cu slavĭ, iar populaţia este menită sĭ descrească şi din pricina războiuluĭ de la trib la trib.

In Sudanul central exploratoriĭ aŭ fost *Udney*, *Clapperton*, *Barth*, *Röhlfs*, *Nachtigal* şi *Mizon* (1892).

Populaţia pare a se urca la peste 12 mil. oamenĭ. Fondul săŭ o formează un neam negru, foarte urît, *Marghi*, *Kamuri*, *Mandara* şi *Haussaiĭ*; apoĭ alte tipurĭ maĭ frumoase ca *Daya*, *Peullt* orĭ *Fellataiĭ*, albĭ, precum şi *Arabiĭ* veniţĭ de la Nord şi Nord-Est, carĭ se ocupă uniĭ cu plugăria iar alţiĭ cu păstoria. Toţĭ sunt musulmanĭ şi fac comerţ cu slavĭ.

In Sudanul occidental diversitatea este şi maĭ mare şi orĭ ce statistică este imposibil de stabilit. Comerţul cu sclaviĭ, care nu a dispărut cu desăvîrşire, precum şi războaiele dese fac să scadă populaţia.

Negriĭ din interior sunt în mare parte *musulmanĭ* dar ceĭ de la ţărm sunt încă *fetişĭ*, locuitoriĭ din *Aşanti*, *Fanti* şi din Dahomey.

Apoĭ popoare de rasa albă *Berberĭ*, *Peulĭ* saŭ *Fellataĭ*, *Tuaregĭ* şi *Maurĭ*, amestecaţĭ cu Arabĭ şi Negriĭ.

SUDANUL ORIENTAL. — Această parte se maĭ numeşte şi egiptean, fiind-că a fost cucerit dimpreună cu *Nubia* şi *Kordofan* de Khedivul Egiptuluĭ *Mehemet-Ali*; iar în urmă Kedivul *Ismail-Paşa* a cucerit şi *Darfur* şi

Darfertit. Insurecţia din Sudan (1881) condusă de un messia, *Mahdi,* musulman, a scuturat jugul Egiptuluĭ. Insuşĭ capitala, *Kartum,* cu toată resistenţa eroică a lu *GordoncPaşa,* căzu la 1885 în mîinile mahdiştilor.

Oraşele sunt : *Khartum,* (79,000 loc.) fondat de Mehemet-Ali, ex-capitala *Sudanuluĭ* epiptean; *El-Obeid* în *Kordofan,* capăt sudic al uneĭ liniĭ telegrafice de pe yalea Niluluĭ; *El-Taşer* în *Darfnr, Kasala, Lado,* şi *Wadelaĭ* capitala luĭ Emin-Paşa, singurul guvernator ce s'a putut menţine pînă în 1889, după revolta mahdistă.

SUDANUL CENTRAL. — Sudanuluĭ central îĭ lipseşte unitatea politică, iar dominaţiunĭ întinse şi statornice nu se pot menţine.

Statele cele maĭ însemnate sunt; **Uadai**, cu capitala *Abeşe*; **Baghirmi**, cu capitala *Massenia*; **Bornu**, cu capitala *Kuka*; **Socoto**, stat de la Felataĭ, cu capitala *Socoto* ş alte oraşe precum *Yacobo, Kano* şi *Bido*; **Andamaua**, cu capitala *Yola*.

Protectoratul **englez** se întinde azĭ pe ţărmurile Nigeruluĭ, pînă la *Ibi* pe Binue şi pînă la *Say,* pe Niger. Basinul superior al acestuĭ fluviŭ este ocupat de Francezĭ.

Germania s'a stabilit în *Camerun,* (1884) şi cearcă să se întindă asupra Andamaueĭ.

Franţa, prin curagioşiĭ săĭ fiĭ *Crampel* care a murit şi actualmente Monteil şi Mizon, cată să întindă influenţa franceză unind Congo-francez cu lacul *Ciad,* pe deasupra zoneĭ.

SUDANUL OCCIDENTAL.—In Sudanul occidental aceiaşĭ nestatornicie şi anarchie domneşte în statele indigene, aceiaşĭ luptă de la trib la trib, ca şi în centru şi Est.

Posesiunile europene se împart în modul următor: *Franceze*: **Senegal** cu cap. *St. Louis*, oraş maĭ important *Dakar*; **Sudanul francez**, care cuprinde o zonă întinsă, cu *Bakel*, *Kiy* şi *Bafulabe*.

Protecţiunea franceză se maĭ întinde asupra statelor *Bondu*, *Bambuk*, *Kaarta*, *Foota-Djalon*, cu oraşele *Tieba*, *Simori* şi asupra statuluĭ *Masina* cu oraşul Segu-Sikoro Bamaku şi Timbuctu pe Niger.

GUINEA FRANCEZĂ. — cu stabilimentele *Grand-Bassam*, *Assinia*, *Kotonu*, *Porto Nuovo*.

Tot în zona de influenţă franceză se găseşte regatul **Dahomey** cu cap *Abomey*.

Engleze, **Gambia**, cu cap. *Bathurst*, oraşul unde mortalitatea este cea maĭ mare din lume. **Sierra-Leone**, cu *Freetown*; **Coasta de aur**, cu comptoarele *Cape-Coast Castle*, *Elmina*, *Akra* şi *Christiansburg*. Tot sub influenţa engleză se află statul *Aşanti* şi *Fantt*, cu oraşul *Cumassia*. **Benin** şi **Niger** cu portul *Lagos*.

Portugeze: *Guinea portugheză* care este înglobată în cea franceză şi de care ţine şi archipelagul *Bissagos*. Oraşe: *Bulam* şi *Caşeo*.

Germane: *Togoland* de pe coasta de aur cu *Togo* şi *Bismarkburg*.

Pe coasta grînelor se află republica **Liberia**, fondată pentru ca să serve ca adăpost robilor Negriĭ eliberaţĭ din America. S'a declarat independentă la 1847. Are peste un milion locuitorĭ şi are drept capitală *Monrovia*. De fapt însă Liberia este pusă direct subt influenţa engleză.

Abisinia. Ţările Galla şi Somali

CUPRINS. — *Abisinia*, *Habeş* saŭ *Ethiopia*, dimpreună cu ţările *Galla* şi *Somali* ocupă triunghiul cel maĭ oriental al Africeĭ, al căruĭ vîrf îl formează capurile Gardafuĭ şi Ras-Hafun.

RELIEF ŞI APE. — Punctul culminant al acesteĭ regiunĭ este masivul vulcanic al Abisinieĭ, care se apleacă spre Vest.

Piscurile *Ras-Dacşan* şi *Tsok* între 4000 m. înălţime.

Rîurile sunt *Atbara*, *Nilul albastru*, şi *Soba*, care se scurg apoĭ în Nil, *Webi-Şebeli*, *Ganena* saŭ Giuba şi *Tana*.

CLIMĂ ŞI PRODUCTE. — Trebue să deosebim clima Abisinieĭ, de a ţinuturilor Gala şi Somali.

In Abisinia altitudinea hotăreşte treĭ zone climatologice:

1) *Kolla* pînă pela 1800 metriĭ, nesănătoasă şi umedă, cu o vegetaţie monstruoasă de pădurĭ de boababĭ, de bambu, palmierĭ şi bananierĭ. Aci creşte trestia de zahăr, bumbacul, porumbul şi sorgho.

2) *Voina-dega* (1800—24000 m.) este maĭ temperată, cu pomiĭ din regiunea mediterană şi alte plante precum: porumb, cafea, biţă, tutun; 3) *Dega* de la 2400 m. în sus, cea maĭ sănătoasă. Este bogată în păşunĭ unde cresc turme de oĭ şi cirezĭ de boĭ.

In regiunea dega cade la ora 12 o ploaie cu furtună, care ţine 3 ceasurĭ, şi apoĭ cerul se luminează ca şi în orele a. m.

Pămîntul Abisinieĭ este foarte bogat în: pucioasă· fier, huilă, aur şi sare, dar nicĭ un mineral nu se exploatează.

In Galla şi Somali clima este extremă şi asemănătoare cu clima din pustie; ploile sunt neregulate şi insuficiente.

Flora este compusă din arborĭ ca salcîmĭ spinoşĭ, cactuşĭ, mimose, palmieriĭ *dum* şi *galolul* din fibrele căruia fac femeile Somaliloa nişte ţoale [1].

GUVERNUL. — In Abişinia există regimul feodal. Suveraniĭ siatelor *Choa* cu *Kaffa* şi *Harrar*, *Godjaţu*, *Amhara* şi *Tigre* sunt vasaliĭ luĭ *Menelik*, regele din Choa şi negusul Abisinieĭ, care este şeful civil şi militar al Abisinieĭ.

Unitatea ţăriĭ s'a încercat a se face de Theodoros şi de *Johannes*, dar nu a reuşit. Nicĭ chiar Menelik, care domneşte din 1889 nu încearcă, de şi vede că din această pricină ţara nu poate prospera.

Populaţia este în număr de aproape 4 milioane suflete, maĭ toţĭ creştinĭ ortodoxĭ, ca Copţiĭ din Egipt. Sunt şi musulmanĭ pe la confinele luneĭ.

Abisinieniĭ saŭ Etiopieniĭ sunt de rasă albă.

Aŭ lupte cu Italieniĭ, care aŭ ocupat *Masuah*, portul lor natural la marea Roşie şi *Assab*, (1885—1890) şi aŭ fondat colonia **Erytrea** [1].

Oraşele sunt: *Litse* (3000 loc.) în Choa, capirala actuală, *Gondar* (4000 loc.) lîngă Ţana, vechia capitală *Magdala*, întărită, *Ankober* şi *Harrar*, oraş comercial.

ŢĂRILE GALLA ŞI SOMALI. — Aceste ţinuturĭ sunt

---

[1]) Vezĭ: O călătorie în Ţara Somalilor, de d. Ghica Comăneştĭ.

[1]) După numele vechiŭ al măriĭ Roşiĭ.

[2]) Maĭ mulţĭ călătorĭ aŭ fost asasinaţĭ de eĭ printre carĭ, Deken (1865) şi Saccouil. (1892).

locuite de poporul *Galla* la Vest şi *Somali* la Est. Ceĭ d'întîĭ sunt plugarĭ, ceĭ d'al doilea sunt păstorĭ nomazĭ. Ţin de legea Islamuluĭ şi sunt foarte fanaticĭ [2]). Par a fi un amestec de populaţiunĭ negre cu arabe

D. Ghica Gomăneştĭ, care a explorat ţara Somalilor, în iarna anuluĭ 1896 ne spune următoarele:

Somaliĭ sunt foarte războinicĭ şi curagioşĭ. Se luptă cu sînge rece cu toate fiarele sălbatice, ca leĭ, elefanţĭ şi tigriĭ. Sunt foarte leneşĭ şi lacomĭ pentru carne.

Femeile lor sunt foarte isteţe.

In fundul golfuluĭ Aden se află:

a) Stabilimente **engleze** la *Zeila* şi *Berbera*, de unde pleacă caravanele spre interior şi, insula *Socotora*.

b) Stabilimente **franceze** la *Tadjura* şi *Obok*. Oraşele maritime: *Kismayu*, *Barana*, care ţineaŭ de sultanul Zanzibar, sunt azĭ sub protecţiunea Anglieĭ, care se sileşte să ocupe tot ţărmul oriental.

ITALIENIĬ aŭ luat sub protecţiune sultanatul *Opia* de pe ţărmul Somali (1889).

Africa ecuatorială

SITUAŢIE. — Sub numele de Africa ecuatorială se înţelege partea coprinsă între 5° latitudine de Nord şi 12° latitudine de Sud. Oceanul Atlantic udă ţărmul vestic al acesteĭ regiunĭ de la gurile Negeruluĭ pînă la gurile fluviuluĭ Congo; iar ţărmul de răsărit este udat de oceanul Indian de la oraşul Kismaju situat la îmbucătura fluviuluĭ Giuba şi pînă la gura Rovumeĭ.

In această regiune se coprind ţinuturile Camerun,

Congo francez, Statul Congo propriŭ zis, Africa orientală germană şi Africa orientală engleză.

Relief şi ape. — Intreaga regiune este dominată de aşa numitul ***Platou austral***, care atinge aci cea maĭ mare înălţime medie (1000 metriĭ. El este susţinut de o parte şi de alta de şirurĭ muntoase importante. In partea de Nord-Vest se ridică ***Camerunul***, în faţa insuleĭ Fernando-Po; iar de aci spre Sud, de-a lungul litoraluluĭ, se întinde un şir de munţĭ întretăiaţĭ de fluviile care se scurg în ocean. In partea de Răsărit se ridică chiar pe ecuator importantul masiv ***Kenia*** 5600 m.; iar ceva maĭ la Sud ***Kilimangiaro*** 5860 m.: ceĭ maĭ înalţĭ munţĭ din Africa. De şi lîngă ecuator, vîrfurilor lor sunt veşnic acoperite cu zăpadă şi gheţarĭ.

Prin mijlocul acesteĭ regiunĭ (ceva maĭ mult spre Vest) se întinde un şir de lacurĭ, care se ţin lanţ unele de altele. Cel maĭ septentrional este *Albert Nianza*, din care porneşte Nilul şi se urmează spre Sud prin lacurile *Albert Eduard Kiwu* saŭ *Kewoe* şi *Tanganica*. De aci linia depresiunilor se desface în două: una spre apus, representată prin lacurile *Moero* şi *Bangueolo* şi alta spre Răsărit representată prin lacurile *Rikwa* şi *Niassa*.

Spre Răsărit de Albert Eduard se află lacul ***Victoria Nianza*** (Ukerewe) cel maĭ mare lac al Africeĭ, străbătut pe la Nord de ecuator; iar maĭ la Nord de aceasta lacurile *Rudolf* şi *Stefanie*.

Cursurile de apă în această regiune sunt numeroase. Pe coasta de apus vin, în ordinea de la Nord spre Sud, următoarele:

Campo, fluviu mic, cunoscut însă prin faptul că delimitează Camerunul (german) de Congo francez.

Ogue, care curge în direcţie generală spre Vest, străbătut de maĭ multe orĭ de ecuator.

Congo, cel maĭ mare curs de apă din Africa ecuatorială. Izvoreşte din munţiĭ *Lokinga*, situaţĭ la Sud de lacul Bangueolo, se îndreptează spre Nord, sub numele de *Lualaba*, pînă la Stanley Ealls, iar de aci spre Vest şi Sud-Vest pînă la ocean, lîngă oraşul Banana.

Acest fluviu, lung de peste 4000 metriĭ a fost explorat de Stanley între aniĭ 1874—1877. Printre numeroşiĭ săĭ afluenţĭ notăm pe *Kasai* şi *Boloco* pe stînga şi *Aruwimi* şi *Ubanghi* pe dreapta.

Climă şi producte. De şi străbătută de ecuator, această regiune nu suferă o climă atît de caldă ca cea din Sahara, din cauza altitudiniĭ platouluĭ.

Sunt însă unele locurĭ, unde termometrul arată +40 grade ziua, din care pricină sunt dese incendiĭ prin pădurĭ, iar nopţile termometrul scade pînă la îngheţul apeĭ.

Ploile sunt maĭ dese pe ţărmurĭ de cît în centru şi maĭ abundente în partea orientală.

Ploile ecuatoriale hotătăsc pentru tot timpul anuluĭ aproape o climă caldă şi umedă.

Vînturĭ, regulate de poziţia soareluĭ, bate cînd de la la Sud-Est, cînd de la Nord-Est.

Vegetaţia, în repartiţia eĭ, urmează întocmaĭ, gradele de umezeală.

In regiunea Conguluĭ se deosibesc două zone: a pădurilor vergine, ocupînd nordul, iar alta a *savanelor*, ocupînd sudul.

Sunt nesfîrşiţĭ şi îngrozitorĭ codriĭ din prima zonă, unde lunĭ întregĭ parĭ a merge numaĭ prin subterane

fără să daĭ de vre-un luminiş; aşa de înalţĭ şi stufoşĭ sunt copaciĭ încît razele de soare, nu pot pătrunde nicĭ o dată. Esenţele principale sunt: *palmierĭ* de toate felurile, *bombaxul uriaş*, arborele cauciuc, lemne de construcţie, tek şi mahon, legate prin liane, care fac un plafon d'asupra huceagurilor şi tufişelor de ferege şi orchidee.

Milioane de fiare sălbatice ca: maimuţele rinoceriĭ, ipopotamiĭ, crocodiliĭ, foiesc pretutindenĭ. Şi maĭ periculoase însă pentru călătorĭ sunt speciile nenumărate de insecte, care mişună şi daŭ năvală peste locuinţele oamenilor ca un flagel îngrozitor. Ast-fel sunt furnicile negre, căpuşa nemilostivă care se bagă subt unghie, musca *Tsetse*, a căreĭ înţepătură este mortală pentru boi, şi altele.

Regiunea savanelor nu are aşa întinse pădurĭ, dar totuşĭ maĭ sunt dumbrăvĭ şi rediurĭ de boababĭ ş arborĭ care se ridică d'asupra unor ierburĭ înalte cît omul. Aci sunt elefanţĭ, panthere, leoparzĭ, bivolĭ zebre, porcĭ mistreţĭ şi antilope, care se vînează unul pe altul şi sunt vînate de oamenĭ.

Pămîntul este acoperit de culturĭ de tutun, porumb, meiu, reţină şi legume. Orezul, bumbacul şi cafeaua se cultivă; de asemenĭ cu succes. Păstoria nu se poate dezvolta din pricina insectelor arătate maĭ sus.

Bogăţiile minerale constaŭ în aramă, fier, huilie, aur şi argint, dar nu sunt exploatate.

In partea orientală sunt tot două zone, asemănate cu acestea, cu deosebire că pădurile îmbracă munţiĭ; iar savanele se întind maĭ mult pe malurile lacurilor şi ale rîurilor. Unele lacurĭ însă fără a pierde din as-

pectul lor pitoresc, sunt supuse uscăciuneĭ şi devin stepe.

Produsele agricole sunt maĭ sistematice, iar solul este bogat în mine de huilă, de aur şi argint.

POPOARE. Ceĭ maĭ însemnaţĭ exploratorĭ aĭ regiuneĭ Congo, care pînă maĭ acum un sfert de secol era cu totul necunoscută, sunt: *Livingstone* (1866—73), care a explorat Zambezul şi a descoperit izvoarele fluviuluĭ Congo. El a murit pe malurile lacululuĭ Bangueolo; *Camerun*, (1873—75), care a ajuns la *Nyamgwe*, pe Congo; *Stanley* care a întreprins 3 călătoriĭ; iar în cea de a doua (1874—77) a scoborît pe apa Conguluĭ *Sworgnan de Brazza*, care a explorat rîul Ogawe; *Vessman*, care a dat noţiunĭ asupra afluenţilor din stînga aĭ Conguluĭ; apoĭ, iar *Stanley*, care, în a treia călătorie, în căutarea luĭ Emin-Paşa, a explorat malurile luĭ Aruvini şi, în fine, *Crampel* şi *Mizon* (1891—96) care aŭ găsit o cale Niger la Congo.

Vre-o 40 milioane de oamenĭ foiesc ca şi animalele în această regiune, şi sunt în veşnică luptă. Eĭ aparţin raseĭ *Negrii-Bantu*. După firea lor sunt agricultorĭ dar, lipsindu-le pămînturile propriĭ culturilor, eĭ rămîn vînătorĭ de tot felul de lighioane, ca broaşte, fluturĭ, omizĭ, şoarecĭ şi lăcuste, pe care le afumă şi apoĭ le mănîncă.

Lipsa de carne este cauza naturală pentru care uniĭ din eĭ sunt încă antropofagĭ.

Ceĭ maĭ îndemînaticĭ vînătorĭ însă sunt nişte Negriĭ piticĭ numiţĭ *Aka*.

Pentru Africa orientală, în ceea ce priveşte populaţia, nu se poate da o ţifră exactă. Eĭ sunt Negriĭ

Bantu, agricultorĭ. Dacă nu s'ar maĭ săvîrşí comerţul, cu robĭ şi nu ar maĭ exista luptele între eĭ, de sigur că populaţia ar creşte fiind-că clima este priincioasă stăreĭ sedentare.

Sunt şi popoare nomade, prin stepe, ca *Massai*, războinicĭ şi tîlharĭ; iar pe ţărm sunt *Aralĭ* şi *Banianĭ*, negustorĭ pricepuţĭ emigraţĭ din India.

STATE ŞI COLONII. Cîte-va din triburile negre sunt constituite în state vasale uuele altora şi cu un guvern despotic. Cel mare şi maĭ puternic este regatul *Lunda* orĭ *Muata Yamvo*, apoĭ vin în al doilea rînd: regatul *Msiri*, cu capitala *Bumkeya*, imperiul *Bamba*.

Maĭ spre Nord, triburile de pe dreapta Congoluĭ ca *Nyam* şi altele nu şi-au alcătuit state.

In regiunea lacurilor este regatul *Uganda*, capitala Mengo, pe lacul Vicsoria Nianza; *Unyoro*, foarte despotic, lîngă Albert-Nianza; *Unyamvezi*, cu *Tabora* [1]) centrul comerţuluĭ cu robiĭ al Arabilor din Zanzibar; *Vgogo*, *Usagara* şi sultatul *Zanzibar*, cu oraşele *Zanzibar* într'o insulă, *Mombaz* şi *Quiloa*, azĭ sub protectoratul englezesc.

Cel maĭ însemnat stat însă este:

STATUL-LIBER-CONGO [2]), care cuprinde aproape tot basinul Congo, în cercuítul său de negoţ liber, cu o suprafaţă de 2 mil. km. □ şi 27 mil. locuitorĭ. El este

---

[1]) Acest comerţ s'a cercat să-'l impedice *Societatea internaţională africană*, dar nu a reuşit încă să-'l stârpească cu totul.

[2]) Inainte de explorarea fluviuluĭ Congo toată Guinea de Sud era stăpînită de portugezĭ, dar aproape nicĭ una din bogăţiile sale nu eraŭ exploatate, pentru că Portugeziĭ stabilise pe coaste nişte coloniĭ de unde porneaŭ în bande în interior şi prindeaŭ sclavĭ pe care-ĭ

este pus subt suveranitatea regeluĭ Leodold al Belgieĭ, şi-a fost recunoscut de cele-l-alte puterĭ europene la congresul din Berlin din 1885.

Boma este reşedinţă guvernămîutuluĭ local. Alte staţiunĭ sunt: *Vivi*, *Leopoldville*, *Noul-Anvers*, *Ecuator*, *Baugalı*, *Luluaburg*. Portul maritim este *Banana*.

In afară de statele enumărate maĭ sus restul este supus Europenilor.

Ast-fel: *Germaniĭ*, sunt stăpînĭ în: ***Camerun***, cu oraşele *Victoria* şi *Camerun*.

---

duceaŭ în America să-ĭ vîndă. Acest trafic de carne omenească le aducea profiturĭ marĭ, de aceea eĭ nu se maĭ gîndeaŭ să exploateze adevăratele bogăţiĭ.

In a doua jumătate a secoluluĭ nostru scoţianul Livingstone explorînd Zambezul a dat peste originale fluviuluĭ Congo, şi a indicat succesoruluĭ său Stanley drumul ce trebue să urmeze pentru ca să exploreze acest fluviu.— Ast-fel Europa a fost pusă în cunoştinţă de întinderea reală a acestuĭ fluviu, precum şi de bogăţia ţinuturilor din basinul său. Apoĭ s'a format aşa zisa asociaţiune internaţională africană, care a creat vre-o 40 de staţiunĭ ştiinţifice pe ambele ţărmurĭ ale fluviuluĭ Congo.

Aceste staţiunĭ aveaŭ îndatorirea, să exploreze ţinuturile din prejur şi să caute a îmblînzi populaţiunile spăimîntate de atîtea invaziunĭ. Două-zecĭ de anĭ de cercetărĭ a fost de ajuns ca să dea asociaţiuniĭ ideĭ precise despre ţinutul Congo, şi la 1885, toate puterile Europeĭ carĭ constituiau asociaţiunea internaţională africană, s'au întrunit în conferinţă la Berlin, sub preşedinţia luĭ Bismark, şi aŭ decis înfiinţarea Statuluĭ Congo, avînd ca rege nominal pe Leopold I, regele Belgieĭ.— Cele 40 şi maĭ bine de staţiunĭ ştiinţifice, aŭ devenit astă-zĭ centrul uneĭ înfloritoare regiunĭ de comerţ.

Pe fluviul Congo circulă deja cîte-va vapoare, un drum de fier este proectat şi chiar se şi lucrează, iar populaţiunile negre ne maĭ temîndu-se de impulsiunĭ s'au dat cu totul la muncă.

Africa orientală-germană, cu *Dares-Salam, port*.

Francezii, stăpînesc: ***Congo francez*** saŭ ***Gabon***, cu oraşele *Franceville, Libreville* şi *Brazaaille*.

Portugezii posedă teritoriul mic ***Cabinda*** şi ***Angola***.

Englezii, au pus stăpînire asupra aşa numiteĭ ***Africa orientală-engleză***, de la Nordul coloniilor germane, cu *Witu* şi *Mombaz* şi au întins şi protectoratul asupra Zanzibaruluĭ.

Englezii, Germanii şi Francezii proiectează construcţiunĭ de drumuĭ de fier şi alte îmbunătăţirĭ, care vor face din regiunea aceasta una din principalele centre de exploataţiune din lume.

Africa Australă

SITUAŢIE. Africa australă se întinde îngustîndu-se, de la gurile fluviilor Cong şi Rovuma pînă la Sud sfîrşindu-se prin cele două virfurĭ ascuţite cunoscute sub numele de Capul Acelor şi Capul Bună-Speranţă.

Se compune din: ***Angola, Benguela*** pe Atlantica şi ***Moçambicul*** pe oceanul Indian, (portugeze); inuturile locuite de hotentoţiĭ Damara şi Namaqua, cunoscute sub numele de *Sud-Vestul African* (germane); ***Colonia Capo***, cu *Natalul* şi *Cafreriz* (engleze) şi republicele libere ***Orange*** şi ***Transvaalul***, ïar între aceste state, care ocupă litoralul, se află ţinuturile *Barotze, Mambunda, Matabele, Beciuana*, toate puse în sfera de influenţă engleză.

RELIEF SI APE. Partea de Sud-Vest a acesteĭ regiunĭ este cea maĭ înalţată. Aci se află masivul ***Dra-***

kenberg, care înce de la Lîmpopo şi formează litoralul pînă la Capul Bună-Speranţă, ocupînd întreaga regiune pînă în valea fluviuluĭ Orange.

Se găsesc în acest şir muntos înălţĭ care ating 3500 metriĭ. Eĭ sunt dispuşĭ în terase paralele care se scobóară treptat pînă la mare. Ast-fel sunt munţiĭ *Nieuwewid*, *Zwarte* şi *Karee*. De-a-lungul Atlanticeĭ pînă la gura Orangeluĭ se îualţă şirul muntos *Olifantul* care formează o mulţime de golfurĭ printre care cel maĭ important este Baia S-ta Elena.

Sud-Vestul African este şi el brăzdat pe litoral de şirurĭ muntoase, sunt însă mult maĭ micĭ şi întrerupt chiar de nisipiştĭ.

Pe acest litoral se proectează baia Balenelor (Walfischbay).

Toată partea orientală coprinsă între Limpopo şi Rowuma este acoperită de nenumărate şirurĭ muntoase, care se îndreptează în toate direcţiunile. Singurul munte maĭ răsărit este *Bismarck*, aflat la Sud de fluviul Zambezi.

Vom deosebi două felurĭ de basinurĭ: unul interior care nu comunică cu marea, precum este *Kubango*, sub numele *Tonke* şi *Thioghe* pare a se scurge în lacul Ngami iar altele se scurg spre cele două oceane.

Fluviile tributare măriĭ *Indiane* sunt maĭ bogate în apă ca cele aparţinînd basinuluĭ oceanuluĭ Atlantic.

Printre cele d'întîĭ numărăm: *Zambezi*, (2600 km.) care izvoreşte din regiunea laculuĭ *Dilolo*, sub numele de *Liba*, şi curge maĭ întîĭ spre Sud.

Indată ce ia direcţia estică dă de trepte muntoase

pe care le trece făcînd cascada numită *Victoria* [1]), una din minunățiile pămîntești.

Zambezul se leagă cu lacu *Niassa*, prin brațul *Șire*.

Maĭ jos, pe țărm, întîlnim pe *Limpopo*, care prezintă un curs torențial printre stîncĭ granitice.

El pornesce din Drakenberg, și înconjură aceștĭ munțĭ pe la Nord, formînd limita între Transvaal și stăpînirele portugezĭ.

Pe țĕrmul occidental, de la Sud spre Nord, întîlnim: *Orange*-Gariep.

Inainte de a sosi la mare apele sale sunt aruncate din stîncă în stîncă și coboară trepte nenumărate. Maĭ sus sunt două cursurĭ de apă numite *Cunene* și *Cuanza*.

Clima și producte. Cu privire la climă găsim în sudul Africeĭ o perfectă analogie cu Africa boreală între diferitele eĭ zone.

Pe la izvoarele Zambazuluĭ, prin Benguela și Moçambic, se află o regiune analoagă cu Sudanul.

La solstițiul iernei noastre, cînd soarele dogorește asupra tropiculuĭ capricorn, cad ploĭ abundente.

Maĭ jos prin pustia *Calahari*, este seceta. Extremele de temperatură sunt marĭ de la zi la noapte. Țărmul occidental, de și lîngă mare este cu totul lipsit de ploaie. Alizeul de Sud-Est bate necontenit.

La Sud de tot, în Colonia Cap, cad ploĭ în iarna australă și vremea este potrivită. Un curent rece de la polul Sud răcorește timpurile și le face să fie maĭ recĭ ca cele analoage, din nordul Africeĭ.

[1]) De la o înălțime de 140 m, cu o lărgime de 1650 m., într'o adîncime largă numaĭ de 30 m.

Şi la vegetaţie găsim aceiaşĭ analogie cu Africa boreală în succesiunea zonelor.

De la *savane* trecem la stepa Calaharĭ pe une locurĭ chiar pustie, şi apoĭ la o vegetaţie asemănată cu *flora mediterană.* Singura deosebire este că atît flora cît şi fauna este relativ maĭ puţin bogată.

Vrăşmaşul neîmpăcat al animalelor domestice este musca *tsetse.*

In Colonia Capo, nu creşte maĭ nimic pe înaltele platourĭ formate din argilă roşietică numite *Karoa,* dar cea maĭ mare parte din Çap este un pămînt propriu tutulor vegetalelor mediteranice şi favorabil creştereĭ animalelor. Stînele de oĭ sunt multe.

In producţiunea minerală întrece orĭ-ce altă regiune din Africa. Aci găsim *diamantul* din *Kimberleĭ* [1]) care se găseşte în nişte cavităţĭ conice ce par a fi fost cratere; *aurul* şi *huilia* prin Transvaal, apoĭ *aramă, fier, cobalt* şi plumb argentifer în multe locurĭ.

POPOARE. Indigeniĭ din Africa australă sunt de două rase: *Negriĭ bantu* şi *hotentoţĭ.*

Printre ceĭ d'întîiŭ deosebim Amboella *Barutse,* plugarĭ şi pescarĭ; *Basuto, Macololo, Beşuanaienĭ* păstorĭ: *Matebele,* popor răsboinic, care trăeşte din pradă. Şi aci sunt negriĭ piticĭ, vînătorĭ, munţiĭ *Mucasehuer.* Poporul *Zulu* maĭ înaintat, este militar din tată în fiu. Sunt şi plugarĭ şi păstorĭ.

Triburile hotentote ca: *Bushmeniĭ,* [2]) şi *Hotentoţiĭ* propriu zişĭ locuesc prin Kalahari, *Namaqua,* şi *Damara,*

---

[1]) Descoperite în 1876.

[2]) Oamenĭ din tufişe.

tot triburĭ hotentote, locuesc pe ţĕrmul Atlanticeĭ. Maĭ toţĭ practică *fetişismul*.

Europeniĭ sunt în număr mare şĭ anume: *Portugezĭ, Englezĭ* şi *Germanĭ apoĭ Boeriĭ*, un popor muncitor ce se trage din primiĭ colonĭ Olandezĭ, şi din refugiaţĭ francezĭ, locuesc în cele două republice sudice.

Populaţiunea acesteĭ regiunĭ atinge ţifra aproximativă de 10 milioane de oamenĭ.

COLONIĬ EUROPENE. Exploratoriĭ acesteĭ părţĭ din Africa sunt: *Silva-Porto* (1802—1814), *Livingstone* (1849—1873) care neîncetat a explorat Africa australă timp de 24 anĭ de zile, apoĭ *Serpa Pinto, Capello, Holub* şi alţiĭ.

Africa australă se găseşte sub stăpînirea *Portugezilor, Germanilor, Olandezilor* şi *Englezilor*,

Portugeziĭ, s'au instalat aci în prima jumătate a secoluluĭ XVI (1504 — 1560) pe cele două ţărmurĭ ale oceanelor de la Est şi Vest, corespunzătoare cu zona savanelor. Eĭ stăpînesc:

ANGOLA cu capitala *San-Paolo de Loanda*.

BENPUELA şi *Mossamades* cu capitala *San-Filip de Benguela*.

Populaţia supusă Portugezilor, se urcă la ţifra de 2,000,000 suflete. Aci s'a construit o cale ferată între Loanda şi Ambaca.

Posedă mine de aur, fier, cupru, sulf, petroliu şi sare, fildeş, salitru şi ceară, care ar fi putut deveni o ramură de comerţ importantă, dacă nu ar fi fost neglijată numaĭ pentru comerţul cu sclavĭ, a căruĭ desfiinţare a şi ruinat coloniile portugeze.

MOÇAMBIC, de-a lungul ţărmuluĭ oceanuluĭ Indian de la

capul Delgado pînă la baia Delagoa, şi fluviu Zambez, cu capitala *Moçambic* (10,000 loc.). Porturile *Quelimane*, *Sofala* şi *Inhanbane*, d'alungului ţărmuluĭ şi *Tété*, şi *Zumbo* pe Zambezi sunt cele maĭ însemnate staţiunĭ portugeze. Există o cale ferată de la *Lorenzo Margues*, care merge pînă la graniţa Transvaluluĭ.

Coloniĭ olandezĭ aŭ fondat două republicĭ:

Orange, capitala **Blöemfontein** (3000 loc.) în centru. Populaţia de 150,000 loc.

Republica *Transvaal* cu capitala **Pretoria** fondată în 1848, cînd s'aŭ separat de conaţionaliĭ lor din republica Orange. Astă-zĭ această republică este autonomă [1].

GERMANII, aŭ colonisat *Sud-Vestul African* în anul 1885, aŭ stabilit un fel de protectorat asupra ţărmuluĭ din vestul Kalahareĭ pînă la *Angra-Pequena*.

Englezii posedă:

Colonia Capo care aŭ luat'o în 1806, de la Olandezĭ, veniţĭ aci tocmaĭ XVIII secol (1795).

Oraşe principale sunt:

Capo (Captown), (50,000 loc.). situat în fundul golfuluĭ Table, la piciorul munteluĭ cu acelaşĭ nume, este capitala Colonieĭ-Capo şi port important — *Constanţa*, şituat spre Sud de Capo, este celebră pentru vinurile ce produce. — *Sommerset* şi *Robertson* sunt oraş importante.

---

[1]) Republica „Transvaal" fusese anexată în 1877 la coloniile engleze; dar în urma rĕsculăriĭ coloniilor olandeze (Boeriĭ), toată ţara s'a desfăcut de posesiunile engleze şi după pacea încheiată în 1871 s'a recunoscut autonomia acesteĭ republice, rĕmănînd Anglieĭ numaĭ dreptul să decidă despre afacerile exterioare ale republiceĭ.

Port-Elisabet (20,000 loc.)., situat în golful Algoa este marele tîrg de lînurĭ şi animale.

Natal cu Port Natal şi *Durban* anexate în 1833 pe coasta orientală şi unite cu *Ladysmith* printr'nn drum de fier. Colonia Natal are 500,000 loc.

Comerţul exterior al acestor coloniĭ apropie ţifra de 400 milioane leĭ. Se exportă în primul rînd lînurile, apoĭ diamante, în valoare de 109 milioane leĭ, pene de struţĭ, diferite materiĭ animale, cereale, zahăr, guano, cupru etc.

Se importă ţesăturĭ, arme, metale, pieĭ lucrate, uleiurĭ, cafea etc.

Drumurile de fier ocupă o întindere de aproape 300 km. şi leagă porturile principale cu *Kimberley din Griqua-Land.*

ŢINUTUL ZULUŞIIOR. Ocupat în 1887. Maĭ la Nord de *Griqua-Land*, unde sunt mine de diamant.

ŢINUTUL BECIUANA, *Matebale, Barotse* şi *Makololo* cu toate împotrivirile Portugalieĭ, au fost ocupate la 1891.

Englezi̇ĭ aŭ reuşit să aibă o staţiune pe ţărmul coloniilor germane numită *Walfisch-Bay.*

O companie engleză de la Colonia Capo, numită *Sud-Africană*, face marĭ îmbunătăţirĭ prin aceste coloniĭ. Construeşte un drum de fer menit a pătrunde în inima Africeĭ.

Insulile Africeĭ

CONSIDERAŢIUNĬ GENERALE. Lumea antică nu cunoştea de cît Africa septentrională pînă la Saflara. Ptolomeŭ, cel maĭ mare geograf din vechime, credea că

coasta Africeĭ nu se îngustează în direcţia capuluĭ Buna-Speranţă ci din contră se lărgeşte. Tocmaĭ în secolul XI Portugeziĭ găsiră drumul la Indiĭ pe apă, înconjurând capul Sudic al Africeĭ şi punînd posesiune pe archipelagul de la Apus.

Maĭ tîrziŭ veniră pe rînd toate naţiunile maritime ale Europeĭ să-şĭ dispute fie-care comerţul acestor regiunĭ. Praful de aur, fildeşul, goma, seminţele oleaginoase şi maĭ cu seamă sclaviĭ, constituiaŭ principalele articole, care se schimbaŭ în contra cîtor-va producte europeneştĭ. Nimicirea traficuluĭ cu sclaviĭ (1875), ruină cea maĭ mare parte din stabilimentele portugeze, carĭ se ocupaŭ numaĭ cu acest comerţ, pe cînd cele engleze şi franceze cîştigară.

Putem zice în trăsurĭ generale, că afară de archipelagul Bissagos, grupul din golful Biafra şi Zanzibarul cu Mafia, care sunt rupte din continent, toate cele-l'alte grupurĭ de insule îşĭ aŭ piedestalul lor deosebit.

Ele aŭ o climă oceanică.

INSULILE OCEANULUĬ ATLANTIC. Cele d'întîĭ locurĭ de oprire pe drumul coasteĭ occidentale este archipelagul *Açorelor* şi al *Maderelor* de formaţiune vulcanică.

Archipelagul Asorelor saŭ insulele Milanilor este compus din 9 insule [1]. In insula *Terceire*, cea maĭ importantă, se află portul *Agra*, care este şi capitala întreguluĭ grup, dar oraşul cel maĭ populat este *Punta-Delgodo* (18,000 loc.) din San-Miguel.

[1]) Numele lor sunt: Florez, Corvo, Terceira, San-George, Pico, Fa-ay, Gracioasa, SanMiguel şi Santa-Maria.

Maderele [1]) sunt în număr de două [2]). In insula *Madera* se află portul *Funşal* (10,000 loc).

Ambele grupe produc porumb, tutun, vinurĭ şi portocale. Viile sunt distruse de filoxeră, se cultivă în locul lor trestia de zahăr şi cerealele. Ele fac parte din regatul Portugalieĭ.

A doua staţiune de oprire este grupul *Canarielor*, compus din 7 marĭ insule [3]), printre care se distinge insula *Teneriffe* cu piscul său vulcanic şi cu portul său *Santa-Cruz*. Oraş maĭ important este : *Las-Palmas* situat în insula Grande Canaria. Ele aŭ fost ocupate de un francez (Jean Bethencourt) în secolul XV. Spanioliĭ le ocupară după moartea acestuia şi astă-zĭ ţin de regatul spaniol.

A treia staţiune este archipelagul *Capuluĭ-Verde*, compus din 10 insule [4]), printre care se distinge insula *San-Vincent* (2,200 loc.) cu portul cu acelaşĭ nume, important ca staţiune de oprire a liniilor de vapoare engleze destinate pentru America de Sud. Ele ţin de regatul Portugalieĭ şi au 111,000 loc., printre carĭ şi negriĭ Uolofi.

Insulele din golful Guineiĭ sunt vulcanice, şi singurile ostroave care ţin de aproape de continent. Ele sunt *Fernando-Po* şi *Anabon* [5]) în care se află capitala *Santa-Isabel* şi care aparţin Spanieĭ; *Principele* şi *St.*

---

[1]) Madera însemnă pădure.

[2]) Ele sunt Porto-Santo şi Madera.

[3]) Acestea sunt : Fuertaventura, Gomera, Grand-Canarie, Hiero (Fer) Lanzarote, Palma şi Teneriffe.

[4]) Santiago, Fogo, Bara, San-Nicola, San-Antao. Boavisto, Mayo, San-Vincent, Sal şi Santa-Lucia.

[5]) Numită aşa fiind-că a fost descoperită la 1 Ianuarie 1471.

Tomas care aparţin Portugalieĭ. Ele aŭ climă potrivită pentru cultura de cacao, trestie de zahăr şi cafea.

Insulele *Ascension* [1], *S-ta Elena* şi *Tristao-da-Eunha.* aparţin Englezilor. Ele sunt de natură vulcanică cu o climă minunată şi cu tot felul de producte din ţările temperate şi tropicale. S-ta Elena este celebră prin captivitatea luĭ Napoleon cel mare (1815—1821). Insula are 6,000 loc.

INSULILE OCEANULUI INDIAN, sunt: *Socotora,* la Est, de capul Guardafuĭ, o insulă granitică; insulele *Seişele* printre care se distinge insula *Mahe* cu portul *Victoria*;—*Amirantele.* Toate treĭ sunt ocupate de Englezĭ; — *Comorile,* situate între Madagascar şi Mozambic, printre care se află *Mayota,* stăpînită de Francezĭ.

Mascvrinele muntoase, la Est de Madagascar, şi compuse din *Reuniunea* (Burbon) sub stăpînirea Francezilor, cu portul *St-Denis*; *Mauriciu* posesiune engleză cu portul *Port-Louis,* şi în fine *Rodrigo,* tot engleză maĭ spre Est.

Cele două d'întîĭ produc trestia de zahăr, manioc şi cafea. Cea din urmă e mică şi fără importanţă.

Madagascar, care este despărţită de continent prin canalul Moçambic, are o suprafaţă de 592,000 km. p. Populaţiunea trece de 5 milioane suflete. Este compusă din 32 triburĭ purtînd numirĭ deosebite şi formînd două rase deosebite, *Sacalaviĭ* orĭ *Malgaşiĭ,* rasă neagră şi *Hóvaşiĭ* (rasă brună maleză). Aceştia din urmă au dominat insula vre-o şeapte secole. Eĭ s'aŭ stabilit în centru şi au întins dominaţiunea lor asupra celor alte rase. Francezii sunt în Madagascar de la 1642.

[1]) Descoperită în ziua de înălţare (1501).

In timpurile din urmă Franța a luat insula sub protectoratul său, profitînd de luptele interioare dintre cele două neamurĭ. Coastele sale sunt roditoare, dar nesănătoase şi chiar mortale pentru Europenĭ. De la Nord spre Sud este străbătută de un lanț de munțĭ de natură granitică, eruptivă şi pietroasă. Prin țărmurĭ şi prin văĭ se produc cereale, legume, orez. Cultura orezuluĭ maĭ cu seamă, nutreşte o populațiune considerabilă.

Se cultivă de asemenea cu mult succes, bumbac, tutun, trestia de zahăr şi ananas, apoĭ maĭ multe speciĭ de arborĭ roditorĭ şi pe unele locurĭ, chiar via, a căreĭ plantație datează de curînd. Locuitoriĭ de pe țărm sunt pescarĭ. Prin părțile muntoase se află mine de fier, cupru, magneză, lignită, cariere de gips şi de porfir dar nu se exploatează de cît în mică cantitate.

Oraşele principale sunt: *Tanariva* (175,000 loc.) în interior. *Fianarantsoa*, *Tamatav* şi *Majunpa* porturĭ.

Insula *S-ta Maria*, situată pe coasta orientală a Madagascaruluĭ, este de mult stăpînirea Francezilor.

NOTIUNI GENERALE

CAP. I.

Asia actuală

SITUAŢIE. Spre răsărit de Urali, pe întinderĭ neobişnuite în micul nostru continent, cîmpia rusească se lungeşte pînă la Oceanul cel mare. Nordul Asieĭ, este necunoscut încă în mod amănunţit, cu fluviile luĭ marĭ şi depărtate, veşnic acoperit de gheţurĭ şi de zăpadă.

Şi Asia nu se sfîrşeşte aci. Trebue să trecem peste lanţul important al Altailor şi să străbatem rînd pe rînd, maĭ întîĭ imensa pustie Gobie, apoĭ cîmpiile roditoare din valea Iang-ce-Kianguluĭ şi pe urmă peninsula din Sud, care conduce spre Oceania dincolo de Ecuator.

Mergînd apoĭ spre Vest, ne împedecăm, chiar în mijlocul Asieĭ, de un platoŭ nu maĭ puţin imens a căruĭ suprafaţa este tocmaĭ cît jumătate din Europa. Este ţinutul Arilor şi Turanilor, multă vreme considerat ca centrul lumeĭ, unde cele două rase s'aŭ războit şi de unde apoĭ ceĭ d'întîĭ au plecat în număr mare să po-

puleze ţinuturile despre Vest, pînă la Mediterana şi cele despre Sud pînă la oceanul Indian.

E un masiv aproape pătrat şi compact, presentînd la Apus peninsula, pentru Asia, Europa şi a Asieĭ micĭ, iar la Sud peninsulele arabică, indică şi indochineză.

Pe cele treĭ laturĭ Nord, Est şi Sud, Asia e udată de treĭ oceane. Laturea de Nord e udată de oceanul Ingheţat, cea de Est de cel Pacific, cea de Sud de marea Indiilor. Laturea de Apus este separată de Europa prin Mediterana şi Capsica şi prin munţiĭ Caucas şi Uralĭ.

Puntul cel maĭ meridional (Sudul Maldivelor), este străbătut de Ecuator; 0°15′, latitudine Sudică; iar la Nord paralela 77°36′ atinge capul *Celiuschin*, puntul cel maĭ nordic al continentuluĭ. In lungime avem la Apus meridianul 24° longitudine orientală, coasta Anatolieĭ, şi meridianul 173° long. occidentală care trece prin capul Oriental.

Lungimea cea maĭ mare este de la Est la Vest, 10,000 km. Lăţimea cea maĭ mare este de la Nord la Sud 9000 km. Este cea maĭ mare din cele cincĭ părţĭ ale lumeĭ. Suprafaţa sa e de 44 milioane km.‘ p.

FORMA ŞI COASTE. Marginile acestuĭ vast continent sunt masive ca şi interiorul său şi desvoltarea coastelor mult maĭ mică de cît la Europa.

Coasta de Nord udată de Oceanul glacial Arctic, este joasă, mlăştinoasă şi îngheţată maĭ tot timpul anuluĭ. Ea nu prezintă de cît cîte-va golfurĭ, care nu sunt alt ceva de cît gurile marilor fluviĭ, care străbat Siberia. Ast-fel sunt estuariile: *Kara*, *Obi*, *Jenisseĭ*, *Taimur*, *Celiuschin*, cel maĭ înaintat spre Nord şi capu,

Oriental. In apele oceanuluĭ se află archipelagul *Franz Joseph*, la Nord de Noua-Zemlie şi grupul *Liacow* saŭ *noua Siberie* la Nord de golful Yana, iar maĭ spre Est insulele *Urşilor* şi ţara *Whranghel*, despărţită de continent prin strîmtoarea *De Long*.

Coasta de Est este udată de Oceanul Pacific. Această coastă este maĭ pretutindenĭ muntoasă sau vulcanică. De-a-lungul săŭ se înşiră, de la Nord spre Sud, un lanţ de insulele, de asemenea vulcanice. Acestea sunt: *Aleutinele* şi *Kurilele*, insula *Tarakaĭ*, insulele *Japoneze*, *Formosa* şi *Hai-nan*.

Coasta prezintă peninsula *Kamciatca*, terminată prin capul *Lopatca*, peninsula *Coreea*, peninsula *Şantung*, peinsula *Indochina*, terminată prin peninsula *Malacca*.

Oceanul formează pe această coastă următoarele mărĭ secundare.

Marea *Behring*, legată cu oceanul Glacial prin strîmtoarea *Behring* şi cuprinsă între peninsula Kamciatca, lanţul Aleutinelor şi teritoriul Alasca din America de Nord.

Marea *Okhotsk* coprinsă între Kamciatca lanţul Kurilelor, insula Yezo, insula Tarakai şi coasta Siberieĭ.

Marea *Galbenă*, coprinsă între Coreea şi China. Ea formează golful *Pecili*.

Marea *Orientală, (albastră)* coprinsă la Sud de precedentă, între Japonia, insulele Liu-Kiu, Formosa şi China.

Marea *Chineĭ*, coprinsă între grupul Filipinelor, Borneo, Indochina şi China. Ea se leagă cu marea Orientală prin strîmtoarea *Fukian*, dintre Formosa şi China. Această mare formează golfurile *Ton-Kin* şi *Siam*.

Coasta de *Sud*, este udată de oceanul Indian. Părţile înălţate şi muntoase alternează pe această coastă cu părţile joase, mlăştinoase sau nisipoase. Ea prezintă treĭ marĭ peninsule, carĭ constitue treĭ regiunĭ, importante fie-care din punctul lor de vedere: *Indochina* cu *Malacca*, *India* cu *Guzerata* şi *Arabia*. Prezintă de asemenea cîte-va grupurĭ de insule; *Paulo-Pinang*, archipelagurile *Mergui*, *Nicobare* şi *Andamane*, pe coasta occidentală a Indochineĭ; marea insulă *Ceylan* despărţită de India prin strîmtoarea Palk; grupurile madreporice, *Madive* şi *Laquedive* la Sud-Vestul Indieĭ; archipelagul *Bahrein*, în golful Persic şi insulelele *Curian-Muriam* şi *Perim* la Sudul Arabieĭ.

Oceanul formează:

Golful *Bengal*, coprins între Indochina şi India, care formează la rîndul său golful *Martaban*, pe coasta occidentală a Indochineĭ.

Marea de *Oman*, coprinsă între Arabia şi coasta Somaluluĭ din Africa.

Marea *Roşie*, restrînsă între Arabia şi Egipt, care comunică cu golful Aden prin strîmtoarea *Bab-el-Mandeb* şi cu Marea Mediterană prin canalul *Suez*, unde formează golful *Acabach* de partea Arabieĭ.

Coasta de *Vest*, este udată succesiv de Mediterana, Archipelag, marea Marmara, marea Neagră.

Ţărmiĭ Mediteraneĭ şi al Archipelaguluĭ sunt maĭ pretutiudenĭ înalţĭ şi prevăzuţĭ cu micĭ golfurĭ: *Alexandreta*, *Tars*, *Scalanova*, *Smirna*, etc. Pe coaste se află maĭ multe insule importante: *Cipru*, *Rogos*, *Samos*, *Chio*, *Metelin* şi altele maĭ micĭ, care primesc numele de

Sporade, şi care, dimpreună cu Cicladele Creciei, constitue o trăsură de unire între Grecia şi Asia anterioară.

Ţărmii mărei Marmara şi ai mărei Negre sunt ridicaţi ca mai toţi ţărmii Asiei mici.

In Marea Caspică care nu are nici o comunicaţinne cu oceanul, precum şi în marea Neagră, afară de insula Şerpilor, nu se găsesc alte insule.

Uscatul

PLATOUL CENTRAL. Sistemul muntos al Asiei se poate considera ca cel mai bogat.

Din acest punct de vedere Asia se aseamănă cu un trunchiŭ de piramidă, a căruĭ bază este formată de un platoŭ vast şi înalt, aşezat în centrul săŭ şi susţinut de un alt platoŭ, care, se întinde în partea de Vest.

Platoul *Central*, a căruĭ suprafaţă este de vre-o cinc milioane km. p., ocupă tot ţinutul ce se întinde între Himalaya şi Altai. Inălţimea sa variează între 2000 şi 4000 metri.

MUNŢI. Lanţurile de munţi care brăzdează acest platoŭ sunt:

Himalaya, care începe într'o masă enormă de înălţimi, coprinsă între Cabul, Caşemir, Ladak şi Badachan. Aceste înălţimi se pot considera ca nodul orografic al întreguluĭ sistem. Lanţul se îndreptează de la Vest spre Est, formînd un arc de cerc pe o întindere de 2500 km., şi prezintînd vîrfurile cele mai înalte dupe suprafaţa globuluĭ: *Guarisankar* (8840 m.), *Kutchindjinga*

(8,562 m.), *Davalagiri* (8178 m.), precum şi altele în număr de peste două sute vîrfurĭ a căror înălţime variază între 8,000 şi 6,000 m.

Himalaya, se termină la gîtul străbătut de Brahmaputra, pentru a trece din Tibet în Industan. Acest lanţ formează zidul meridional al mareluĭ platou.

La Nord de Himalaya şi paralel cu acest lanţ. se află munţiĭ *Karakoram*, care pe o întindere scurtă, prezintă cîte-va vîrfurĭ maĭ tot atît de înalte ca şi vîrfurile din Himalaya (*Dapsang* 8,619 m.).

Lanţul *Kuen-Lun*, începe din extremitatea orientală a lanţuluĭ Karakoram şi se îndreptează direct spre Est, formînd ast-fel o linie despărţitoare între platoul *Tibetuluĭ* şi platoul *Turkestanuluĭ Chinez.*

PAMIRUL, Din acelaşĭ punct se îndreptează spre Nord platoul *Pamir*, care constitue zidul occidental al platouluĭ zis *Turkestanul Chinez.*

Pamirul, a căruĭ altitudine variază între 4000 şi 4500 metriĭ este brăzdat de la Est spre Vest, de numeroase cursurĭ de apă care se duc în Amudaria. Ca relief Pamirul se împarte în *Oriental* şi *Occidental.*

ALTAII. Din extremitatea de Nord a acestuĭ platoŭ se întinde spre Est, paralel cu lanţul Kuenlun. munţiĭ *Tian-Chan* sau *Cereştĭ;* iar spre Nord-Est o serie de munţĭ care se prelungesc pînă la capul Oriental şi peninsula Camciatca. Aceştia sunt: *Alatau, Tarbagataĭ,* ***Altai***, *Siansk*, *Kenteĭ*, *Iablonoĭ* şi *Stanovoĭ.* El consţitue o adevărată linie de despărţire între Asia muntoasă şi Asia cîmpie.

Siberia, care se înclină pe nesimţite pînă ce se confundă cu nivelul oceanuluĭ Glacial şi *Turanul*, care este

o stepă întinsă, pe unele locurĭ maĭ joasă de cît nivelul măreĭ şi maĭ pretutindenĭ goală si sterilă.

MUNŢII DIN SUD. Platoul Tibetuluĭ, coprins între Himalaya şi Kuen-lun, se închide spre Est prin munţi- *Tunla* şi *Baian-Kara*, din care se desprind munţiĭ *Yu nan*, *Pe-ling* şi *Nanling*, pînă la ţărmul măreĭ.

Munţiĭ Kuen-lan se prelungesc maĭ întîĭ spre Est prin lanţul *Nan-Ching*, apoĭ spre Nord priu lanţul *Nan-Ching gan*, pînă la fluviul Amurul. Acesta este şi limita orientală a mareluĭ deşert ***Gobi***, (2,000,000 km. p. suprafaţă), care se întinde la Est de platoul Turkestanuluĭ chinez, pînă la munţiĭ Ching-ghan [1]).

La punctul unde Brahmaputra înconjoară extremitatea orientală a lanţuluĭ Himalaya, încep munţiĭ *Lang-Tan*, care uneşte Himalaya cu platoul *Laos*. Acest platoŭ acoperă maĭ toată regiunea Indochineĭ şi trimite o ramură numită *Ofir* prin toată peninsula Malacea.

Peninsula Indieĭ prezintă un vast platoŭ triunghiular ***Decanul***, susţinut la Nord de munţiĭ *Şaptura*, *Windia* şi *Aravali*, la Vest *Gaţiĭ occidentalĭ* şi la Est *Gaţiĭ orientalĭ*.

IRANUL. Platoul Iranuluĭ acoperă maĭ toată Asia occidentală spre Sud; acest platoŭ se susţine prin lan-

---

[1]) Formaţiunea pustieĭ Gobi. precum şi a munţilor ce 'l înconjură, a trebuit să se efectueze într'o epocă geologică foarte vechiă, cel puţin în perioada paleozoică; prin urmare cu mult înainte de Sahara. care n'a apărut de cît în perioada terţiară. Imensa suprafaţă granitică şi carboniferă a pustieĭ Gobi, Chineĭ şi Mandiciureĭ a trebuit să formeze o mare insulă la epoca cînd oceanul acoperea o mare parte din Asia, Africa şi Europa. Mongoliĭ, negăsind alt termen de comparaţie numesc această pustie *cer*.

ţurile *Mecran* şi *Farsistan*, unde se află renumita vale *Şiraz*. Spre Sud-Est aruncă spre Insula lanţul *Soliman*, şi la Nord de acest lanţ se întinde regiunea Afganistanuluĭ.

Spre Est, lanţul ***Hindu-Kuş***, care s'ar putea considera ca o ramură a munţilor Kara-Koram, servă de legătură între platoul şi platoul Central.

Spre Nord-Est platoul Iranuluĭ trimite lanţul *Korassan* şi lanţul *El-Burz*, pînă la Marea Caspică.

In partea occidentală, platoul este susţinut de lanţurile *Lauristan*, *Aderbeijan*, iar spre Nord-Vest de masivul *Armenian*, care se desparte de masivul *Caucas* prin văile fluviilor Kura şi Rion.

Spre Vest de platoul Iranuluĭ se întinde platoul *Asieĭ anterioare*, format din maĭ multe platourĭ secundare, separate între dînsele prin stepe întinse, cîmpiĭ fertile sau pustiĭ nisipoase. Ast-fel sunt : platoul *Koniech*, platoul *Ciliceĭ*, platoul *Cap fdocieĭ* şi platoul *Galatieĭ*. Aceste platourĭ se continuă spre marea Neagră prin terase succesive, spre Archipelag, prin munţiĭ *Tauruluĭ* şi *Anti-Tauruluĭ*; iar spre Est prin cîte-va coline carĭ se pierd prin cîmpia Mesopotamieĭ.

Spre Sud-Vest, platoul trimite lanţurile *Liban* şi *Anti-Liban*, care mărgineşte la Est pustia Sirieĭ şi la Nord platoul Palestineĭ.

PUSTIA. In fine, spre Sud, începe platoul *Arabieĭ*, dominat la Nord-Vest de muntele *Sinai*. La Vest şi Sud-Vest găsim munţiĭ *Yemen* şi *Nedjed*, iar spre Sud-Est munţiĭ *Oman*, carĭ formează cîmpiile fertile după coasta sud-estică a Arabieĭ.

Apele

In conformitate cu structura soluluĭ, maĭ toate fluviile Asieĭ pleacă din centru şi curg către extremităţĭ. Ele se pot grupa, după oceanele care le primeşte în modul următor:

OCEANUL GLACIAL primeşte:

Obi (4230 m.), care ese din munţiĭ Altai, curge pe o cîmpie uniformă pînă la îmbucătura sa unde formează o deltă aproape cît marea Adriatică. Primeşte în stînga pe *Tobol*, unit cu *Irticĭ* şi *Ischim*.

Yeniseĭ, (5200 km.), care ia naştere din platoul Mongolieĭ, străbate munţiĭ Saiansk şi la îmbucătura sa formează un estuar, maĭ mic de cît a luĭ Obi. Primeşte pe dreapta *Tungusea superioară*, care comunică cu lacul Baicall, *Tungusea de mijloc* şi *Tungusea inferioară*.

Şatung şi *Olonec* sunt puţin importante.

Lena isvoreşte dintr'un gheţar situat la Vest de lacul *Baical*, curge spre Nord-Est şi se aruncă în ocean prin 19 gurĭ.

Indigirca şi *Colima* sunt maĭ puţin importante.

Toate aceste fluviĭ curg în general de la Sud spre Nord.

OCEANUL PACIFIC primeşte toate cursurile de apă ce isvorăsc din partea orientală a platouluĭ central.

Printre fluviile maĭ importante distinge în următoarele:

Anadir, care iese din ultimele ramificaţiunĭ ale munţilor Stanovoĭ şi se varsă în golful Anadir, format de marea Behring.

Amur, (4400 km.), se formează din două braţe care

isvorăsc din munţiĭ Kenteĭ; curge spre Est, făcînd întru cît-va limita între Siberia şi China şi se varsă în strîmtoarea Tarakaĭ.

Pei-ho, care se varsă în golful Pecili. Comunică printr'un canal cu oraşul Peking.

Hoango-ho, (fluviu) galben, 4100 km.); ia naştere dintr'un lac, situat la picioarele munţilor Baian-Kara. Udă China prin mijloc, cam de la Vest spre Est, şi se varsă în partea de Sud a golfuluĭ Pecili.

Iang-tse-kiang, (fluviul albastru, 5700 km.); ia naştere în Tibet, de partea meridională a munţilor Kuenlun; curge maĭ întîĭ spre Sud-Est sub numele de *Mur-usu*, se uneşte cu *Yatu-Kiang*, curge apoĭ spre Est, formează în cursul inferior maĭ multe lacurĭ şi se varsă în marea Galbenă printr'o vastă deltă.

Si-Kiang iese din Nunţiĭ Yun-nan, se uneşte cu *Pe-kiang* lîngă oraşul Canton şi se varsă în marea Chineĭ.

Son-Ka, udă provincia Ton-king, şi se varsă în golful cu acelaşĭ nume, în faţa insuleĭ Kai-nan.

Me-Kong, (3,500 km.), covoară din Tibet în direcţiunea de la Nord spre Sud, taie platoul Laos prin maĭ multe cataracte şi se varsă în marea Chineĭ, formînd una din cele maĭ vaste delte din Asia.

Me-nam, (1,500 km.), curge paralel cu precedentul, udă o cîmpie plină de smîrcurĭ şi se varsă în golful Siam.

BASINUL OCEANULUĬ INDIAN primeşte următoarele fluviĭ.

Saluenul, (3,400 km.), ese probabil din munţiĭ Tibetuluĭ, străbate Birmania de la Nord spre Sud şi se varsă în golful Martaban.

Irawadi, (1,600 km.), a căruĭ origină nu se cunoaşte, curge paralel cu precedentul, formînd o mare deltă.

Brahmaptura, (3,000 km.), ia naştere din masivul Gangrĭ (Himalaya), înconjură lanţul Himalaya sub numele de *Dzang-po*, străbate defileul dintre munţiĭ Himalaya şi Lang-tan, se îndreptează spre Sud-Vest prin provincia Asam, apoĭ spre Sud şi se varsă în golful Bengal.

Gangele, (3,000 km.), se formeàză din o mulţime de cursurĭ ce isvorăsc din panta meridională a munţilor Himalaya, curge de la Nord-Vest către Sud-Est şi se varsă la golful Bengal printr'o mare deltă, ale căreĭ braţe se confundă cu Brahmaputra.

Mahanadi, *Godavery*, *Krichna* şi *Cavery* sunt cîte-va fluviĭ maĭ puţin importante, care străbat India de la Vest spre Est şi se varsă în golful Bengal.

Tapti şi *Narbuda* curg paralel de la Est spre Vest şi se varsă în marea Oman.

Indul, (3,180 km.), a căruĭ origină este în apropiere de a Brahmaputreĭ, curge maĭ întîĭ spre Vest, străbate Himalaya prin provincia Kafristan, curge apoĭ spre Sud-Vest prin Pendjab şi se varsă în Marea Oman.

Basinurile interioare, fără nicĭ o comunicaţiune cu oceanul, se pot divide în două grupurĭ.

In grupul întîĭ se coprinde o mulţime de lacurĭ dimpreună cu cursurile de apă ale platouluĭ central, care nu comunică cu oceanul: *Tarim*, format din reuniunea maĭ multor braţe, carĭ se varsă în resturile mlăştinoase formate de lacul *Lob-nor*; apoĭ lacurile *Tengri*, *Isi-kul*, *Baical* şi Balcaş în Siberia; *Kucunor*, în Tibet, precum şi numeroasele lacurĭ din Mongolia şi Dzungaria.

Al doilea grup coprinde:

Sir-Daria (2,200 km.), care ese din lacul Iri-Kul; *Amudaria* 2,600 km.), care ese din lacul *Siri-Kul* (situat pe platoul Pamir la 5,000 m. altitudine [1]). Ambele se varsă in marele lac *Aral*, care se află situat la Est de marea Caspică. De acest grup ţine şi rîul *Hilmend*, care curge prin mijlocul Persiei şi se varsă în lacul *Hamun*.

Apele din Asia anterioară. Apele masivului armenian sunt tributare la trei mări:

Kura, îngroşat cu *Aras*, tributar mărei Caspice; *Rionul*, tributar mărei Negre, iar spre Sud curge *Tigrul*, care unit cu *Eufratul*, înconjură cîmpia Mesopotamiei şi se varsă în golful Persic, sub numele de *Şat-el-Arab*.

In mijlocul masivului se află lacurile *Van* şi *Urmiah*, ale căror ape sunt pline de smoală şi sare.

Platoul Asiei mici trimite pe *Kizil-Irmach*, şi pe *Zacaria*, în marea Neagră, pe *Mendereh-su*, în Archipelag; pe *Orontele*, care ese din munţii Liban în Mediterana şi pe *Iordan* în lacul *Asfaltit* sau marea *Moartă* după ce a străbătut în calea sa lacurile *Nicea* şi *Tiberiada*.

Clima şi producţiunile naturale

CLIMĂ. Prin poziţiunea sa geografică şi prin dispoziţiunea înălţimilor sale. Asia oferă mai toate varietăţile de climă.

In partea de Nord, vasta cîmpie a Siberiei, care intră puţin în zona glacială, prezintă una din climele

[1] Lacul *Iri-Kul* este mai tot-d'a-una îngheţat, afară de cîte-va luni vara. Acest lac a fost vizitat de Englezul Wood, care la numit *Victoria*. In luna Maiu el este încă îngheţat.

cele mai reci după supiafaţa globului. Prin aceste locuri iarna ţine într'una; prin unele localităţi termometrul se scoboară pînă la—54°.

Zona platoului central se află în general pe aceiaşi latitudine cu Sudul Europei; cu toate astea, latitudinea şi depărtarea de mare daŭ naştere unei clime continentale, cea mai escesivă după glob. Pe aci suflă uragane violente şi iarna ţine nouă luni.

Pe timpul verii vîntul bate dinspre continent iece către mările căldicele de la Vest şi Sud.

Vara platourile şi cîmpiile încălzindu-se, se stabilesc curente dinspre mare. Ast-fel se explică formaţiunea musoanelor.

In regiunea maritimă a Pacificului, clima variază după latitudine; e de observat însă că coastele Chinei şi ale Siberiei sunt relativ mai reci, din cauza curenţilor ce vin din oceanul îngheţat. Din această cauză clima coastelor occidentale ale Japoniei este mai rece de cit a coastelor orientale, udate de curentul Cuio Sivo.

Prin partea de Sud, afară de pămînturile înalte, domină o climă caldă, însă răcorită, pînă la un oare-care punct, de proximitatea mărei. Aceste coaste sunt bîntuite de tifoane şi de vînturile musone.

In fine, Asia anterioară, din cauza terenurilor sale accidentale, prezintă o mare varietate de climă; ast-fel, ea este arzătoare prin pustii, plăcută prin cîmpii şi mai mult saŭ mai puţin rece pe înălţimi.

PRODUCŢIUNI Diversitatea climei din Asia hotărăşte trei regiuni tot atît de deosebite unele de altele.

Asia septentrională, care are aproape în tocmai, aceleaşi producţiuni ca cele din Rusia europeană, dar din

pricina asprimeĭ climeĭ, cu o vegetaţie încă şi maĭ săracă.

Asia centrală şi occidentală, este în mare parte o regiune de *stepe* şi de *pustiĭ*, improprii locuinţelor stabile şi favorizînd viaţa nomadă şi pastorală. Aci, numaĭ printr'o muncă înţeleaptă din partea omuluĭ se pot face culturĭ. In fie-care an apele seacă maĭ mult, iar pămînturile devin maĭ sterpe: Sunt locurĭ precum Kanatu Bukhara şi Pamirul, care aveaŭ în trecutul îndepărtat o vegetaţie luxuriantă, pe cînd azĭ numaĭ cu sisteme bune de irigaţie se maĭ poate produce cîte-ceva.

Asia sud-estică, este ţara *musoanelor* şi prezintă un contrast izbitor cu cea care precedă.

Vînturile musoane determină ploĭ abundente care întreţine o vegetaţie bogată.

Flora. Zonele de vegetaţie ale Asieĭ coincid cu cele climatologice.

Asia septentrională este acoperită cu pădurĭ de arborĭ reşinoşĭ.

In Asia centrală există vegetaţie prin oaze. Culturile de cereale reuşesc chiar prin Turkestan şi sudul Siberieĭ.

Asia occidentală sub influenţa mediteraniană, este patria celor maĭ multe din poamele şi florile noastre. Aci, viţa, portocaliĭ, lămîiĭ, smochiniĭ, precum şi trandafirul (Persia) înfrumuseţează grădinele care alternează cu păşunĭ şi culturĭ de cereale şi chiar de bumbac.

Asia musoanelor este adevărata regiune agricolă a continentuluĭ şi vegetaţia este îmbelşugată. Prin văĭ creşte orezul, baza alimentaţiuneĭ popoarelor din partea locului, pe podişe reuşesc cerealele, pe costişele mun-

ţilor alterneazĭ culturile de ceaĭ cu pădurile de duzĭ (China). Cuişoara, scorţişoara, nuca muscadă şi vanilia prin India şi Indochina.

Macul care dă *opium, indigou'* prosperă prin India.

Fauna. In Asia este greŭ a găsi o împărţeală logică şi conformă cu clima în diferitele eĭ regiunĭ. Ast-fel e surprinzător de a se şti că tigrul se întîlneşte prin Manciuria.

Probe de răcirea regiunilor asiatice centrale şi nordice sunt şi fosilele de mamuth ce s'au găsit prin Siberia.

In regiunea forestieră din Nord se găsesc animale cu blănurĭ scumpe, ca vulpĭ, zibeline, ermine, iar maĭ la Nord ursul alb. Afară de cîine şi ren, pe lîngă om nu maĭ pot trăi alte animale domestice.

Prin stepele din centru şi vest, turmele de oĭ şi capre, sunt conduse de popoarele nomade, iar caiĭ sălbaticĭ trăesc slobozĭ.

Animalul de transport este cămila cu două cocoaşe.

Prin pădurile virgine stufişurile şi tufărişele Asieĭ sud-estice mişună fiare sălbatice ca tigriĭ, elefanţĭ şi rinocerĭ. Elefantul însă este domesticit prin Indiĭ şi servă la transport.

Minerale. Asia probabil prezintă însemnate băĭ minerifere, dar sunt în mare parte necunoscute. Totuşĭ a început a se exploata huilia în China şi India şi se maĭ găsesc prin Caucas, Armenia, Siberia şi Indo-China. Mine de păcură la *Baku* în Caukas, mine de aur şi pietre scumpe prin munţiĭ Sibērieĭ şi prin Indochina.

Popoarele Asieĭ

Ceea ce este caracteristic în populaţia Asieĭ este deosebirea dintre rase. In acest continent au născut rasele albă şi galbenă. Din el, aceste două rase s'aŭ revărsat,—una cea albă -spre apus, cea-l'altă spre răsărit. Deosebirea dintre aceste două rase a rămas pînă astă-zĭ aceeaşĭ ca şi la început.

Lîngă aceste două rase de oamenĭ, care odată au locuit împreună platoul central, menţionăm spre Sud prin peninsulă indică, rasa *Drawidas* brună, aproape neagră, fără a avea caracterele raseĭ negre, deosebită cu totul de cele alte şi înapoiată; apoĭ rasa *finezŭ*, care ocupă tot ţinutul dintre Ural şi Altaĭ. O parte din popoarele acesteĭ rase s'aŭ răspîndit prin Nordul Asieĭ, s'aŭ aclimatizat cu frigul excesiv de prin acele locurĭ şi duc încă astă-zĭ o viaţa grea.

Popoarele din rasa galbenă, cele maĭ numeroase din Asia, se împart în treĭ categoriĭ: popoare civilizate, semi-civilizate şi nomade.

Printre popoarele culte, cel maĭ important şi care se află în fruntea popoarelor civilizate, din Asia este poporul *Japonez*. El a adoptat cultura europeană şi se conduce, sub maĭ toate raporturile, conform legilor noastre politice şi sociale.

In al doilea rînd vine poporul chinez cu mult maĭ numeros.

Civilizaţia Chinezilor este foarte vechiă. Au rămas însă de mult pe loc şi nu voiesc a face nicĭ un pas înainte.

Vin apoĭ *Mandciuriĭ*, carĭ locuesc prin Nordul Chineĭ

pînă la fluviul Amurul şi *Coreanii*, care aŭ un stat aparte în peninsula Coreea, pus astă-zĭ sub protectoratul Japonieĭ.

Popoarele mongolice semi-civilizate sunt cele carĭ locuesc prin Indochina: *Siamezii, Anamiţii, Cambodgiénii*, *Tonchinezii* şi *Birmanii*, unele independente, altele supuse de Englezĭ sau Francezĭ. Aceste popoare fac parte dintr'o rasă brună, derivată din amestecul raseĭ galbene (mongolică) cu rasa neagră, care a locuit altă dată tot Sudul Asieĭ şi din care aŭ remas oare-care resturĭ prin Malacca, *Drawidianii* încă fac parte din această rasă.

Rasă albă e maĭ numeroasă în subdiviziunĭ, deşi maĭ puţin numeroasă ca număr. Diversele popoare din Asia, care fac parte dintr'însa sunt:

Semiţii, care locuiesc maĭ cu seamă prin Arabia, Siria şi Mesopotamia. Eĭ poartă numele generic de Arabĭ, singuriĭ representanţĭ aĭ semiţilor anticĭ în Asia, după cum sunt Ebreiĭ în Europa.

Vin apoĭ popoarele caucasiane, împărţite în popoarele de la Nord şi cele de la Snd de Caucas. Ele poartă o mulţime de numirĭ, sunt cunoscute însă maĭ cu seamă sub acela de *Circasianĭ* la Nord, *Georgienĭ* şi *Mingrelienĭ*, la Sud.

Şi uniĭ şi alţiĭ sunt păstorĭ în mare parte şi agricultorĭ.

Indo-Europenĭ, rămaşĭ în Asia şi cu mult înapoiaţĭ fraţilor lor din Europa, sunt: *Kurzii*, carĭ locuiesc încă şi astă-zĭ aceleaşĭ locurĭ ca şi pe timpul domnieĭ luĭ Ciru cel mare. Acest popor este unul din ceĭ maĭ vechĭ representanţĭ a raseĭ albe.

Armenii, a căror locuinţă originară a fost în tot d'auna Armenia de astă-zi, şi care locuesc încă cea maĭ maĭ mare parte tot aci.

Grecii, care aŭ ocupat încă din timpurile preistorice coastele Anatolieĭ şi ale Sirieĭ, şi care, cu toate transformările politice şi amestecurile de popoare intervenite prin aceste localităţĭ, aŭ rămas încă în mare număr pe aceste coaste.

Perşii, în care a intrat foarte mult sînge turanic, care şi-aŭ pierdut limba de odinioară, amestecată fiind cu limba turcească.

Afganii şi *Belucii* sunt ultimele popoare ale raseĭ albe, de şi cele maĭ apropiate de locul de origină. Aceste popoare sunt însă foarte mult amestecate cu sînge turanic. Belucii în special duc încă o viaţă sălbatecă.

In Asia maĭ trăiesc încă o mulţime de popoare într'o stare foarte înapoiată. Ast-fel sunt popoarele eschimoase din Nordul Asieĭ, care poartă diverse numirĭ ca: *Woguli, Tunguşi, Iacuţi, Ciuci, Coriaci*, etc., la care se adaogă poporul *Aino* din insula Iezo, despre a căruĭ origină nu s'aŭ putut preciza date singure.

Faze Istorice

EVUL ANTIC. Asia este cea maĭ importantă prin istoria sa. Ea pare a fi locaşul cel maĭ vechiu cunoscut Dintr'însul au plecat primele emigraţiunĭ şi tot dintr'însul aŭ eşit la lumină marele religiunĭ; brahmanismul, budhismul, judaismul, christianismul şi mahomedanismul.

In vechime ţărmurile udate de oceanul, Pacific nu văzut înflorind civilizaţiunea chineză, a căruĭ origină nu

se cunoaşte: iar cele udate de marea Indiilor, pe cea brahmanică; dar în Asia occidentală *Chaldeanii* formaŭ în vechime un imperiu vast împrejurul fluviilor Tigrul şi Eufratul. Acest imperiu ţinu 14 secole şi, din sfărîmăturile sale, eşi imperiul *Ninivei* şi al *Babilonuluĭ*: car avu o durată de vre-o 250 anĭ. Apoĭ veniră Perşiĭ, sub Ciru cel mare şi fundară regatul Persan, care se întindea peste maĭ toată Asia anterioară. Perşiĭ trecură în Egipt sub Cambyse, se încercară a trece şi în Europa sub Dariu şi Xerse, însă fură respinşĭ de Grecĭ. Alexandru cel Mare, regele al Macedonieĭ, răsturnă domnia Perşilor, şi fondâ în Asia primul imperiu european, care la moartea sa se împărţi în maĭ multe regate, printre care cele maĭ importante eraŭ regatul Sirieĭ saŭ al Seleucizilor şi regatul Parţilor.

După Grecĭ veniră Romaniĭ, carĭ cuceriră maĭ toată Asia mică, formînd dintr'însa maĭ multe provinciĭ. Aceste provinciĭ trecură dupe desmembrarea imperiuluĭ Roman, la imperiul Bizantin.

EVUL MEDIU. Pînă în secolul VI Arabiĭ rămăsese străinĭ de revoluţiunile Asieĭ. In acest secol avîntul luĭ Mahomet, îĭ scoase din pustiile lor şi cuceriră pe rînd toate provinciile supuse imperiuluĭ Bizantin, apoĭ Persia, şi ajunseră pînă la Turchestan, formînd un imperiu formidabil, care se întindea de la ţărmurile mărilor occidentale pînă la Yaxarte şi Ind, şi care maĭ tîrziu se împărţi în imperiul Persan şi imperiul Asieĭ micĭ, unde avu loc întâlnirile Arabilor cu Cruciftriĭ (1099).— In această epoca hordele mongole se puseră în mişcare sub conducerea luĭ Genghis-Chan, răsturnară regatele tartare din Asia centrală, cuceriră China, şi

Persia, distruseră Califatul din Bagdat, care nu maĭ exista de cît cu numele (1258) şĭ pătrunseră chiar în Europa. Imperiul lor care a ţinut peste un secol şi jumătate, a fost cel maĭ vast din cîte cunoaşte istoria universală.

ЕVUL MODERN, pe ruinele Califatuluĭ Arab se ridică o nouă putere, anume a Turcilor Ottomanĭ, carĭ la anul 1453 răsturnară imperiul Bizantin şi cuceriră Syria, precum şi maĭ toate provinciile acestuĭ imperiu, devenind ast-fel o putere dominantă în Asia ca şi în Europa. In secolul XVI apărură Europeniĭ prin mările din Sudul Asieĭ, şi în special în Indiĭ. Maĭ întîĭ veniră Portugeziĭ, a căror dominaţiune ţinu pînă la 1580, cînd veniră Olandeziĭĭ carĭ se retraseră în insulele Sonde. — In secolul XII, apărură Englezĭĭ. Eĭ cuceriră maĭ toată India în detrimentul Portugezilor, Olandezilor şi Francezilor, care 'şĭ întinsese dominaţiunea între aniĭ 1740—1755.—In acelaşĭ timp Ruşiĭ cucereaŭ Siberia şi începeaŭ a înainta în centrul Asieĭ, atingînduse de imperiul Turc, Persan, Chinez şi de cel Englez.

Statele

Astă-zĭ din puntul de vedere politic. statele Asieĭ se împart în două categoriĭ: coloniĭ europene şi state independente.

Coloniile aparţin la cincĭ naţiunĭ din Europa:

POSESIUNILE TURCEŞTI, cunoscute maĭ bine sub numele de *Imperiul ottoman din Asia,* şi care cuprinde: *Asia mică, Armenia, Kurdistanul, Syria, Mesopotamia* şi parte din *Arabia.*

POSESIUNILE RUSEŞTÍ, carĭ coprind tot Nordul şi partea din colţul Nord-Vestic al Asieĭ; *Siberia*, *Turanul*, *Turkestanul rus* şi provinciile *transcaucasiane*, carĭ se ating pe o parte cu posesiunile turceştĭ, iar de alta cu China, Afganistan şi cu imperiul Persan.

POSESIUNILE ENGLEZE: *India*, parte din *Birmania*, şi o parte din *Indochina* occidentală, la care se adaugă insulele: *Perim*, Kurian-Murian, *Aden*, *Ceylan*, *Paulo-Pinang*, *Singapore* şi *Hong Kong*.

POSESIUNILE FRANCEZE, carĭ coprind: *Cochinchina* şi *Tonkinul* din Indochina, la care putem adăoga *Annamul* şi *Cambodgele* care sunt puse sub protecţiunea sa: apoĭ stabilimente *Poudichery*. *Chandernagor*, Yanaon, Karikal şi Mahé din India.

POSESIUNILE PORTUGEZE: *Goa*, *Diu*, *Damaun* şi altele prea puţin importante în India, şi *Macao* în China.

Statele independente sunt:

ARABIA, (în afară de părţile stăpînite de Turcĭ) care nu formează un stat propriu zis, dar aĭ căreĭ locuitoriĭ recunosc autoritatea a doĭ sultanĭ, unul din *Nedjed* cu cap. *Mecca* şi altul din *Oman* cu resedinţa în *Mascata*.

PERSIA, cu cap. *Teheran*.

AFGANISTANUL, împărţit în treĭ state: *Cabul*, *Candahar* şi *Herat*.

BELUCISTANUL, locuit de triburĭ nomade, cu cap *Kelat*.

CHINA, a căreĭ întindere ocupă maĭ toată Asia centrală şi orientală, cu cap. *Peking*, la care se adaogă provinciele *Manuciuria*, cu cap. *Mukden*; *Tibetul*, cu

cap. *Lasa, Coreea*, cu cap. *Seul* independentă şi *Mongolia* cu cap. *Urga*.

JAPONIA, compusă din insulele Yezo, Nippon, Sikok. Kiu-Siu şi altele maĭ micĭ, cu cap. *Iedo*.

SIAM, cu cap. *Bazgo-Kok*.

Populaţiunea totală. evaluată, în mod aproximativ se urcă la ţifra de 800 milioane locuitorĭ.

Densitatea medie este de 19 locuitorĭ pe kilometru pătrat, adică jumătate cît densitatea populaţiuneĭ din Europa. Această densitate însă nu este egal împărţită peste toate suprafaţa Asieĭ. Pe cînd în China propriu zisă şi prin India este foarte deasă, este maĭ puţin deasă prin Asia mică, rară de tot prin Mongolia, unde nu este de cît 1 locuitor pe kilometru pătrat şi cea maĭ rară prin Siberia unde nu sunt de cît 1 locuitor la 3 kilometri pătraţĭ.

Siberia

SITUAŢIE. Regiunea siberiană Rusiĭ au descoperit-o în secolul XVI şi XVII. Un şef de trib cu locuinţa în oraşul Sibir, căruia iĭ plăceau prădăciunile, a făcut pe Ruşĭ să ia măsurĭ în contra luĭ. De aci supunerea acestuia, maĭ întîiu, şi a restuluĭ Sibereĭ, maĭ în urmă, pînă la oceanul Pacific. Intr'un restimp de 60 de anĭ Ruşĭ aŭ reuşit să stabilească Altaiĭ şi Amurul ca frontieră între imperiul lor şi cel Chinez.

Nicĭ un ţinut pe lume nu e maĭ întîns, maĭ trist, maĭ desolat şi maĭ puţin populat. Pe o suprafaţă de 12,500,0000 km. p. vegetează o populaţie, care nu trece de 5 milioane suflete. Spre Nord-Vest, Uraliĭ o

leagă cu Europa maĭ mult de cît o desparte. Oceanul Ingheţat o udă pe toată coasta de Nord, de la estuarrl Kara pînă la strîmtoarea Behring; mărîle Behring şi Okotsk la Răsărit; spre miază-zi cursul Amuruluĭ şi lanţul neîntrerupt al Altailor cu sub diviziunile sale o despart de imperiul Chiuez.

RELIEF SI APE. — Altaiĭ trimit spre Nord şi Nord-Est cîte-va ramurĭ, carĭ dispar repede în cîmpie. O singură ramură de munţĭ se continuă pînă la Capul Anadir. Aceştia sunt *Jablonoiĭ* şi *Stanovoiĭ*, care închid cîmpia spre Răsărit.

Restul e un şes acoperit veşnic cu zăpadă saŭ cu ghiaţă.

Treĭ fluviĭ marĭ: *Obi, Jenisesi* şi *Lena* şi altele maĭ micĭ, întrerup cu cursul lor încet, inutil şi misterios, monotonia care a înlemnit orĭ-ce gînd de progres în această regiune.

CLIMA SI PRODUCŢIUNĬ. — Cauza e iarna veşnică, iarna care nu se sfîrşeşte. In adevĕr frigul începe în Septembrie şi ţine pînă în Iulie. Vînturile polare suflă în toată voia, iar despre Sud vînturile calde sunt oprite de munţĭ. Treĭ părţĭ din patru ale anuluĭ apele fluviilor şi lacuritor sunt îngheţate; iar zăpada albă şi strălucitoare, sub razele oblice ale soareluĭ, fuge de sub ochiĭ trecătoruluĭ pierzîndu-se în zarea depărtată. La Yacutzk s'a constatat un frig de 63 grade sub zero.

Spre Sud-Vest există şi primă-vară, ba chiar şi vara. Pe valea fluviuluĭ Amurul de asemenea. Primă-vara însă este scurtă şi vara încă şi maĭ scurtă. Tundrele sunt nişte locurĭ mlăştinoase acoperite cu ghiaţă şi pe alocurea cu resturĭ de ocean şi bîntuite în tot cursul anuluĭ

de vînturile glaciale. Pe aci nu creşte absolut nicĭ o vegetaţie. Maĭ spre Sud creşte muschiul, singura plantă a acestor regiunĭ, şi numaĭ în partea de Sud şi Sud-Vest se cultivă puţine cereale.

POPULAŢIA. — Se compune din Ruşiĭ, ca popor năvălitor şi din popoarele indigene. Ruşiĭ ocupă ţinutul dintre Uralĭ şl Altaĭ, dominînd valea Uraluluĭ, Obi şi Jeniseĭ în cursul superior. Apoĭ o fîşie subţire trece pe la Ircutzk şi se întinde de-a lungul Altailor şi Amuruluĭ pînă la oceanul Pacific.

Locuitoriĭ din Nord şi centru nu cunosc alt animal domestic de cît Renul. Prin Sud şi Sud-Vest caĭ turme numeroase de oĭ.

Dar bogăţiile Sibericĭ constaŭ în produsele căpătate din vînatul animalelor sălbatice, care daŭ comerţuluĭ blănăriile şi pielăriile renumite «*de Rusia*». Apoĭ în produsul minelor de aur, a căror valoare anuală este de 80 milioane în minele maĭ puţin bogate de argint, cupru şi fier.

ORASE. — Printre oraşele principale se distlng: *Tobolsk* (18,000 loc.) aşezat la confluenţa rîurilor Tobol şi Irticĭ. Centru de comerţ destul de activ. In apropiere se află ruinele oraşuluĭ Sibir.

Omsk (8,000 loc.). Oraş întărit pe Irticĭ. Scaunul guvernămîntuluĭ Sibericĭ occidentale.

Tomsk (6,000 loc.). Fabrică pielăriĭ. Face oare-care comerţ cu China prin Kiachta.

Ircutsk. La Nordul laculuĭ Baical, într'o regiune populată.

Semipalatinsk. (6,000 loc.). Oraş întărit pe Irticĭ. Comerţ activ cu China.

Yeniseisk. (6,000 loc.). In apropiere de bogatele exploatațiunĭ aurifere. Tîrg considerabil.

Nicolaiewsk. (4,000 loc.). Port principal în apropiere de îmbucătura Amuruluĭ.

Alexandrowsk în strîmtoarea Tarakaĭ — *Petropavlowsk* în Kamciatca și *Wladiwostok* pe marea Japonieĭ, sunt porturĭ de oare-care importanță.

Mărfurile Siberieĭ se transportă în Rusia pe la Orenburg și pe la Ecaterinenburg; însă drumul principal este acela care leagă Rusia cu oceanul Pacific de o parte și cu China de alta.

Orașul *Kiachta* este punctul de întîlnire al acestor două drumurĭ.

Ca drumurĭ Siberia e foarte săracă. Oamenii se transportă pe distanțele marĭ cu sania, iar pe fluviĭ cu patinile (ski).

Rușiĭ însă execută acum o lucrare gigantică. Un drum de fier, care pornește de la frontieră, străbate Siberia de la Vest la Est, trecînd prin Tobolsk, Tomsk, Ircutzk etc., și se oprește la Wladivostok pe țărmul măriĭ Okotsk, stabilind ast-fel comunicație directă pe uscat între oceanul Atlantic și cel Pacific. Este cea maĭ grandioasă lucrare de acest fel din cîte a întreprins omul pînă astă-zĭ.

Turkestanul

SITUAȚIE. — Sub această denumire se înțelege ținutul coprins între Persia, Herat, munțiĭ Hinducuș, China, Siberia și Marea Caspică.

Această regiune, care ocupă o suprafață de peste 3

milioane km. p., este dominată de marele platoŭ central.

Relief. — Din punctul unde se împreună extremitățile munților Hindu Kuş, Himalaya şi Kuen-lun, în regiunea *Kafristan* se îndreptează spre Nord *Pamirul* un masiv puternic, care separă platoul Turkestanul chinez de platoul Turkestanuluĭ propriŭ şi se reazimă spre Sud pe munțiĭ Kuen-lun, Himalaya şi Hindu-Kuş; spre Sud Vest pe munțĭ Korasan, iar spre Nord-Vest se lasă cu încetul formînd o depresiune — lacul *Aral* — care determină cîmpia, saŭ maĭ bine stepele Turanuluĭ şi care se cofundă spre Marea Caspică şi cu Siberia.

Platoul Pamir formează întru cîte-va şi linia de împărțire a apelor, care constitue hidrografia acesteĭ regiunĭ. Din panta occidentală ia naştere două marĭ fluviĭ. Aceştia sunt:

Ape. — *Sir-D riı* [1]) care izvorăşte din munțiĭ Tengrichan, la Sud de lacul *Iri-Kul* curge de la Est spre Vest, udă oraşele Kok-hand şi Thajkhend şi se varsă în partea de Nord a laculuĭ Aral.

Amu-Daria [2]) maĭ mare, care isvorăşte din lacul *Siri-Kul.* cel maĭ înalt după glob, curge de la Sud-Est către Nord-Vest, trece pe lîngă oraşul Kiva şi se varsă în partea de Sud a laculuĭ Aral.

Lacul *Aral* este o vastă întindere de apă, puțin sărată, (70,000 km.) al căruĭ nivel este cu 39 metri maĭ ridicat de cît al Caspiceĭ.

Spre Vest de lacul Aral se află lacul *Balkaş*, care primeşte pe fluviul Ile.

Climă. — Pretutindenĭ domină clima cea maĭ conti-

[1]) Numit de ceĭ vechĭ *Yaxarte* şi de Arabĭ *Sihum*.
[2]) Numit de ceĭ vechĭ *Oxus* şi de Arabĭ *Djihuuul*.

nentală din lume. Vara este scurtă şi arzătoare, iarna ţine maĭ adese orĭ nouă lunĭ, iar primă-vara şi toamnă sunt necunoscute. Maĭ tot-d'a-una suflă uragane violente, care nimicesc orĭ-ce vegetaţiune. Interiorul Asieĭ se deosébeşte de cele alte regiunĭ prin 2 marĭ caractere: Clima sa excesivă continentală şi lipsa de apă. Pe cele 2 povîrnişurĭ ale imensuluĭ platou central, vînturile siberiane nu întîlnesc nicĭ o piedică. Ele străbat cîmpia Siberieĭ şi a întreguluĭ platoŭ, trecînd peste întregul Turan. Marea Caspică şi Rusia. Mările calde sunt situate la o prea mare distanţă de această regiune pentru ca să poată avea cea maĭ mică urmă de influenţă asupra climeĭ sale: de aci resultă:

Cînd soarele se află în emisferul boreal, determinînd în acest emisfer ano-timpul vereĭ, atuncĭ se obseıvă o căldură atît de arzătoare, în cît usucă aproape orĭ-ce vegetaţiune. Cînd soarele trece în emisferul opus, imediat după dispariţiunea vereĭ, apare iarna cu toate rigoriile eĭ: un frig excesiv, alimentat aproape necontenit de vînturĭ, carĭ cîte o-dată suflă ca nişte uragane, şi, în timp de aproape 9 lunĭ de zile, natura este moartă pe o întindere de cîte-va milioane km. □.

In interiorul Asieĭ s'aŭ făcut maĭ puţine exploraţiunĭ de cît în al Africeĭ, cu toate astea cunoştinţele ce posedăm astă-zĭ, la care am adăugat pe cele vechĭ, ne putem da maĭ bine seama, despre interiorul acestuĭ continent. In urma călătorieĭ generaluluĭ *Prjewalski* şi a calculelor făcute de generalul *Venucoff*, s'a constatat matematic şte că, pe zi ce trece, o parte din cantitatea de apă a acesteĭ regiunĭ dispare, ast-fel lacul Lob-nor, în care se varsă rîul Tarim, forma altă dată o pînză

de apă; iar astă-zĭ nu maĭ formează de cît o imensă regiune de mlăştinĭ. Lacul Aral scade. Marea Caspică de asemenea.

Poate lacurile micĭ despre care ne vorbesc cărţile, aŭ dispărut de mult. — Cauza care va contribui ca toate lacurile din Turkestan să dispară, este că apele evaporîndu-se se transformă în norĭ, iar vînturile carĭ suflă prin interiorul Asieĭ, îĭ gonesc de prin acele locurĭ, ast-fel că, ploând puţin, în comparaţie cu apa evaporată, toate lacurile după un timp oare-care vor dispare, şi, dacă măsurĭ urgente de iriga'ie nu se vor lua, interiorul Asieĭ va ajunge o a doua pustie Gobi.

POPULAŢIUNEA acestuĭ teritoriŭ, care poate să se urce la 10 milioane suflete se compun dintr'o mulţime de triburĭ, parte nomade, parte sedentare. Acestea din urmă formează cîte-va state deosebite, numite *Chanate*. Cele maĭ principale sunt: *Kiva*, *Kokhand*, *Bukara*, *Kunduz* etc.

Cel d'întîĭ formaŭ înainte de invaziunea Ruşilor, provincia Turkestanuluĭ propriŭ zis: actualmente însă sunt aproape toate puse sub protectoratul rus.

Suprafaţa totală trece de 3 miloane km. ☐.

Aceste locurĭ aŭ fost în vechime teatrul de rĕzboĭ între rasa iranică şi cea turanică. Turanianiĭ eşiră învingătorĭ şi formară satrapiele Bactriana şi Sogdiana. Emigraţiunile acestora lăsară pe Turanianĭ stăpînĭ. Ea se ridicară în evul mediu şi efectuară cea maĭ mare invaziune din cîte cunoaşte istoria. După aproape două secole se retraseră iarăşĭ în ţinuturile lor, unde formară maĭ multe state saŭ Chanate.

Incă din secolul XVI Ruşiĭ aŭ început a'şĭ întinde

dominaţiunea lor peste aceste ţinuturĭ. Maĭ întîĭ fuiă cuceriţĭ Kirgisiĭ apoĭ chanatul Kokhann, apoĭ chanatul Ta ch nd, Kiva etc., pe cînd de altă parte prin trac tul din 1861 cu China, căpătă guvernămintele Sir-Dar'a şi Amu-Daria, dimpreună cu chanatul Kuldja şi parte din Dzungaria. Actualmente dominaţiunna rusă se apropie de lanţul Hindu-Kuş, care este limita natuturală între posesiunile engleze şi ruse.

Populaţiunea evaluată în mod aproximativ, este de 14 milioane suflete.

Solul nu este propriu de cît la viaţa nomadă. El prezintă maĭ pretutindenĭ pustiĭ aride, presărate cu oaze.

Prin aceste oaze şi prin văile cursurilor de apă se cultivă grîŭ, porumb, orz, meiŭ, pepenĭ, fiucte şi puţin bumbac. Dar principala bogăţie constă în creşterea vitelor: caĭ, asinĭ, cămile, oĭ şi capre.

Bogăţiile minerale nu sunt încă exploatate.

Industria es e cu totul primi ivă.

Bukara (150,000 loc.) Este orașul cel maĭ important. Mare centru de comerţ la care ia parte Ruşiĭ.

Samarcanda (36,000 loc.). Mult maĭ importantă în evul mediŭ.

Astă-zĭ este renumită pentru fabricarea hîrtieĭ de mătase. Posedă şcoale musulmane.

Earkand (50,000 locuitorĭ) Situat pe fluviul Tarim.

Kiva (26,000 loc.) In apropiere de Amu-Daria. Tîrg important.

Kaşgar (40,000 loc.) Capitala uneĭ provinciĭ ruse din Dzungaria.

Maĭ tot comerţul acestor regiunĭ stă în mîna Ruşilor în mică parte a Chinezilor.

Căile de comunicaţie sunt încă şi astă-zĭ nişte drumurĭ de caravane; Ruşiĭ însă aŭ construit o cale ferată de la Caspica pînă la Samarcanda.

Asia Anterioară

SITUAŢIE.— Spre Apus, Turkestanul rus nu are o limită naturală. El se confundă cu platoul Iranuluĭ, care se ridică în Persia şi domină toată Asia anterioară.

Acest ţinut este udat la miază noapte de marea Caspică şi marea Neagră, iar între ele se înalţă munţiĭ Caucas. La Apus de mările Marmara, Archipelag, Mediterana şi marea Roşie; la Miază-zi de marea Oman şi golful Persic. Distanţa dintre Caspica şi marea Oman nu trece mult peste o mie de kilometriĭ. Acestă e istmul care leagă peninsula Asieĭ micĭ cu restul continentuluĭ.

RELIEF ŞI APE. — Relieful acesteĭ regiunĭ prezintă toate varietăţile de solĭ de la pustia acoperită cu nisipurĭ pînă la valea plină de vegetaţie, de la depresiunea plină cu apă neagră, cu smoală şi alte minerale pînă la muntele înalt acoperit de pădurĭ saŭ de zăpadă.

Platourile alternează cu cîmpiile şi văile cu munţiĭ, iar printre dînsele cursurĭ de apă marĭ şi micĭ nenumărate, şerpuiesc în toate direcţiunile. Numaĭ Arabia este lipsită de apă.

Din munţiĭ Armenieĭ, care staŭ paralel cu Caucazul, pornesc spre Sud Tirul şi Eufratele, care impresoară cîmpia Mesopotamieĭ, şi se unesc înainte de vărsarea lor în golful Persic, formînd fluviul *Şat-el-Arab*. Spre răsărit de acest fluviu merge paralel munţiĭ Mekran şi

Farsistan, care se prelungesc pe ţărmul mărei pînă la Beluchistan, proectînd renumita vale *Şiraz*, unde cresc rozele cele maĭ mirositoare din lume.

Spre Apus terenul se ridică şi se coboară alternativ presentînd toate varietăţile de sol. Cele maĭ înalte ridicăturĭ sunt munţiĭ *Taurul* şi *Anti-Taurul* în Anatolia *Libanul* şi *Anti-Libanul* în Siria. Aceştĭ munţĭ 'şĭ ridică colinile în apropiere de coaste şi trimit ramurile lor pînĭ în mare.

Toate cursurile de apă sunt micĭ, decĭ fără importanţă. Ast-fel sunt *Jeskil Irmak, Kisil-Irmak* şi *Sacariă*, care merg în marea Neagră. — *Sarabat* şi *Mendereh-su*, care merg în Archipelag; — *Kara-su* şi *Orontele*, care merg în Mediterana;—*Jordanul*, care se varsă în marea Moartă saŭ lacul *Asfaltit*, al căruĭ nivel este cu 400 metri maĭ jos de cât nivelul mări şi în care nu poate trăi nicĭ o vietate.

POPULAŢIUNE.—Nicĭ o parte a lumiĭ nu prezintă un mozaic de popoare, de rase diferite, limbĭ diferite, religiĭ diferite, ca această regiune.

In primul rînd trebuie să citămpe Turcĭ ca popor predominant, numărînd de sigur cel puţin 10 milioane suflete. Restul sunt: Armenĭ, Georgienĭ, Arabĭ, Kurzĭ Persanĭ, Afganĭ, Belucĭ. Pe coastele Levantuluĭ sunt Maroniţĭ, Druzĭ, Grecĭ, Francezĭ, Italienĭ şi alte naţionalităţĭ europene; iar prin Palestina se trudesc a se aclimatiza din noŭ vre-o 300,000 de Evreĭ.

Din cauza lipseĭ aproape totală de drumurĭ aceste popoare aŭ stat pe loc cu vechile datinĭ şi credinţe ale fie-căruia, precum şi cu vechile lor ocupaţiunĭ, ast-fel ca diversele tipurĭ se pot deosebi la prima vedere.

STĂPINIRI TURCEȘTĬ.—Intreaga regiune se împarte în: a) stăpîniri turceşti;— stăpîniri ruseştĭ;— c) state independente. Stăpînirile turceştĭ coprind: *Anatolia, Siria, Arabia, Mesopotamia* şi *Armenia*.

ANATOLIA ocupă partea de Nord-Vest, udată de Mediterana, Archipelagul, Marmara şi marea Neagră.

De ea ţin insulele *Cipru* (posesiune englezĕ) *Rodos, Kos, Mitilen, Chios, Tenedos* şi altele maĭ micĭ, care constituesc grupul *Sporadelor*.

Se produce: grîŭ, orz, porumb, meiu, orez, opium, tutun, garanţă, şofran, in, cînepă, bumbac etc. Via dă vinurile renumite, speciale în insulele Tenedos, Samos şi Cipru. Se găsesc de asemenea mulţĭ arborĭ fructiferĭ: zmochinĭ, curmalĭ, portocalĭ, lămîĭ, etc. Prin munţĭ se se găsesc multe lemne de construcţie, de unde se estrage valoneea.

Printre animale se disting catîriĭ, asiniĭ, oile şi caprele de Angora, care aŭ căpătat o mare reputaţiune,

Cămilele se întrebuinţează la transport; caiĭ şi boiĭ nu sunt numeroşĭ.

Maĭ pretutindenĭ se practică creşterea albinelor şi a gândacilor de mătase.

Se găsesc mine de fier, huilie, cupru, argint, plumb, sare şi maĭ multe isvóre minerale.

Industria este oare-cum desvoltată prin oraşele marĭ şi maĭ cu seamă prin porturĭ. Se fabrică untul-de-lemn, vinurĭ renumite, ţesăturĭ (mătăsărie), opium, olăriĭ etc.

Printre oraşele principale se pot cita:

Brusa, (37,000 loc.), în partea de Nord-Vest. Fabrică ţesăturĭ de mătase. Comerţ întins. Prima staţiune balneară din Asia Mică.

Caisarieh, (Cesarea 60,000 loc.), pe Kizil-Irmach. Tîrgurĭ renumite, în special pentru bumbac. Se fabrică tapeturĭ.—*Kutayeh*, (60,000 loc.), pe Sacaria. Se fabrică porţelanurĭ remarcabile. Comerţ mare de cereale. — *Afium Karahisar*, (50,000 loc.). Fabrică iatagane şi face mare comerţ cu opium.

Amasia, (30,000 loc.) şi *Tokat*, (25,000 loc.), ambele situate pe fluviul Eskil-Irmak, sunt oraşe importante.

Manissa, (40,000 loc.), este situat maĭ la Nord de Smirna. Se numia în vechime Magnesia.

D'alungul coastelor ce udă Asia occidentală se află o mulţime de porturĭ prin care se înlesnesc schimburile între indigenĭ şi popoarele europene. Aceste porturĭ se numesc *Scalele Levantuluĭ*[1]. Cele maĭ principale sunt:

Terbizonda, (32,000 loc.), pe marea Neagră. Marele întrepozit al productelor Persieĭ şi Armenieĭ. *Samsun*, *Sinope* şi *Bathum* sunt scale de al doilea ordin *Scutari*, (100,000 loc.), în faţa oraşuluĭ Constantinopole, pe partea opusă a Bosforuluĭ, port important, şi *Ismidt*, scală de al doilea ordin pe marea Marmara.

Smirna, (150,000 loc.), pe Archipelag. Debuşeul prin-

1. S'a numit *Levant*. de cătrе comercianţiĭ Europeĭ şi în special de Italienĭ şi apoĭ de Franceziĭ din veacul de mijloc, în genere toată Turcia, în special însă coastele măriĭ Negre, Marmara, Archipelag şi restul Mediteraneĭ. Cuvîntul *Levant* (în italieneşte „*Il Levante*") este participiul francez al verbuluĭ lever (a ridica) arătînd prin aceasta ţara saŭ ţinutul situat în direcţiunea de unde se ridică soarele. Astă-zĭ încă Franceziĭ zic: *du coté du Levant*.

S'a numit *scale ale Levantuluĭ* pentru că pe acea vreme ca şi astă-zĭ se încărcaŭ corăbiĭ cu mărfurile din porturile europene şi mergeaŭ de descărcaŭ şi se încărcaŭ în fie-care din porturile Levantuluĭ.

cipal al Anatoliei.—*Scalanova*, (15 000 loc.) în faţa insuleĭ Nicaria spre Sud de Smirna şi *Adalia*, (13,000 loc.) în fundul golfuluĭ Adalia la piciorul Tauruluĭ, sunt scale de al doilea ordin. *Larnaka*, (6,000 loc.), portul principal al insuleĭ Cipru. Comerţ de vinurĭ, grîŭ, bumbac şi mătase.

In Anatolia transporturile se fac încă şi astă-zĭ în mare parte cu caravane. Prin câte-va părţĭ sunt şi drumurĭ de căruţe. Prin porturĭ însă, pe unde circulaţia este fórte activă, se află şi câte-va căĭ ferate. Ast-fel sunt liniile de la Scutarĭ la Ismid ; — de la Smirna la Manişa ; de la Scala Nova la Aidit-Hissar.

SIRIA este o regiune muntoasă, coprinsă între Mediterana, Arabia şi valea Eufratuluĭ.

In partea de Miază-zi se întinde platoul *Palestineĭ*, a căruĭ înălţime se urcă până la 1000 metri, şi care care se confundă cu platoul Arabieĭ pietroase.

Se produce prin văile Libanuluĭ : grîu orz, porumb, meiu, bumbac, in, susan, tutun, indigo, trestie de zahăr, şi multe fructe, ca portocale, lămîĭ, smochine etc. Pădurile Libanuluĭ sunt renumite încă din timpul Fenicienilor. Se nutreşte gîndacil de mătase.

Printre animale se disting cămilele, caiĭ, asiriĭ, catîriĭ oile şi caprele, cu părul lung.

Se găseşte : fier, huilie, sare şi asfalt.

Printre oraşele Sirieĭ se disting ;

Damasc, (150,000 loc.). Se ia drept capitala Sirieĭ. Este centrul uneĭ industriĭ active şi al unuĭ comerţ întins, maĭ cu seamă la epoca pelerienagiilor de la Mecca.

Se fabrică arme albe, stofe de mătase, tapete, şalurĭ etc. una din principalele scale ale Levantuluĭ.

Alep, (70,000 loc.). Situat într'o oază fertilă. Fabrică tutunul, mătasa, săpunul şi altele. Oraş întărit care comunică cu marea prin porturile *Latakieh* şi *Alexandreta*, scale de al doilea ordin.

Ierusalimul (34,000 loc.). Vechia capitală a Judeiĭ. Mormîntul luĭ Christ.

Porturile *St. Joan de Acra*, *Caifa*, *Iaffa* şi *Ghazza* sunt scale de al doilea ordin.

ARMENIA este o regiune muntoasă, care se coprinde între Anatolia, marea Neagră, Transcaucasia, marea Caspică, Persia, de care se desparte prin rîul Aras, şi Kurdistan.

Ramurile masivuluĭ *Armenian* o brăzdează maĭ în toate direcţiunile.

Armenia se împarte în treĭ regiunĭ:

Armenia *rusă*, cu capitala Erivan ;

Armenia *persană*, cu capitala Aderbeijan ;

Armenia *turcă*, cu capitala Erzerum.

Populaţiunea totală se urcă la vre-o patru milioane suflete.

Se produc prin văĭ cereale şi fructe; presintă păşunĭ imense, care înlesneşte creşterea vitelor.

Posedă mine de cupru, naftă şi sare.

Prin oraşele marĭ se practică oare-care industrie, restul însă se reduce la confecţionarea objectelor de prima necesitate.

Printre oraşele maĭ însemnate se distinge :

Erzerum, (60.000 loc.). In centrul Armenieĭ. Oraş

întărit, intrepozit de comerţ cu Trebizonda, Tauris şi Tiflis, fabrică arme albe.

Wan, (35,000 loc.). Situat pe ţărmul oriental al lacului Wan.

MESOPOTAMIA. Această provincie se coprinde între Armenia, Persia, golful Persic, Arabia şi Anatolia.

Se împarte în două regiuni:

Kurdistanul [1]) cu capitala Diarbekir şi

Irac-Arabi [2]), cu capitala Bagdat.

Populaţiunea totală, care poate să atingă ţifra de vre-o 3 milioane suflete, se compune din Kurzi spre Nord, Turcĭ prin oraşe şi din o mulţime de triburĭ arabe.

Se produc cereale prin Nord şi Est, in, orez, smochine etc.

Se nutresc oĭ în mare număr, caĭ de rasa arabă şi cămile.

Se găsesc mine importante de cupru.

Industria se practică puţin prin oraşele maĭ importante, restul populaţiuneĭ se ocupă cu agricultura saŭ cu creşterea vitelor.

Bagdat, (100,000 loc.). Pe cele două ţărmurĭ ale Tigruluĭ. Industria desvoltată: mătăsăriĭ, bumbăcăriĭ, săpunăriĭ, bijutăriĭ, olăriĭ etc. Centru de comerţ important cu Persia, Arabia şi India.

Diarbekir, (40,000 loc.), situat pe cursul superior al Tigruluĭ. Industrie activă şi centru de comerţ cu golful Persic şi marea Neagră.

---

1. Vechiul imperiŭ Asirian.
2. Vechia Babilonia.

Mosul, (40,000 loc.), situat cam la o egală distanţă între cele două de maĭ sus, represìntă vechea şi frumoasa Ninive.

ARABIA. Peninsula arabică se întinde la Sud-Vestul Asieĭ. Ea constitue partea meridională a Asieĭ anterioare. Se mărgineşte la Nord cu Siria şi Mesopotamia; la Est cu golful Persic şi Marea Oman; La Sud cu oceanul Indian şi la Vest cu marea Roşie.

Tipul general al acesteĭ regiunĭ este acela al unuĭ platoŭ, a căruĭ înălţime atinge pe unele locurĭ pînă la 1,000 metri şi tăiat de maĭ multe lanţŭrĭ, printre care se distinge masivul granitic *Sinaĭ*, situat la Nord-Vest şi munţiĭ *Hedjaz*, *Yemen*, *Oman* etc.

Aceştĭ munţĭ, pe litorarul măriĭ, formează nişte regiunì fertile şi populate, pe cînd interiorul este o pustie nisipoasă ca şi Sahara din Africa şi acoperită cu câte-va oaze.

Clima este arzătoare în interior şi puţin maĭ temperată pe coaste, din cauza prezenţeĭ munţilor şi apropieriĭ de mare.

Se împarte în Arabia *pustie* şi Arabia *fertilă*. Cea de'întîĭ este locuită de triburĭ nomade (Beduinĭ), iar cea d'a doua formează maĭ multe regiunĭ: *Hedjaz*, şi *Yemen* supuse imperiuluĭ otoman; *Hadramaut*, *Oman* şi *El-Hasa*.

Prin regiunile dupe litoral se produce grîŭ, porumb, meiu, durah, orez, diferite legume şi fructe, maĭ cu seamă curmale, trestie de zahăr, cafea, tutun, lămîie şi alte aromate.

Nutreşte ceĭ maĭ bunĭ caĭ, cămile, asinĭ, boĭ (zebu), oĭ şi capre.

In golful Persic se pescueşte mărgăritarul.

Mecca (45,000 loc.) este capitala provinciei Hedjaz, patria lui Mahomed şi oraşul sfînt al Islamismului. *Medina* (16,000 loc.) mai la Nord de Mecca. Posedă mormîntul lui Mahomed.

Sana, (15.000 loc.) capitala provinciei Yemen. Oraş industrios. Exportă cea mai bună cafea.

Djedah, în faţa oraşului Mecca, mic port pe marea Roşie.

Aden, (30,000 loc.) port-franc, sub stăpânirea Englezilor.

Mascata, (60,000 loc.) capitala provinciei Oman.

STĂPÎNIRI RUSEŞTI. *Transcaucasia* se coprinde între marea Neagră, Armenia Turcă, Persia, de care se despărte prin rîul Aras, marea Caspică şi munţii Caucas.

Suprafaţa totală este de 247,000 km. patraţi.

Este o ţară muntoasă, dominată la Sud de masivul *Armenian* şi la Nord de masivul *Caucas*, despărţite prin văile fluviului *Kura*, tributar mărei Caspice, şi *Rionul*, tributar mărei Negre.

Cea d'întîi încercare de cucerire a Ruşilor în aceste ţinuturi, s'a făcut sub Petru cel mare. Caterina II continuă opera cu mai multă energie, însă tocmai în 1859 Ruşii se stabiliră definitiv în această provincie.

Transcaucasia a fost teatrul a mai multor războaie între Ruşi şi Turci. Cel din 1827 a dat Rusiei *Erivanul* cu teritoriul Armeniei ruse, şi cel din 1878 *Carsul* cu teritoriul său.

Populaţiunea totală compusă din Georgiani, Cerchezi, Armeni etc., trece de ţifra de 4 milioane locuitori. Ei prezintă tipul cel mai frumos dupe suprafaţa pămîn-

tuluĭ. Mare parte dintr'înşiĭ sunt creştinĭ—peste 2 milioane,—iar restul musulmanĭ.

Ca şi Armenia, această regiune este muntoasă şi prin urmare acoperită cu păşunĭ, care nutresc turme de oĭ, capre etc. Prin văile acestor munţĭ se cultivă grîu, porumb, tutun, in, cînepă, garanţă, şofran etc.

Printre bogăţiile minerale se disting bogatele surse de petroliu după ţărmiĭ Caspiceĭ.

Industria a luat oare-care desvoltare în urma creaţiuneĭ stabilimentelor ruse.

Tiflis (104,700 loc,). Este capitala provincieĭ şi scaunul locotonentuluĭ general. Oraş industrios şi centrul unuĭ comerţ activ.

Erivan (14,000 loc.). Capitala Armenieĭ ruse luată de la Turcĭ în 1827. Oraş întărit.

Petrovsk, *Derbent* şi *Baku* sunt porturĭ întărite pe Marea Caspică;—*Poti* şi *Batum* pe Marea Neagră.

Comerţul acesteĭ provinciĭ stă în mîinile Ruşilor, Armenilor şi Perşilor. Drumurile sunt încă puţin practicabile. Comunică cu Rusia printr'o cale ferată, care trece prin defileul Caucasuluĭ. O altă cale ferată, pleacă din portul Poti, trece prin Tiflis, urmează valea fluviuluĭ Kura şi se termină la ţărmul Caspiceĭ la portul Bacu. De aci se urmează peste Caspica, pînă la ţărmul opus, cu ajutorul unuĭ serviciu de vapoare, punînd astfel în comunicaţie directă Rusia cu Turkestanul, prin calea ferată care merge pînă la Samarcanda.

Statele Independente

PERSIA. Se mărgineşte la Nord cu Transcaucasia, de care se desparte prin rîul Aras, marea Caspică şi

Turkestanul; la Est cu Afganistanul și Belucistanul, la Vest cu Mesopotamia și la Nord-Vest cu Kurdistanul și Armenia turcească.

Incă din timpurile cele maĭ vechĭ, această regiune a servit ca trăsură de unire între Orientul și Occidentul antic. Persia este patria luĭ Zoroastru, care a făcut Zend-Avesta, a luĭ Ciru, care a fondat monarchia persanĭ, cucerind Asia anterioară și Egiptul, (sub fiul său Cambise), precum și a marilor regĭ Dariu, Xerxe etc., carĭ au amenințat civilizațiunea născîndă a Grecilor,

Imperiul persan fu cucerit de Alexandru cel mare prin secolul IV înainte de Christ; apoĭ de Arabĭ în secolul VII. De la căderea Califatuluĭ de Bagdad începe în Persia o serie de turburărĭ și de rezbele civile, carĭ au ținut pînă în secolul XVIII, cînd monarchia persană se constitui definitiv.

Populațiunea actuală se urcă la țifra de 10 milioane suflete.

Intreaga regiune, pe o suprafață de peste 1,648,000 km. p. prezintă tipul unuĭ platou, a căruĭ înălțime variază între 1,000 și 2,000 metriĭ, deprimat în centru și susținut pe toate laturille de lanțurĭ și masivurĭ muntoase.

In partea de Vest, pe frontiera Belucistanuluĭ, se află lacul *Hamun*, în care se varsă rîul *Hilmend*; în provincia Aderbeijan se află marele lac *Urmiah* 3840 km. p. suprafață. Nivelul acestuĭ lac este cu 1300 metriĭ maĭ sus ca acel al măreĭ. Ca și dînsul lacul *Wan* este atît de sărat, în cît nu poate viețui nicĭ un animal într'însul.

Populația Persieĭ abia se apropie de 7 milioane lo-

cuitorĭ, ceea ce dă o densitate de aproape 5 locuitorĭ pe chilometru pătrat.

Prin regiunile fertile situate la extremitățile platoului se produc toate cerealele, rubarbă, tutun, garanță, șofran, indigo, opium, vinurĭ (Șiraz), gîndacĭ de mătase și roze, din care se fabrică esența etc.

Nutreștе o specie de caĭ de rasă arabă amestecațĭ cu rasa tartară, multe oĭ și capre.

Se găsesc mine de aur, cupru etc.; iar în golful Persic (archipelagul Bahrein) se pescuește mărgăritar și sidef.

Industria este oare-cum înaintată. Se fabrică mătăsăriĭ, tapeturĭ, șalurĭ, bumbăcăriĭ, bijuteriĭ, olăriĭ etc.

Orașele maĭ importante sunt:

Teheran (210,000 loc.). Capitala imperiuluĭ. Fabrică porțelanurĭ renumite.

Tauris (165,000 loc.). Situat în provincia Aderbeijan. Industrie activă și centru de comerț cu Transcaucasia.

Ispahan (90,000 loc.). Situat în centru. Oraș important de comerț și industrie.

Mesched (70,000 loc.). Spre Nord-Est. Stațiune importantă de caravane și centru de comerț. Fabrică lînăriĭ.

Balfruch (50,000 loc.). Situat în apropiere de țărmul Caspiceĭ. Comerț activ cu Rusia.

Șiraz (32.000 loc.). In partea de Sud, patria rozelor. Fabrică mozaicurĭ, mătăsăriĭ, ștofe de bumbac si esență de roze. Intrepozit de comerț între Persia și Industan.

Bender Abas, port mic la strîmtoarea de Ormuz; — *Urmiah* (13,000 loc.) pe țărmul Vestic al laculuĭ Urmiah, înconjurat de saline; — *Kasmin* spre Nord de Is-

pahan; — *Asterabad* (15,000 loc.) aproape de frontiera Turchestanuluĭ, sunt centrurĭ de populaţie maĭ importante din Persia.

AFGANISTANUL. Se mărgineşte la Nord cu Turkestanul, la Est cu India, la Sud cu Belucistanul şi la Vest cu Persia.

Această ţară este o regiune muntoasă, străbătută în partea de Nord de lanţul *Hinduĭ-Kuş*, masiv puternic, care servă drept legătură între platoul Iranuluĭ şi platoul central; iar la Est de munţiĭ *Soliman*, care se pierd în cîmpia Industanuluĭ.

Afară de fluviul Hilmend, cele-l'alte cursurĭ de apă sunt fără importanţă. Clima este ca şi a Persieĭ, călduroasă prin văĭ, temperată şi chiar friguroasă pe înălţimĭ.

Suprafaţa totală este de vre-o 721,000 km. patraţĭ.

Populaţia nu trece de 4,000,000 locuitorĭ, ceea ce dă o densitate de $5^1/_2$ locuitorĭ pe kilometru patrat.

Produce porumb, orez, meiu, trestia de zahăr, bumbac etc.

Abondenţa păşunilor nutreşte multe oĭ, capre şi caĭ de rasă bună.

Afganistanul se află actualmente divizat în maĭ multe state: *Kabul* la Nord; *Kandahar* în centru şi la Sud; *Seistan* spre Sud-Vest; *Siwistan* spre Nord-Est şi *Herat*, la Nord.

Populaţiunea totală atinge ţifra de patru milioane suflete.

Ca oraşe principale distingem; *Kabul* (60,000 loc.) situat în partea de Nord. Mare comerţ de caĭ. Staţiune de caravană importantă.

Kandahar (30,000 loc.). Situat în centru. Se ia drept capitala Afganistanuluĭ.

Herat (50,000 loc.) Oraş întărit şi mare centru de comerţ. Se fabrică stofe de mătase, arme albe şi esenţe mirositoare.

Chu'um (60,000 loc.). Situat spre Nord, a fost altă dată capitala unuĭ chanat independent.

Balch (25,000 loc.). In vechime Bactra, situat spre Vest de precedentul, nu departe de Amu-Daria, care curge maĭ la Nord. Indigeniĭ i-au dat titlu de mama oraşelor. Se crede că în acest ţinut s'a născut *Zaroastru* şi marele Cirus.

Maĭ la Sud de Kabul se află oraşul *Ghazna* (18,000 loc). renumit ca patria dinastieĭ Gaznevіţilor, carĭ au dominat peste imperiul Arab.

BELUCISTANUL. Se întinde la Sud de Afganistan, între India, marea de Oman şi Persia.

Această regiune este o prelungire a Persieĭ, cu care se aseamănă din punctul de vedece fizic. In centrul regiuneĭ se află pustiĭ, iar pe cele patru lanţurĭ munţĭ şi văĭ fertile.

Clima nu diferă întru nimic de aceea a Persieĭ maritime.

Suprafaţa totală este de vre-o 276,500 km. p. Ţifra populaţiuneĭ nu se cunoaşte, totuşĭ ea nu poate trece peste 500,000 de suflete, cea maĭ mare parte nomazĭ şi păstorĭ.

Se cultivă bumbacul, indigoul şi trestia de zahăr. Se nutresc numeroase turme de oĭ, capre şi caĭ; iar prin părţile muntoase se găsesc mine de aur, argint, fier şi carĭ re de marmură.

Oraşul *Kelat* (14,000 loc.)., se ia drept capitala întregeĭ regiunĭ. *Gondova*, situată spre Est, este un punct important de întîlnire al caravanelor.

India

SITUAŢIE. Dincolo de Afganistan — spre Răsărit şi Miază-zi — se întinde pînă la Ecuator, India, ţara cînturilor vedice, ţara protopărinţilor noştriĭ, ţara în care a înflorit prima civilizaţie a Arilor, scoborîtorĭ din platoul Pamir.

Ţara aceasta se întinde de la Himalaya şi pînă la Ceilan, între mările Oman şi Bengal, pe o suprafaţă de aproape 4 milioane k. m. p. avînd o populaţie de peste 260 milioane suflete.

RELIEF. Munţiĭ Himalaya au fost în tot-d'auna şi e incă şi astă-zĭ o barieră între India şi China. In interior *Windia*, cu Gaţiĭ de Vest şi Est, formează triunghiul *Decanuluĭ*, care coprinde înăuntrul luĭ o populaţie de peste 70 milioane suflete.

APE. Spre Nord-Vest valea *Induluĭ*, se lungeşte în direcţia Nord-Est spre Sud-Vest, de la Himalaya pînă în marea Oman ; iar spre Est de acesta, merge în sens contrariu valea *Gangeluĭ*, care se sfîrşeşte în golful Bengal, după ce fluviul şi-a amestecat apele cu ale *Brahmaputreĭ*, care vine din Tibet.

Alte văĭ apoĭ, paralele cu Gangele, străbat India de la Vest la Est. Ast-fel, numărîndu-le de la Nord la Sud, sunt: *Mahanadi*, *Godaveri*, *Crişna* şi *Caveri*.

CLIMA Indieĭ este arzătoare şi foarte nesănătoasă pentru Europenĭ. Prin multe localităţĭ bîntue frigurĭ

periculoase. Delta Gangeluĭ parè a fi patria cholereĭ. Prin localitățile muntoase domină o climă temperată.

CIVILIZAȚIA Indieĭ se urcă la o epocă foarte vechiă.

Popoarele ce au locuit'o au fost guvernate de Brahmanĭ pînă în secolul XVI, cînd veniră Portugeziĭ Aceștia îșĭ întinseră dominațiunea lor pe litoral și dimpreună cu Olandeziĭ, au explorat, în secolul următor toate coastele. Veniră maĭ tîrziu Franceziĭ și Englezii. carĭ ocupară teritoriĭ în detrimentul celor precedențĭ, In secolul VII Franceziĭ întrară în luptă cu Englezii, și pierdură maĭ toate ținuturile ce stăpîneaŭ.

Pe această vastă suprafață, care nutrește o populațiune de peste 240 milioane suflete, totul este supus Angliei. afară de coloniile franceze: *Pondichery*, *Shandernagor*, *Yanaon*, *Mahe* și *Karikal*, (270,000 loc.), și de posesiunele portugeze: *Diu*, *Goa* și *Damaun* (530,000 loc.).

POSESIUNILE engleze sunt de două felurĭ: directe şi tributare.

Acestea sunt:

Preşedinția *Bengal* cu cap. Calcuta; — preşidinția *Bombay* cu cap. Bombay;—preşedinția *Madras* cu cap. Madras,— guvernămîntul *Pendjab* cu cap. Lahore: — provinciile din Nord-Vest cu cap. Alahabad; — provincia *Audi* cu cap, Luknov; — provinciile centrale cu capitala Nagpor;—procinciile Curg, Beraar și Adjmir din Decan;—Insula *Ceylan* cu cap. Colombo, la care se adaugă grupurile Laquedive și Maledive.

Posesiunile tributare, se guvernează în aparență de rajahi sau şefiĭ indigenĭ; plătesc însă tribut Englezilor şi sunt supraveghiate de garnizoane britanice. Acestea

sunt: *Kışemir*, *Myssor*, *Ladak*, *Nizam*, *Bundelkund*, *Nepol*, *Radjputana* şi *Butan*.

PRODUCŢIUNÎ. Din punctul de vedere al producţiunilor vegetale India se împarte în 4 regiunî:

Regiunea *Induluĭ*. care se bucură de o climă temperată şi produce grîu, orz, porumb şi in. mijlocul munţilor se află faimoasa vale a *Kaşemiruluĭ*, care produce ţesăturĭ, a căror reputaţiune se perpetuă încă din vechime. In peninsula Guzerata se cultivă mult bumbac.

Regiunea *Gangeluĭ*, care este partea cea maĭ fertilă a Indieĭ. Orezul [1]) este cerealul principal; nu numaĭ în această regiune, dar şi în toată India; el constitue alimentul principal al indigenilor. După orez, cultura cea maĭ importantă este a maculuĭ alb, din care se estrage opium; apoĭ vine indigoul, care numaĭ în Bengal dă un venit de aproape 4 milioane leĭ pe an, şi n fine bumbacul, care de asemenea constitue una din bogăţiile Indieĭ.

Printre cele-l'alte producţiunĭ se pot cita: rapiţa, inul, cînepa, tutunul, trestia de zahăr, ceaiul şi dudul care nutreşte gândaciĭ de mătase.

In regiunea *Dekanuluĭ*, se produce orez, bumbac, zahăr de palmierĭ, cafea, piper şi scorţişoară. Prin Gaţiĭ Malabaruluĭ se găsesc pădurĭ, care dau o cantitate considerabilă de lemne de construcţie.

Insula *Ceylan* produce cafea, bumbac, trestie de zahăr şi cea maĭ bună scorţişoară.

Printre animalele domestice, oile sunt numeroase prin păşunile Dekanuluĭ; mulţime de cirezĭ de boĭ se

---

[1]) Care dă doă recolte pe an.

nutresc prin livezile Induluĭ şi Gangeluĭ. La piciorul munţilor se găseşte renumitele capre de Tibet; în fine calul, cămila şi elefanţiĭ, care, pînă la oare-care punct, se înnumără printre animalele domestice.

India exploatează multă huilie, fier, cupru, staniu, aur şi pietre preţioase. In golful Manaar se pescueşte mărgăritarul. Se maĭ găseşte de asemenea salitra şi boraxul.

Industria indiană ia din zi în zi proporţiunĭ maĭ marĭ. Afară de renumitele ţesăturĭ din Caşemir, ea înnumără o mulţime de alte producte manufacturate, al căror progres se datorează maşinilor engleze şi drumurilor de fier, ce se înmulţesc pe fie-care zi.

ORAŞE. Afară de porturile unde s'a stabilit civilizaţia europeană, cea maĭ mare parte din oraşele Indieĭ nu sunt alt-ceva de cît nişte grămădirĭ considerabile de locuinţĭ primitive, care au maĭ mult aspectul unor sate imense, de cît al unor oraşe propriu zise.

După ordinea populaţiuneĭ, porturile şi oraşele maĭ importante sunt:

Calcuta, (762,000 loc.). Situat pe delta Gangeluĭ. Reşedinţa guvernatoruluĭ general, centrul politic al posesiunilor engleze şi capitala preşedinţieĭ Bengaluluĭ. In cuartierul european se găsesc mulţime de fabricĭ şi stabilimente de comerţ. Portul cel maĭ important al Indieĭ. Se practică maĭ cu seamă industriile de lux exercitate parte de europenĭ parte de Asiaticĭ.

Bombay. (823,000 loc.). Pe coasta Malabaruluĭ, la Sud de golful Cambaya. Unul din cele maĭ marĭ tîrgurĭ ale Indieĭ.

Madras. (453,000 loc.). Pe coasta Coroandmeluluĭ,

pe un teree nisipos şi bintuit de tifoanele oceanuluĭ Indian. Port important, care exportă toate producţiunile acesteĭ coaste.

Lacnov. (273,000 loc.). Capitala vechiuluĭ regat Audi. Fabrică bumbac, mătase, hîrtie şi arme.

Patna. (165,000 loc.). Situat pe Gangele. Fabrică tapeturĭ, ţesăturĭ de mătase şi de bumbac. Mare tîrg de orez, bumbac, opium, salitră etc.

Caşemir. 250,000 loc.). Situat la 2000 metri altitudine în munţiĭ Himalaya. Dă comerţuluĭ renumitele şalurĭ, care-ĭ poartă numele.

Haiderabad. (415,000 loc.). Vechia capitală a regatuluĭ Nizam.

Benares. (219,000 loc.). Oraşul sfînt al brahmanismuluĭ. Se fabrică diverse ţesăturĭ de mătase, broderiĭ cu aur etc. Comerţ important cu cereale, caĭ de Persia, objecte de artă şi altele.

Delhi. (190,000 loc.). Vechia reşedinţă a marilor Mogolĭ. Celebru prin ruinile sale.

Burthedabad. (150,000 loc.) Ţesăturĭ de mătase şi bumbac. *Maroda* (102,000 loc.) bogat în bumbac şi gîndacĭ de mătase. *Ahmedalad,* (128,000 posedă maĭ multe din cele maĭ frumoase monumente ale Indieĭ. Centru de comerţ cu Persia.

Afară de acestea, India posedă un mare număr de oraşe, a căror populaţiune trece peste 20,000 locuitorĭ.

Comerţul exterior al Indieĭ este de treĭ miliarde pe an.

Comerţul cu Europa se face în mică parte pe la capul Buna-Speranţă, restul prin canalul Suez. Punc-

tele de oprire sunt: *Aden* pentru vapoarele engleze şi *Pointe des Galles* pentru cele franceze şi engleze.

Căile ferate ocupă deja o întindere de vre-o 23,450 kilometrii.

Indochina

Sub acest nume se înţelege a treia peninsulă din Sudul Asiei, cuprinsă între China la Nord, marea Chinei la Est, strîmtoarea Malacca, golful Bengal şi India la Vest.

Coastele acestei mari peninsule sunt mai pretutindeni joase şi inundate, fie de valurile mărei, fie de deltele fluviilor. Ele sunt crestate de trei mari golfuri: *Martaban*, în partea occidentală *Siam* şi *Tonkin*, în cea orientală.

Intreaga regiune este dominată de vastul platoŭ *Laos*.

Acest platou se leagă cu sistemul Himalaya prin munţii *Lang-tan*.

Prin văile platoului curg următoarele fluvii:

Irauadi, care curge de la Nord spre Sud, şi se varsă în golful Martaban, formînd o deltă, care ocupă tot litoralul golfului, de la capul Negrais şi pînă la oraşul Rangun.

Saluenul, care vine din Tibet, străbate munţii Langtan, formează întru cît-va limita între Birmania şi China, şi se varsă tot în golful Martaban, mai spre Est de Irauadi.

Me-nam, este din platoul Laos şi se varsă in golful Siam.

Me-kong. (Cambodgele, 3500 km.). Isvorăşte din platoul tibetan, la Est de Saluenul, curge paralel cu acesta, prin provincia Yun-nan, Birmania, Siam, Cambodgele şi se varsă în marea Chineĭ, acoperind parte din litoralul Cochinchineĭ cu delta sa, una dintre cele maĭ vaste.

Song-ka iese din munţiĭ Yun-nan, udă provicia Ton-kin şi se varsă în golfui Ton-kin în faţa insuleĭ Hainan.

Indochina se compune din:

Siam, independent; — *Birmania* dimpreună cu teritoriele *Arakan*, *Pegu* şi *Tenaserim*, stăpîni e de Englezĭ; — provinciile *Cochinchina* şi *Ton-kin*, stăpînite de Francezĭ; *Cambodgele* şi *Anamul*, puse sub protectoratul Francez şi peninsula *Malacca*.

SIAM. Se coprinde la Sud de Birmania, între Annam, Cambodgele, golful Siam şi teritoriul Rangun.

Suprafaţa totală este de 726,850 km. pătraţĭ.

Este locuită de o populaţiune de 6,000,000 suflete.

Se cultivă mult orez, trestie de zahăr şi piper. Părţile muntoase sunt acoperite cu pădurĭ întinse şi păşunĭ, pe unde pasc turme de animale. Se găsesc mine de fier, cupru, plumb şi staniu, dar sunt rău exploatate.

Industria este foarte înapoiată.

Capitala este *Bang-cok* (500,000 loc.), situat pe fluviul Me-nam.

POSESIUNILE ENGLEZE. Posesiunile engleze din Indochina formează două guvernăminte:

Litoralul Indochineĭ de la gurile Gangeluĭ şi pînă în dreptul archipelaguluĭ Mergui, care coprinde *Bir-*

mania, teritoriele *Arakan* şi *Pegu* dimpreună cu insulele *Andamane* [1]), *Nicobare* [2]), şi *Mergui*.

Populaţiunea totală a acestor ţinuturĭ [3]), este de vre-o 7,000,000 suflete.

Se produce mult orez, bumbac mediocru, tutun, trestie de zahăr, indigo şi piper.

Rangun (108,000 loc.) este capitala acestuĭ guvernămînt. *Mergui*, port de comerţ. *Mandalay* oraşul cel maĭ important din Birmania.

Pînă la anul 1855 partea despre Răsărit a acesteĭ provinciĭ, forma un stat independent cu capitala Mandalay.

Guvernămîntul *strîmtorilor*, care formează o colonie deosebită. Ea coprinde insula *Paulo-Pinang*, teritoriul *Welleseley*, în peninsula Malacca şi insula *Singapore*, punct important de observaţiune între oceanul Indian şi oceanul Pacific.

Wellesley şi *Singapore*, (100,000 loc.), în insula cu acelaşĭ nume, sunt două puncte strategice şi comerciale de prima ordine.

Peninsula *Malacca*, este o limbă de pămînt, care se întinde spre Sud de Tenaserim, pînă la insula Singapore. Este străbătută de munţĭ *Ofir*, şi locuită în interior de nişte triburĭ de Negriĭ salbatecĭ.

Acest ţinut este bogat în orez, bumbac, trestie de zahăr, sagu, piper, cauciuc etc.

---

[1]) Formate de 8 insule muntoase înconjurate de altele micĭ. Engleziĭ au fondat aci o colonie penitenciară.

[2]) Situate spre Sud de Andamane. Sunt muntoase, acoperite cu păndurĭ şi fertile, însă bîntuite de o climă nesănătoasă.

[3]) Evaluată în mod aproximativ.

Se găseşte praf de aur, diamate şi diferite pietre preţioase.

POSESIUNILE FRANCEZE. Sunt de două categoriĭ: *mediate* şi *imediate*.

Cele mediate, *Cambodgele* şi *Annamul*, sunt guvernate de şefiĭ lor, însă puse sub protectoratul francez.

Cele imediate, *Cochinchina de jos* şi provincia *Ton-Kin*, sunt guvernate de funcţionarĭ civilĭ şi militarĭ francezĭ.

Cochinchina de jos a fost cucerită de Francezĭ, în urma unuĭ rezbel cu Annamiţiĭ, între aniĭ 1862—1867.

Cambodgele era altă dată un imperiu puternic, dar, în urma atacurilor din partea Siamiţilor şi Annamiţilor, s'a pus încă din anul 1863 sub protectoratul francez.

Regatul Ton-Kin a făcut parte din China pînă în secolul XVII, apoĭ a devenit stat independent; în anul 1884 s'a cucerit de Francezĭ.

In acelaşĭ an, *Annamul*, a recunoscut protectoratul Franciei.

Supra-faţa totală a acestor ţinuturĭ apropie ţifra de 509,000 km, p.; iar populaţiunea totală pare a atinge ţifra de 18 milioane suflete.

Orzul, bumbacul, porumbul, trestia de zahăr, tutunul şi pescăria, constituę bogăţia principală a acestor ţinuturĭ. Pădurile sunt întinse şi nenumărate.

Se găsesc mine de fier, cupru, plumb, staniu şi saline bogate.

Saigon, (70,000 loc.), capitala Cochinchineĭ şi principalul debuşeu al comerţuluĭ francez din Indochina.

Penom-penh, capitala regatuluĭ Cambodgele.

Hue (50,000 loc.), capitala Annamuluĭ.

Ha-noi (150,000 loc.), capitala provincieĭ Ton-Kin.

Maĭ tot comerţul stă în mîna Francezilor, carĭ caută a'şĭ întinde dominaţiunea peste toată Indochina.

Insula *Pulo Condora*, situată în faţa îmbucătureĭ fluviuluĭ Mekong, este stăpînită de Francezĭ. Ea le servă drept penitenciar şi punct de oprire.

China

SITUAŢIE. China este unul din cele maĭ vaste state din lume şi în acelaşĭ timp, unul din cele maĭ vechĭ, căcĭ cilivizaţia acestuĭ popor se pierde în noaptea timpurilor legendare.

Marginea de Nord se reazămă pe colosul siberian; cea de Est e udată de apele mărilor formate de oceanul Pacific; cea de Sud se atinge de Indochina şi India, de care se desparte prin munţiĭ Himalaya; iar spre Apus se ridică bariera împunătoare a Pamiruluĭ şi Himalaya, cu toate dependinţile lor.

RELIEF. Marele platoŭ central, care prezintă vre-o patru milioane chilometriĭ pătraţĭ, se ridică tocmaĭ pe frontiera despre Vest a Chineĭ.

Este brăzdat, el însu-şĭ, cu lanţurĭ de munţĭ, cele maĭ înalte de pe glob.

Primul şi cel maĭ impunător dintre toate este lanţul *Himalaya* «locaşul zăpezeĭ», care sub forma unuĭ vast arc de cerc, desparte pe toată întinderea sa, China de India.

Rezultat al primelor zvîrcolirĭ terestre, astă-zĭ încă se atestă urme vulcanice prin crăpăturile prăpăstiilor sale. Pe vîrfurĭ, cum şi pe întreagă culme, gheţarĭ

imenşĭ dau naştere cîtor-va din cele maĭ marĭ fluvi ale Chineĭ.

Mergînd spre Nord pe culme, privirea întîlneşte un alt şir de munţĭ nu maĭ puţin giganticĭ, de şi mult maĭ scurţĭ. Este *Kara-Coramul*, ale căruĭ vîrfurĭ apropie pe cele din Himalaya. La origină acest lanţ se chiamă *Gan-Gri* sau *Gan-digri*. Se cunoaşte încă foarte puţin.

Maĭ spre Nord se ridică, tot paralel cu cele precedente, lanţul *Kuen-lun*, care formează spre Nord laturea unuĭ vast triunghiu, cu denumirea de *platoul tibetan*, şi care constitue prima sub diviziune a platouluĭ central.

Spre Nord de Kuen-lun, începe regiunea Turchestanuluĭ chinez, saŭ «*ţara Turcmanilor*» spre a se deosebi de Turchestanul rus, cel despre Vest, dintre munţĭ şi Caspica. Este mărginit la Nord de lanţul important al *Altailor*, compus din *Ţarbagataĭ*, *Saiansk* şi *Kenteĭ*.

Prin mijloc acest platou este străbătut de lanţul *Tian-şan*, cuvînt care însemnează munţiĭ cereştĭ.

Platourile Tibetan şi Turchestan chinez constituesc partea cea maĭ înaltă a Chineĭ.

Spre răsărit de dînsul se întinde alte treĭ regiunĭ cu totul deosebite una de alta : *Mongolia* pînă în munţiĭ *Chingan* şi *Manciuria*, de la Chingan şi pînă la mare ; iar la Sud de aceste două, *China propriu zisă*, una din regiunile cele maĭ roditoare şi maĭ populate din lume.

In prima regiune, cea coprinsă între platoul Turchestan şi munţiĭ Chingan, este pustia *Gobi*. Pe o suprafaţă de aproape 2 milioane kilometriĭ, pătraţĭ, nisipurile se mişcă la cea maĭ mică adiere a vîntuluĭ, împiedicînd orĭ-ce cultură şi orĭ-ce vegetaţie. Din cînd în cînd, şi la depărtărĭ considerabile, se întîlneşte cîte o

oază, care abia amintește oazele fertile din Sahara saŭ Arabia. Ast-fel, munții Chingan, care unește Himalaia cu munții Siberianĭ, constitue o limită naturală între Mongolia desolată și pustie și între China Chinezilor adevărațĭ, China roditoare și bogată.

Ape. — Printre marile fluviĭ ale Chineĭ, cele maĭ importante sunt;

Pei-ho (fluviul alb). Este scurt dar important, pentru că comunică prin canalul imperial cu orașul Peking. Se varsă în golful Pe-ci-li.

Hohang-ho (fluviul galben, 4100 km.) Isvorăște din munțiĭ Baian-kara, dintr'o vale înaltă și presărată cu lacurĭ, străbate maĭ întîĭ o parte din Mongolia, fertilizează China propriŭ zisă și se varsă în golful Pe-ci-li. [1]) Acest fluviu este foarte periculos prin debordările sale.

Primește pe dreapta pe Wei-ho.

Yang-tse-Kiang (fluviul albastru, 5200 km.) Este al patrulea fluviu din lume. Ia naștere dint'o ramură a munților Kuen-lun, trece pe la Sud de munțiĭ Baian-Kara, străbate provincia Yunnan, unde primește pe *Ya-tu-Kiang* apoi se îndreptează spre Est, pînă la vărsarea sa în marea Orientală. La îmbucătura sa formează o deltă, al căruĭ aspect seamănă cu al Olandeĭ. Acest fluviu, pe care Chineziĭ 'l numesc *fiul cel mare al mărei*, este navigabil pe o întindere de 2,000 km. de la îmbucătură în sus.

St-Kiang, care izvorăște din munțiĭ Yun-nan, curge prin China meridională și se întîlnește cu Pe-Kiang lîngă

[1]) Altă dată se vărsa în marea galbenă.

orașul Canton. De aci și pînă la mare se întinde o deltă întretăiată de maĭ multe canale; unul dintr'însele se numește canalul *Mărgăritarelor*.

CLIMA. — In genere clima Chineĭ este continentală. Deosebirea de temperatură variază foarte mult după altitudine și maĭ cu seamă după latitudine. Numaĭ China propriu zisă se bucură de o climă maĭ dulce; în restul țăriĭ termometrul arată o deosebire foarte mare între cele două extreme.

Ca să ne facem o idee justă despre rigoarea climeĭ din Tibet, și din Turkestan, e destul să știm că în timpul vereĭ termometrul arată un maximum de 27 grade, iar în timpul ierneĭ scoboară pînă la minus 30 grade. Caracteristic este încă faptul că în Tibet, vara începe cu Iunie și sfîrșește cu începutul luĭ Septembrie; iar în restul timpuluĭ domină o climă tot așa de rece ca în Siberia.

Tot așa de extremă este și clima din Mongolia. Aci însă vara este maĭ arzătoare și vînturile suflă cu o rară violență.

IMPĂRȚIRILE CHINEĬ. — Din punctul de vedere politic China se împarte în patru părțĭ:

Tibetul, *Mongolia*, *Mandciuria* și *China proprie*.

TIBETUL. — Pînă la 1642 *Tibetul* constituia un stat a parte. Din acest an el face parte din marele imperiŭ Chinez.

Cereale maĭ nu se cultivă în această țară, se găsesc însă imense bogățiĭ forestiere.

In tibet se află mine de aur, de argint, mercuriŭ, cupru, fier, sulf, plumb și pietre prețioase. Posedă și ape minerale termale.

Ca animale posedă: cerbĭ, caĭ sălbaticĭ, yacul (un fel de bou cu coada de cal), şi renumitele capre zise de Titet, al căror păr fin şi mătăsos servèsc la fabricarea şalurilor de caşemir.

Oraşul *Lhasa*, aşezat în munţĭ pe unul din afluenţiĭ Brahmaputreĭ. Se ia drept capitala Tibetuluĭ. Este un centru religios şi reşedinţa luĭ *Dalaĭ-Lama*, rege şi pontiful suprem al budismuluĭ. Posedă un mare număr de mănăstirĭ şi peste 18,000 de călugărĭ.

TURKESTANUL. — La Nord de Tibet, de la munţiĭ Kuenlun şi pînă la munţiĭ Altaĭ se întinde cel-l'alt platou, nu maĭ puţin important al Asieĭ, şi care poartă numele de *Turkestanul chinez*.

Printre aceştia din urmă şi munţiĭ Kuen-lun s'a format importantul basin al fluviuluĭ *Tarim*, ale căruĭ ape se pierd în nişte bălţĭ imense, ce formaŭ altă dată lacul Lob-nor.

Turkestanul chinez coprind kanaturile *Katan*, *Yarkand*, *Kaşgar* şi *Kuldja* cel maĭ mare şi cel maĭ muntos din toate.

In aceste ţinuturĭ ca şi în restul platouluĭ se întîlneşte clima cea maĭ continentală după glob: treĭ lunĭ de zile, 25 Maĭ — 25 August, o vară arzătoare, care usucă vegetaţiunea, iar restul o iarnă atît de rece în cît o nimiceşte.

Din această cauză producţiunea vegetală este mică. Se produce totuşĭ cîte-va cereale; văile cursurilor de apă sunt chiar roditoare.

Nutreşte turme numeroase de oĭ, caĭ sălbaticĭ, cămile şi boĭ. Conţine ca şi Tibetul mine importante, dar încă neexploatate.

MONGOLIA. — Partea de Nord a imperiuluĭ chinez, dominată maĭ toată de pustia Gobi, este locuită de triburile mongolice şi poartă numirea de *Mongolia.*

Udată la Nord de cîte-va cursurĭ de apă ca *Selenga* şi *Orchon,* care merg în lacul Baikal, precum şi de cursul superior al fluviuluĭ Amurul.

Mongoliĭ, care rătăcesc prin aceste locurĭ se ocupă aproape esclusiv cu creşterea vitelor.

Eĭ sunt toţĭ budiştĭ, pe cînd Turkomaniĭ din Turkestan sunt mahomedanĭ în mare parte.

Urga, (40,000 loc.) aşezată în partea de Nord a pustieĭ spre miază-zi de Kiachta. Mongoliĭ o numesc *Bogda-Kuren.*

Este capitala Mongolieĭ. Centrul cel maĭ important al budismuluĭ. Posedă temple acoperite cu aramă aurită, precum şi steaŭa viitoruluĭ cuceritor al lumeĭ, tot aurită. Centru important de comerţ între Siberia şi China.

MANDCIURIA. — Spre Est de Mongolia, dincolo de munţiĭ Chingan, care mărginesc pustia Gobi, şi pînă la mare, se întinde *Mandciuria.* Această ţară, străbătută de maĭ multe şirurĭ de munţĭ şi udată la Nord de fluviul *Amurul,* care 'ĭ face limita despre Rusia. Nu produce alt-ceva de cît orez, meiŭ, rubarbă şi alte cîte-va vegetale puţin întrebuinţate.

Oraşul *Mukden,* (170,000 loc.) capitala Manciurieĭ este unul din cele maĭ frumoase oraşe din toată China. Este aşezat spre Nord-Est de Peking. Posedă un palat imperial construit cu piatră neagră, ca şi toate casele de alt-fel. Comerţ întins şi centru de civilizaţie chineză important.

Mandciuriĭ sunt de neam Tungus, Şi eĭ practică budismul. In anul 1644 eĭ aŭ supus China peste care domină şi astă-zĭ.

CHINA PROPRIE.—Istoria tradiţională a Chineĭ spune că la început (?) Chineziĭ aŭ fost urmaşĭ de zeĭ, iar maĭ tîrziŭ de nişte suveranĭ descedenţĭ din zeĭ. Aceasta este epoca legendară. Epoca istorică începe cu dinastia *Hi*, între aniĭ 2207—1767 înainte de Christ Aceasta pare a fi şi epoca organizaţieĭ lor sociale. Urmează apoĭ turburărĭ şi resbele civile pînă în secolul III înainte de Christ, cînd veni la tron dinastia *Tsin*, care ar fi lăsat numele de China, şi la anul 214 se construi la frontieră zidul cel mare pentru a se apăra în contra năvălirilor barbare.

Ceĭ vechĭ, şi în special Romaniĭ, cunoşteaŭ China sub numele de *Serica* saŭ ţara mătăseĭ.

In secolul VI înainte de Christ s'a născut Confucius şi tot cam în aceiaşĭ epocă se introduse Budhismul.

Prin secolul X năvăliră Mongoliĭ sub conducerea luĭ Kublai Chan, care fundă dinastia mongolă, resturnată în secolul XIV de către dinastia Ming.

Chineziĭ aŭ foarte mare respect pentru moravurile din trecut şi nu vor să introducă nicĭ una din bine-facerile civilizaţiuneĭ Occidentuluĭ. In urma victorieĭ repurtate de flota anglo-franceză în anul 1860, cînd flota lor combinată a intrat în Peking, Chineziĭ aŭ deschis cîte-va porturĭ comerţuluĭ european. Actualmente domneşte o dinastie mandciurică.

Imperiul chinez a trăit din cea maĭ adîncă vechime pe aceleaşĭ base politice şi morale ca şi astă-zĭ. El reprezintă tipul fidel al anticelor monarchiĭ asiatice. Ca-

racterul Chinezilor a determinat în mare parte mersul civilizaţiunea lor. Refractarî la ori-ce idee venită din afară de ţara lor, avînd un cult pentru obiceiurile strămoşeştĭ şi dominaţĭ de o ură seculară pentru Europenĭ, Chinezii aŭ putut, pînă acum vre-o 40 anĭ, să rămînă închişĭ în ţara lor, fără ca vre-un European să poată pătrunde într'însa. Prea puţine date avem din vechia religiune chineză; tot ce se ştie este că, înaintea luĭ Confucius şi a luĭ Buda, Chinezii adoraŭ nişte zeĭ şi semi-zeĭ ca ceĭ-ce popor primitiv.

Budismul se introduse în China cu vre-o 6 secole înaintea luĭ Christos şi imediat în secolul următor se ivi Confucius cu doctrina luĭ filosofică. Aşa dar religiunea Chinezilor este Budismul pentru popor şi doctrina luĭ Confucius pentru mandarinĭ.

Limba Chinezilor a rămas prin excepţie monosilabică. Ea prezintă caractere foarte curioase, avîn o literatură, deja foarte bogată şi fiind prin urmare nevoe de a se exprima o mulţime de ideĭ. Chinezii sunt nevoiţĭ ca să exprime printr'un cuvînt maĭ multe ideĭ în acelaşĭ timp, iar sensul dorit se observă după locul ce ocupă acel cuvînt într'o frasă.

In firea luĭ Chinezul este foarte inteligent, foarte sobru şi muncitor. Este de rasă galbenă, prin urmare foarte aproape de Mongolĭ, totuşĭ Mongolii din pustia Gobi şi stepele Turkestanuluĭ sunt sălbaticĭ faţă de Chinezĭ, de şi prin vinele lor curge acelaşĭ sînge.

Guvernul chinez ecte despotic sub forma unuĭ guvern patriarhal. Mandarinii [1]) ocupă toate funcţiunile statuluĭ

[1]) Se numesc ast-fel toţĭ ceĭ ce ocupă o funcţiune a statuluĭ şi în special literaţiĭ. Sunt mandarinĭ civilĭ şi mandarinĭ militarĭ. Vice-regele este cel maĭ mare mandarin.

Din punctul de vedere administrativ, China se împarte într'o mulţime de provinciĭ guvernate de vice-regĭ.

Armata totală se crede că atinge ţifra de 300,000 oamenĭ în timp de pace şi un milion în timp de rezbel.

Suprafaţa totală trece de 11,700,000 km, p.; iar populaţia peste 400 milioane suflete.

Din punctul de vedere al bogăţiilor agricole, China propriŭ zisă se împarte în treĭ regiunĭ:

China *meridională*, care produce în abundenţă orez, trestie de zahăr şi planta zisă aralia papiriferă, numită şi hîrtie de orez, din cauza albeţeĭ sale. Pe înălţimĭ creşte arachida, indigoul, camforul, bumbacul şi ceaiul, care constitue una din bogăţiile principale ale Chineĭ. Insula Formoza produce mult camfor.

China *centrală*, care este ocupată de valea fluviuluĭ Yang-tse-Kiang. Această regiune produce grîŭ, ovăz şi dudul, care nutreşte gîndaciĭ de mătase, iarăşĭ una din principalele bogăţiĭ ale Chineĭ. Cele-l'alte culturĭ sunt: bumbacul chinagras [1]) tutunul, rubarba, arborele de lustru [2]), arborele de ceară [3]), asborele care dă săpunul vegetal, arborele cu seŭ şi duhul, din a căruĭ coajă se fabrică hîrtie.

China *septentrională*, la care se adaugă *Mandciuria*, care produce orz, meiŭ, diferite legume, bumbac, duhul pentru gîndacĭ şi maĭ toţĭ pomiĭ fructiferĭ al Europeĭ.

Oraşele de căpetenie ale Chineĭ sunt:

Peking (1,600 000 loc.) Capitala imperiuluĭ. Situat pe

---

1) Plantă textilă.
2) Din care se fabrică lacul.
3) Acest arbore nutreşte un fel de insectă care dă ceară.

aceeaşĭ latitudine cu Neapole. Oraşul coprinde treĭ părţĭ: oraşul *imperial*, în centrul căruia se află palatul împăratuluĭ; oraşul *tatar*, sau oraşul interior şi oraşul chinez sau exterior. In acesta din urmă se practică o industrie considerabilă.

Tching-tu-fu (800,000 loc.). Centrul unuĭ comerţ întins Tibet şi interiorul Chineĭ.

Su-ceu-fu (500,000 loc.). Altă dată oraşul cel maĭ populat al Asieĭ. Este străbătut de marele canal.

Tien-tsin (950,000 loc.). Situat pe Pei-ho. Mare centru de comerţ. Aci s'a încheiat tractatul de la 1858 cu Anglo-Francezii şi cel din 1884 cu Francezii. Este reşedinţa ambasadorilor europenĭ. *Port deschis.*

Nan-ching (1,000,000 loc.). Altă dată capitala imperiuluĭ, este într,o provincie fertilă. Fabrică mătăsăriĭ, broderiĭ, hîrtie şi diferite alte obiecte de lux.

Fu-ceu (600,000 loc.). Capitala provincieĭ Fomien, fertilă în orez, ceaĭ, şi bogate în mine de fier, cupru, aur şi argínt. Unul din principalele porturĭ militare şi comerciale din China. *Port deschis.*

Hang-hai (300,000 loc.). Situat la îmbucătura fluviuluĭ Yang-tse-Kiang. Debuşeul tutulor productelor dupe basinul acestuĭ fluviu. *Port deschis.*

Amoy (Hia-men) (85,600 loc.). Situat într'o insulă din canalul Fo-kien. Centrul de emigraţiune europeană.

Canton (Kuang-ceu, 1,600,000 loc.). Situat în China meridională, la vre-o 60 kilometri de la mare. Ceaiul şi mătasea sunt principalele articole de export. Cel maĭ mare *port deschis* comerţuluĭ european.

Hong-Kong (176,400 loc.). Stăpînit de Englezĭ încă din 1732. Una din cele maĭ bune situaţiunĭ militare.

Macao. Un mic port spre Vest de Hong-Kong stăpînit de Portugezĭ.

In general ţifra populaţiuneĭ oraşelor Chîneĭ nu se cunoaşte exact. Ceea ce se ştie pozitiv este că populaţiunea Chineĭ propriu zisă, este poate cea maĭ deasă după întreaga suprafaţă a globuluĭ. Ultimul recensămînt oficial ’ĭ dă 403 milioane locuitorĭ. Se ştie însă pozitiv că pe fie-care an emigrează un număr considerabil de familiĭ prin provinciile vecine. De altă parte respectul tradiţional al Chinezilor pentru vechile instituţiunĭ i-a condus a respinge din toate puterile orĭ-ce inovaţiune venită din occident. Aceasta a fost cauza războaielor ce a susţinut cu Anglia in 1842 şi cu Anglia unită cu Franţa în 1860, cînd armata anglo-franceză pătrunse în Peking, In urma acestora China deschise Europenilor, afară de cele citate maĭ sunt: *Sua-Tao*, unul din târgurile de opium; *Tükao*, *Tamsui*, în insula Formosa; *Ning.po* *Hang-tceu-fu* (1,200,000 loc.) pe marele canal şi mare întreposit între Nord şi Sud; *Tching-kiang* şi *Kiu-Kiang* pe Yang-ce-Kiang; *Han-Leu* (750,000 loc.), la îmbucătura fluviuluĭ Yang-ce Kiang; *Tche-fu*, pe golful Pe-ci-li şi *Niu-Tchuang*, portul cel maĭ septentrional al imperiuluĭ.

Comerţul exterior al Chineĭ este însemnat. Ceaiul, mătasa, porţelanul, camforul, hârtie şi trestia de zahăr sunt principalele obiecte de export.

In interiorul Chineĭ se află puţine drumurĭ; cea maĭ mare parte dintr’însele nu sunt alt ceva de cât nişte şosele primitive.

Maĭ toate transporturile se fac pe apă. Fluviile, rîurile şi mulţimea de canalurĭ transportă mărfurile de la

un loc la altul. - De la anul 1876 China posedă o singură cale ferată, pe o întindere de 16 km., între Shangai şi Wusung. Actualmente se află în studiu maĭ multe liniĭ ferate.

COREEA. Peninsula Coreea, situată între China propriu zisă Mandciuria, o parte din provincia rusească a Amuruluĭ, marea Japonieĭ şi marea Galbenă, constitue un regat autonom pus astă-zĭ sub protectoratul Japonieĭ.

Suprafaţa acestuĭ regat atinge ţifra de 318,000 km. p.

Populaţia trece de 10,000,000 locuitorĭ.

Este o ţară maĭ mult muntoasă. La Nord munţiĭ *Şingan*, o desparte de Manciuria, iar prin mijloc munţiĭ *Komsar* o brăzdează de la Nord la Sud până la mare. Fiind relativ îngustă în direcţiunea celor două coaste, fluviile sunt micĭ. Printre cele maĭ importante este fluviuĭ *Ya-lu*.

Coreea se bucură de o climă foarte caldă vara şi firiguroasă în timpul iernei.

Produce puţine cereale, orez, bumbac, tutun, şi cânepă.

Spre Nord se află pădurĭ imense.

Nutreşte turme numeroase de caĭ şi vite cornute.

Ca minerale se exploateaxă câte-va metale preţioase, sare şi cărbunĭ.

Industria este activă. Se fabrică olăria pe o scară întinsă şi în special porţelanul. Se fabrică de asemenea arme de foc, arme albe, umbrele, pălăriĭ etc.

Seul (Kiong, 250,090 loc.) situat pe coasta occidentală, este capitala regatuluĭ Este oraşul cel maĭ industrios şi portul cel maĭ activ al regatuluĭ.

Japonia
(DAI-NIPON—NI-HON)

Există un proverb—de se poate spune—geografic, care zice; «Japonia şi China sunt foarte aproape şi totuşĭ foarte departe una de alta».

Ca rezultat geologic, ca faună şi floră, şi până la un punct oare-care, chiar ca rasă omenească, cele două ţărĭ sunt identece. Pe când însă poporul chinez respinge cu o energie sălbatică orĭ-ce inovaţie europenească, Japoneziĭ aŭ atins deja un grad de civĭlizaţie europenească, care formează cu veciniĭ lor despre Vest cel maĭ desăvărşit contrast.

Japonia sfârseşte extremul orient.

De la vîrful peninsuleĭ Camciatca, se desface spre miază-zi un lanţ de insule micĭ şi marĭ, în forma unuĭ arc de cerc cu concavitatea spre ocean. Este un cordon imens, care stabileşte încă şi astă-zĭ o legătura între Asia (la Nord şi Malaesia (la Sud). Acest cordon este compus maĭ întăĭ din lanţul Kis-Shima (Kurilele) apoĭ din patru insule marĭ: *Yezo*. *Houdo*, (Nippon), *Sikok* şi *Kiusiu*. Imediat spre Sud, urmând lanţul, se întinde grupul *Liu-Kiu* până la insula Formosa, de unde încep Filipinele.

Cercetările ştiinţifice aŭ reuşit să probeze maĭ întăĭ că toate aceste insule şi insuleţe aŭ făcut parte, înainte de epoca terţiară, din continentul asiatic şi că tocmaĭ în această epocă, s'a operat desfacerea lor de acest continent.

Pe dată ce s'a rupt, apele Pacificuluĭ, aŭ năvălit for-

mând mările actuale: marea Chineĭ, marea Galbenă şi marea Japoniĭ. In acelaşĭ timp se opera şi o importantă révoluţie meteorologică. Curenţiĭ receĭ, care veşnic pornesc de la poliĭ spre ecuator, împiedecaţĭ de curentul cald Kura-Sivo. care lungea coastele orientale ale Japonieĭ, 'şĭ au găsit loc prin deschizătura din nou formată şi a năvilit prin apele Chineĭ pe unde curg şi astă-zĭ

Din aceasta cauză rezultă pentru Japonia o climă caracteristică. In partea de Vest iarna este friguroasă din cauza curentuluĭ polar, pe când în cea de Est, căldura este puternic ajutată de curentul ecuatorial.

De altă parte abundenţa cursurilor de apă din interior, care, de nenumărate secole, rostogolesc rocele, maĭ de ordinar cristaline sau de origină vulcanică, au reuşit să niveleze oare-cum solul muntos al acestor insule, rotunjind coamele şi acoperindu-le cu o vegetaţie din ce în ce maĭ abundenta.

Singurul rău care bântue maĭ ales coastele, sunt nişte uragane teribile, care devastează coastele, la anume timpurĭ şi care îngreunează navigaţia, de ordinar destul de periculoasă.

Imperiul japonez se compune din patru marĭ insule: *Iezo*, *Nippon*, *Sikok*, şi *Kiu-siu*, jumătate din *Kurile*, grupul *Liu-Kiu* şi altele maĭ micĭ.

Se coprinde între Coreea, Manciuria şi Tarakaĭ spre Vest, de care se desparte prin marea Japonieĭ şi strîmtoarea Perusa şi oceanul Pacific spre Est.

Suprafaţa totală trece peste 384,400 km. patraţĭ.

Insulele Japoneze sunt muntoase şi vulcanice.

Coastele sunt tăiate de golfurĭ numeroase, care înlesnesc navigaţiunea.

Rîurile sunt scurte însă formează pretutindenĭ vaĭ fertile.

Japonia fu cunoscută Europenilor în secolul XIII. Către secolul XVI jesuiţiĭ portugezĭ parveniră a se introduce în Japonia şi convertiră un mare număr de locuitorĭ; dar succesele lor deşteptară teama guvernuluĭ, care începu o persecuţie generală în contra lor şi, în 1637, împăratul ordonă ca toţĭ Portugeziĭ să fie deportaţĭ la Macao. Olandejiĭ ştiură să capeţe afecţiunea suveranuluĭ declarându-se de adversarĭ aĭ jesuiţilor şi obţinură dreptul de a comercia cu Japonia.

In a doua jumătate a secoluluĭ XIX, Japonia încheiă tractate de comerţ cu Statele-Unite cu Anglia şi Franţa deschizănd ast-fel Europenilor maĭ multe porturĭ.

Armata totală se urcă la ţifra de 52,000 combatanţĭ. Populaţiunea trece peste ţifra de 25 milioane locuitorĭ.

Din toate statele Asieĭ, Japonia singură a devenit o monarchie constituţională. Ea are acum un parlament, care va regula mersul progresiv al civilizaţiuneĭ japoneze.

De alt-fel, în ultimiĭ anĭ Japonia a realizat progrese surprinzătoare. Oraşele marĭ posedă şcolĭ numeroase printre care maĭ multe universităţĭ.

PRODUCŢIUNĬ. Sterilă în insula Yezo, Japonia produce prin cele alte insule orez, grâu, trestie de zahăr şi ierburile marine din insula Yezo, care constitue nutrimentul claselor sărace.

Ca plante industriale produce bumbacul, dudul pen-

tru gândacii de mătase, ceaiul, tutunul, camforul din Kiusiu, arborele de lustru particular al Japoniei, bumbacul, din ale cărui fire se fabrică hârtie japoneză, arborele de ceară etc.

Prin Yezo se află întinderi imense de păduri.

Animale sunt puţine, mai cu seamă cai.

Peştele şi în special morunul constitue una din alimentaţiunile favorite ale populaţiunei.

Din minerale se esploatează aur, argint, cel mai bun cupru din lume, fier, staniu, antimoniu, mercuriu, sulf, salitră, sare şi kaolinul. Prin Yezo se găsesc depozite de huilă.

Japonezii sunt foarte industrioşi. Ei fabrică stofe de mătase şi de bumbac, lacuri şi porţelanuri frumoase diferite obiecte de fier şi cupru, hârtie şi mobile. Imprimeria joacă un rol important.

Tokio (Yedo 1,122,000 loc.) Capitala Japoniei. Situat în apropiere de vulcanul Eusiyama. Oraşul cel mai frumos din Japonia. Port deschis Europenilor încă de la anul 1868.

Kioto. (246,000 loc.) numit şi Miaco, în insula Nippon. Oraş de lux. Fabrică mătăsării.

Osaka. (362,000 loc.) în insula Nippon. Mare oraş de comerţ şi industrie. Fabrică mătăsării, bumbacuri bronzuri şi hârtie. Posedă multe imprimerii.

Nagasaki. (28,000 loc.) Port fundat de Portugezi. Se compune din trei porţi: oraşul japonez, oraşul chinez şi oraşul european.

Kagosima. (45,000 loc) Port important la Sudul insulei Kiu-siu.

Hiogo (40,000 loc.) Portul oraşului Osaka.

Yokohama (90 000 loc.) Cel d'întâĭ port de comerţ cu Europa.

Niagati (41,000 loc.) şi *Hakodade* (45,000 loc.) sunt porturĭ de al doilea ordin.

OCEANIA

NOŢIUNI GENERALE

CAP. I.

Poziţiunea Oceanieĭ pe Glob.

NUMELE. Se obişnueşte a se numi *Oceania* totalitatea insulelor semănate pe întinsul oceanuluĭ Pacific [1]), iar numele de continentul oceanic nu-l merită de cît, pentru că printre ele se află Australia, ce se poate lua drept o parte continentală a lumeĭ, fiind dată întinderea sa de peste 7 milioane km. □.

SITUAŢIUNE. Insulile ce compun Oceania se întind de la 55° latitudine sudică pînă la 30° latitudine nordică, de la insulele *Maquarie* la insulele *Bonin*, şi de la 100° longitudine estică pînă 110° longitudine vestică, de la insula Sumatra pînă la insulele Waihu.

[1]) Afară de: Aleutinele, Kurile, insulele japoneze, Formosa şi Hainan, ce se alipesc de Asia şi Arch. Reg. Ckarlotta, Vancuver, Revilla-Gigedo şi Galapagos, ce se reazămă pe piedestalul Americelor.

FORMA. Nu ne vom ocupă de cît de forma părţiĭ continentale a Oceanieĭ, adică de a Australieĭ.

Dacă unim capurile: *York, Sandy, Wilson, Leuwin*, Nord-Vest şi iarăşĭ, *York*, dbţinem diagrama Australieĭ, care este un pentagon neregulat avînd lungimea cea maĭ mare de la Vest la Est.

INTÎNDERE. Insulele oceanice ocupă o întindere foarte restrînsă din oceanul Pacific [1]).

S'a eyaluat la peste 11,300,000 km. □ întinderea acestor insule numărînd şi archipelagurile asiatice vecine cu Indochina.

Din această întindere Australia, care ocupă 7,600,000 km. □. *Nouă Guinee*, cu 785,000 km. □ şi Borneo, cu 748,000 km. □ sunt insulele cele maĭ marĭ de pe glob.

MARGINĬ ŞI ÎMPĂRŢITE. Insulile Oceanieĭ se scaldă la Vest în apele oceanuluĭ Indian, iar spre cele alte puncte cardinale, adică la Est, Nord şi Sud, în ale oceauuluĭ Pacific.

După situaţiunea geografică a insulelor oceanice şi după repartiţia raselor, geografiĭ le-au împărţit în 4 grupe;

Malaesia, formată de insule populate de rasa *măslinie* sau *malează*.

Melanesia, formată de insule cu populaţiunĭ de rasă neagră.

Mi ronesia, adică insule multe din largul oceanuluĭ cel mare.

DESCOPERIRILE INSULELOR OCEANICE. Oceania nu are un trecut cunoscut fiind-că a fost tîrziu descoperită.

---

[1]) Oceanul Pacific este de 190 milioane km. p.

Spaniolilor şi Portugezilor li se cuvine meritul de a fi întreprins, ceĭ dintîĭ, călătoriĭ în această parte a lumeĭ. *Magellan*, în călătoria ce a făcut (1521) ca să înconjoare pămîntul, a străbătut oceanul Atlantic, a înconjurat, pe la Sud, America meridională şi a străbătut imensul basin al oceanuluĭ Pacific, presărat de insule. Filipinele şi Marianele, pe care le numi şi Iles des Larrons [1])», au fost descoperite de Magellan. El muri într'una din Mariane şi tovarăşiĭ săĭ continuară călătoria pînă ce se reîntoarseră în Spania, de unde plecase.

Portugesul *Meneses* descoperi noua Guinee şi *Saavedra*, o parte din Caroline ceva maĭ tîrziu.

Maĭ tîrziu locoteneniţĭ luĭ *Albuquerque*, portugez, care stabili coloniile patrieĭ sale în India (Goa), descoperiră şi ocupară insulele *Moluque* (1577).

La sfîrşitul secoluluĭ XVI, *Mendana*, atinse insulele *Solomon*, *Santa-Cruz*, *Noile*, *Hebride*, *Marquese* şi *Tahiti*.

Descoperirile mareluĭ continent austral se datoreşte Olandezilor, pentru care cuvînt s'a numit chiar Noua Olanda.

Australia a fost zărită prin secoliĭ XVI şi XVIII de Portugezi, între care *Tores* (1605) care a dat numele strîmtoareĭ dintre Noua Guinee şi continent. Se crede că în secolul al XVI cîţĭ-va marinarĭ francezĭ ar fi vizitat ţărmul septentrional al Australieĭ.

Abel Tasman, a făcut înconjurul Australieĭ (1642-1644) şi a descoperit insula Noua Zelanda, *Viti* şi *Tasmania*.

In secolul XVIII încep explorările ştiinţifice, Căpitanul *Cook* în timp de 11 anĭ (1768—1778) făcu treĭ

---

[1]) *Larrons* înseamnă pe franţuzeşte tîlhar.

călătoriĭ, care au pus în evidență natura oceanică a emisferuluĭ austral, atingînd chiar ghețurile polare, la 71° latitudine sudică,

In călătoriile sale căpitanul Cook exploră cu deamănuntul țărmul de răsărit al Australieĭ, *Noua Zelanda* şĭ văzu insulele *Noua Caledonia* şi insulele *Sandwich*.

Navigatorul Francez *Bougainville* în 1768 descoperi insulele *Tahiti*, *Samoa* şi *Noile-Ebride*.

Laperouse, tot francez recunoscu țărmurile septentrionale şi orientale ale Asieĭ, Japonia, exploră maĭ multe archipelagurĭ din Oceania şi muri în insula *Wanikoro* din Noile Ebride.

Printre ceĭ modernĭ vom numi pe: *Dumont d' Urville*, *Duperrey*, *Freycinet*, *Dupetit-Thuars* şi alțiĭ; iar navigatoriĭ Marchand, Entrecastaux, Vancouver şi alțiĭ aŭ complectat noțiunile ce avem despre Oceania.

Uscatul

INSULELOR CELOR 4 GRUPE. Tot Oceanul Pacific în partea sa cea maĭ largă [1]) este presărat cu insulele Oceanieĭ.

Malaesia cuprinde:

Insulile *Sondeĭ*, în formă de arc de cerc, compuse din insulile *Sumatra*, cea maĭ mare din Sonde, ce formează strîmtoarea Malaca cu peninsula cu acelaşĭ nume;

[1]) De la Vest spre Est, de la Malaca, la Columbia din America are 20,000 km. lungime, partea Equatoruluĭ dintr'un emisfer pămîntesc, întreg equatorul fiind de 40,000 kilometri.

Iava, despărţită de Sumatra prin strîmtoarea *Sondeĭ*, *Bali*, *Lombac*, cu strîmtorile cu aceiaşĭ nume, *Sumbava* *Sumba*, *Flores*, *Timor* şi *Timorlot*. Tot de Sonde ţine insula *Madura* de lîngă Iava insulile *Banka* şi *Biliton* de lîngă Sumatra şi *Kambing* de lîngă Timor.

Insulile *Arru* aşezate maĭ la Nord de Timorlot.

Insula *Borneo*, una din cele mai mare insule după pămînt (748,000) km. p.), de formă triunghiulară, cu vîrful în sus. Insula mică *Labuan* este aproape de ţărmul occidental al luĭ Borneo.

Insula *Celebes* în formă de k, este aşezată la răsăritul celor precedente cu patru peninsule şi treĭ golfurĭ *Tomini*, *Tolo*, şi *Boni*.

Insulile *Moluque*, situate la răsărit de Celebes, cu insulile *Djilolo*. *Ceram*, *Buru*, *Sula*, *Amboine*, *Ternate* şi *Banda*.

Archipelagul *Filipinelor*, la Nord de Celebeş cu insulile *Luson* şi *Mindanao* maĭ marĭ, iar *Palavan*, *Mindoro*, *Pauay*, *Negros*, *Samar* şi *Leyte* maĭ micĭ.

Archipelagul *Sulu* ce se întinde de la Filipine pînă la Borneo.

MELANESIA se compune din: *Noua Guinee*, cu peninsula Papuasia şi peninsula Luisiada. *Australia* cu *Tasmania* sau ţara Van Diemen, insulile *Bismark* lîngă ţărmul septentrional al Noiĭ Guineiĭi insula *Amiralităţiĭ*, insulile *Noua Britanie* cu insula *Noua Irlanda* şi *Noua Hanovra*. Archipelapul *Luisiada*, insulile *Solomon*, *Laperouse* sau *Santa Cruz* cu *Wanikoro*, celebră prin naufragiuĭ călătoruluĭ Laperouse, insulile *Noile Ebride*, insula *Noua Caledonia* cu insulele *Loyalty* la răsărit şi insulile *Viti* sau *Fidji*.

Tot de Melanesia maĭ țin următoarele grupurĭ de insule: *Noua Zelanda, Norfolk, Varokaurĭ, Antipod Campbel, Auck'and* și *Maquarie.*

MICRONESIA este compusă din insule ce sunt situate la Nord de Equator și anume: insulile *Bonin-Sima*, sau *Magelan*, la Nord de tropicul Cancer, insulile *Mariane*, înșirate de la Nord spre Sud, insuliie *Caroline* și Marshal și insulile *Gilbert.*

POLINESIA cuprinde: insulile *Elice* sau *Lagune.* La Est se află insulile *Tonga* sau ale Amicilor cu *Va-ao*, la Nord de care se află insulile *Samoa* sau ale *Navigatorilor*, cu insula *Apia.* La Est de Tonga se află insulele *Mangia* sau *Coak*, apoĭ *Tubuaĭ:* La Nord de Tubuaĭ se găsesc insulele *Societățiĭ* cu insula *Taiti*, la răsări: de care se află insulele *Pomotu* sau *Tuaumat Joase* sau *primejdioase;* la Sud-Est de aceastea pe tropicul Capricorn se află insulele *Gambier* și *Mangareve* maĭ la Est vin insulele *Vaihu* sau ale *Paștelui*, iar la Nord de Pomotu, aproape de Equator, insulile *Marquisa* sau *Nuca-Hiva.*

Grupul care aparține Statelor-Unite se compune din insulile *Union*, insulile *Phönix, Manihiki*, insulele *Christhims, Faning* și *Palmira*, așezate de o parte și de alta a Equatoruluĭ, la Nord de Samoa. Maĭ la Nord aproape sub tropicul Cancer, se află așezat archipelagul *Hawaĭ* sau *Sandwich.*

MĂRILE ȘI STRÎMTORILE. Insulile Oceanieĭ se scaldă în oceanul Indian la Apus și în oceanul Pacific în centru și Est. Marile secundare sunt: *marea Chineĭ*, care udă insulele Borneo și Filipinele, marea *Sondeĭ* dintre Borneo, Celebes și insulele Sondeĭ, care comunică cu

marea Chineĭ prin strîmtoarea *K rimata* formată de Borneo şi Sumatra. Marea Sondeĭ maĭ comunică cu Oceanul Indian prin strîmtoarea Sondeĭ (dintre Sumatra şi Iava), *Bali*, *Lombo*c, etc. Sub Moluque marea ia numele de *Banda* pînă la insulele *Aru*.

La Nord de Celebes se află marea cu acelaşĭ nume până la Sulu. Strîmtoarea *Macasar* dintre Celebes şi Borneo face să comunice marea Celebes cu a Sondeĭ.

Sub Sonde până la Australia se află marea *Harafura*, care face pe ţărmurile acesteĭ insule golfurile *Cambridge* şi *Carpentaria*. Prin strîmtoarea *Tores* formată de Noua Guinee şi de capul *York* al Australieĭ, trecem în marea *Koraliu* de la răsăritul Australieĭ.

Australia presintă capurile: *York*, *Sandy*, *Wilson*, *Leuwin* şi *Nord-Vest* şi golfurile *St. Vincent*, baia *Spenzer*, baia *Kambridge* şi golful *Karpentaria*, golful *Australian* şi baia *Geografuluĭ*.

In faţa băĭ St. Vincent se află insula *Kanguru*, iar la Sud de capul Wilson insula *Tasmania*, de care se desparte prin strîmtoarea *Bass*, şi care se sfîrşeşte cu capul *Sud*.

Natura insulelor

După natura lor, insulile Oceanice se impart în insule de formaţiune vulcanică, care sunt înalte şi insule coraliene sau de mărgean (atolĭ), care sunt joase şi periculoase pentru navigaţiune.

In Sonde, Borneo şi Filipine munţiĭ nu sunt de cât nişte prelungirĭ ale sistemuluĭ muntos din Indo-China. Există însă o despărţitură între depenţele Asieĭ şi ale

continentuluĭ austral, indicată de un fel de şanţ submarin, care trece printre Bali şi Lomboc, Borneo şi Celebes şi pe la Sudul Filipinelor.

Toate insulile de la apusul şanţuluĭ ţin prin faună, floră şi chiar rasă de oamenĭ de Asia; iar insulele de la estul şanţuluĭ sunt de formaţiune cu totul australiană.

Insulele Sonde sunt toate acoperite cu vulcanĭ în activitate, care aruncă lavă, apă ferbinte şi noroĭ, producând adese-orĭ desastre. Relieful aci este foarte variat. Maĭ toate insulele vulcanice din Sonde au forme alungite. *Sumatra* şi *Borneo* aŭ câmpiĭ care alternează cu munţĭ; ceĭ din Sumatra sunt acoperiţĭ cu pădurĭ seculare, locuite de tigri, maimuţe, şi papagaliĭ. In Iava şi cele-l'alte insule, ţărmurile sunt la unele înalte şi căzând în adâncimĭ marĭ, la altele se lasă spre mare prin pante uşurele. In genere ţărmul de nord se lasă încetişor şi cel meridional repede.

Vulcaniĭ abundă maĭ cu seamă în Iava, care este partea din lume cea maĭ bogată în vulcanĭ, dintre care 50 în activitate.

In anul 1883 s'aŭ semnalat o serie de erupţiunĭ şi de cutremurĭ în Filipine şi în Sonde, care aŭ făcut o mulţime de victime. Insula Mindanao are vulcanul *Apo*. Noua Guinee este o insulă vulcanică, al căruĭ interior este puţin cunoscut; totuşĭ se ştie că sunt vîrfurĭ de munţĭ ce trec peste 4000 m. (*Finister* şi *Oven-Stanley*).

Australia care se aseamănă în contur cu Africa meridională, are un sistem muntos cunoscut.

In partea de Răsărit, paralel cu ţărmurĭ, se întinde o cordilieră, cu maĭ multe catene paralele în sensul de la Nord la Sud; ea se numeşte *Alpiĭ Australianĭ* la Sud,

Munţiĭ Albastri maĭ la Nord, catena *Pyreneilor*, *Grampianiĭ* etc. Masivul *Kascusko* în *Towsend* (2241 m.) este cel maĭ înalt vîrf.

In centrul Australieĭ se află un *platoŭ* de gresie, care nu are nicĭ o înălţime peste 1000 m. El ocupă treĭ sferturĭ din suprafaţa continentuluĭ australian.

Acest platoŭ presintă aspectul uneĭ pustiĭ unde nu cresc de cât câţĭ-va salcămĭ micĭ şi o plantă cu ţepĭ care urzică. In mijlocul platouluĭ se află o regiune de *oaze*.

Tasmania este muntoasă şi se poate considera ca o prelungire a munţilor albastri.

Noua Zelanda cu ţărmurĭ foarte articulate are o structură cu totul muntoasă şi vulcanică. Nicăerĭ nu se ridică ţărmul aşa de repede d'asupra niveluluĭ măriĭ ca aci. Munţiĭ sunt: *Franklin* şi *Kook* (3765 m.) cu galeţĭ marĭ, printre care *Tasman*. Noua Zelanda are multe izvoare termale şi ehîar *geyserĭ*.

Insulele ce compun Mîcronesia sunt formate prin ridicăturĭ seculare, altele prin erupţiunĭ vulcanice, iar altele şi cele maĭ multe prin grămădirea recifelor madueporice. Aceastea sunt construite de polipiĭ, care trăesc pe stârca formată de resturile strămoşilor lor, şi care mor mărind stânca până ce trece de nivelul apeĭ; apoĭ vînturile şi păsările termină opera naturiĭ aducând grăunţe şi ast-fel, după secolĭ, se formează insule acoperite cu vegetaţiune tropicală.

Insulele Tonga, Samoa, Taiti şi Hawai sunt vulcanice.

Apele și Aerul

IDROGRAFIE. — Insulele Malaesieĭ se caracteriză prin cursurĭ de apă abundente, dar prea scurte şi torenţiale, ca să se poate folosi la navigaţiĭ.

Berneo prezintă câte-va fluviĭ, care pot deveni navigabile. Cel maĭ mare curs din această insulă este *Căpuas*, care se varsă în marea Chineĭ la Pontianak, precum şi rîurile *Barito* şi *Mahakam*. Rîul *Moesi*, care udă Sumatra, se varsă la oraşul *Atşen*.

Australia prezintă cel maĭ mare curs de apă, *Murray* mărit cu *Darling*, care este format din apele ce se scurg după povîrnişul occidental al munţilor şi se varsă în laguna Alexandrina. El are puţină apă în rapoit cu mulţimea afluenţilor săĭ.

Cele maĭ multe cursurĭ de apă sunt intermitente şi nu curg de cât în anotimpul ploios; astfel *Cooper*, care se varsă în lacul *Eyre* şi altele. Platoul maĭ prezintă şi alte lacurĭ sau mlăştinĭ, printre care lacurile *Gairdner*, *Torens*, *Gregory* şi altele. Rîurile care se varsă pe ţărmul de răsărit aŭ curs mic, dar fórte bun pentru navigaţiune, de pildă *Fitzroy*.

Insulele Oceanieĭ suut coprinse maĭ toate în zona intertropicală; dacă esceptăm insulile Noua-Zelanda şi Sudul Australieĭ, ela aŭ o climă caldă, prezintând o mijlocie înaltă de $+25^0$. In schimb prin Sudul Noua-Zelandeĭ scade temperatura până la $+15^0$ şi chiar $+10^9$.

Deşi insulele au mijlociĭ înalte de căldură, cu clima lor se învoiesc chiar Europeniĭ. Pe largul oceanuluĭ ne

fiind părţi continentale cu munţi mari. uragane nu există de aceea se numeşte oceanul acesta Pacific.

Vînturile alizee predomină la Nord şi la Sud de Equator dinspre Nord-Est către Sud-Vest şi dispre Sud-Est către Nord-Vest.

Zona calmelor are o lărgime de 5⁰—9⁰ şi se schimbă după solstiţii.

Partea occidentală a insule'or este bîntuită de musoane.

Ori unde stâncile insulelor sunt bătute de vînturi dinspre mare, ele sunt umede şi vegetaţia frumoasă.

Producţiunile naturale ale Oceaniei.

VEGETALE. — Flora Oceaniei se împarte în două:

Vegetaţia unor insule şi mai cu seamă acelor din Intulindia[1]) se aseamănă cu a Indochinei, iar în cele-l'alte se îngînă una cu alta producţiunea asiatică cu cea oceanică pură.

In Australia şi Noua-Zelanda d'abia vegetalele sunt cu caracter oceanic; iar în insulele Havaii încep a se amesteca cu vegetale americane. In genere insulele vulcanice şi stâncóse, fiind bine udate, sunt productive. Cele joase şi madreporice aŭ numai migdale de coco, numită *copra* (Samoa). In Malaesia vegetaţia este tropicală. Iava se distinge prin plantaţiuni de *orez, trestie de zahăr, tutun;* apoi plante aromatice ca: *vanilia, scorţişoara, cuişora* şi altele.

---

[1]) Insulindia se numeşte partea compusă din insulele Malaesiei de de la apusul şanţului.

Sumatra este bogată în pădnrĭ de lemn numit *teck*, cu care se construesc corăbiile. Borneo produce *indigo zahăr* şi are multe *pădurĭ*.

Moluquele se deosebesc prin cultura plantelor aromate ca *nuca muscadă*, *piper*, *scorţişoară*, *cuişoară*, *vanilie* etc. Belebes are pădurĭ. Australia, se deosebeşte prin întinderĭ marĭ de păşunĭ. Aei creşte euculiptus cu mare repeziciune. Viţa şi cerealele s'aŭ aclimatizat cu succes în Australia meridională. In Noua-Zelanda sunt pădurĭ, păşune, cereale, phorinium[2]) şi tutun.

ANIMALE. Printre animale găsim: rinocerиĭ, elefanţiĭ şi orangutanĭ în regiunea asiatică a Malaeziĭ.

Iava este plină de pasărĭ printre care salanganele, ale caror cuiburĭ se întrebuinţează ca mîncare de Chinezĭ, papagalĭ etc. Australia are animale curioase ca echidneul şi ornitorinxul, mamifere care au cioc de paserĭ şi clocesc ouă. Kangurul care îşĭ poartă copiĭ într'un sac. Menura, pasăre cu penele în formă de liră. Casuar este o pasăre mare. Animale domestice sunt oĭ multe, crescute pentru lâna lor ce se exportă în mare cantitate, asemenea boĭ caĭ şi altele.

In Noua Zelandă sunt oĭ multe, care daŭ o cantitate mare de lînă. Noua Guinee are păsările zise din Paradis.

MINERALE. — Printre minerale se găsesc bogate mine de huilă în provincia Noua Galia de Sud şi se exportă în China şi Japonia, de asemenĭ, aur, huila şi argint prin Noua-Zelanda şi Luson. Arama se găsesce în insulele Banka şi Biliton. Australia posedă după Statele Unite cele maĭ bogate mine de aur. Noua Caledonia are

---

[1]) O plantă testilă ca cânepa.

mine de nickel. La 1851 maĭ mult de 40.000 oamenĭ au intrat în Australia cu destinaţie la Balarat, locul cel maĭ bogat în aur din provincia Victoria. Se maĭ găsesc filoane de aur, care se exploatează la *Bathurst* şi *Mount-Morgan*. In Australia se maĭ găseşte multă aramă, argint (Silverton[1]) şi plumb.

Locuitoriĭ Oceanieĭ

LOCUITORIĬ. — Locuitoriĭ Oceanieĭ aparţin la maĭ multe rase.

Rasa maleză s'a întins spre Est unde s'a amestecat cu rasa polinesiană, şi aceasta, împinsă de curentele equatoriale, s'a întins spre Vest şi anume spre Australia, unde s'a amesticat cu rasa neagră. Această rasă din urmă este representată prin *Popuazĭ* în Noua Guinee, iar cea polinesiană coprinde pe *Kauachĭ* din Noua Caledonia şi Sandwich. In Filipine locuiesc *Negritoşiĭ*, iar în Sumatra *Radachiĭ* şi *Dayachiĭ*. Negritoşiĭ din Malaezia trăiesc împărţiţĭ în triburĭ, cunoscute sub denumirile de *Orang-Binoa* (oamenĭ de cîmpie), *Orang-utan* (oamenĭ de pădurĭ), *Orang-bukit* (oamenĭ de munţĭ), *Orang ubu* (oamenĭ de rîurĭ) şi *Orang-ulon* (oamenĭ din interior), ceĭ maĭ sălbatecĭ. Polinesieniĭ aŭ o limbă şi chiar o literatură populară plină de sentimente alese, în Noua Zelanda locuesc încă un rest de *Maori*, popoare războinice. In Hawai s'a găsit o hartă geografică făcută

[1]) Un marsupial.

de *Tupaia*, ministrul regineĭ Oberea, care azĭ este la Paris.

Populaţiunile europene încep a veni în Oceania prin secolul XVI. Ceĭ d'întîĭ furǎ Portugeziĭ, apoĭ Spanioliĭ şi Olandeziĭ, iar în secolul XVIII Englezii se stabilirǎ în Australia fondînd o mulţime de porturĭ. Franceziĭ cu începere de la anul 1844, stabilesc protectoratele şi stǎpînesc Taiti şi Noua Caledonie.

Astǎ-zĭ un popor nou, Germaniĭ, au ocupat cîte-va insule şi partea de Nord-Est a insuleĭ Noua-Guinee.

Religiunĭ.— Religiunea Islamismuluĭ a pǎtruns aci prin secolul XIV şi XV. Totuşĭ populaţia, care se zice musulmanǎ, nu cunoaşte din această religie de cât numele luĭ Mahomed; cea maĭ mare parte Negritoşiĭ sunt fetĭştĭ. Printre populaţiunile indigene *Kanachil* din Havaĭ, aŭ adoptat religiunea protestantǎ şi s'au civilizat. Europeniĭ fac un schimb important cu porturile Batavia, Sidney şi Aucland. Honolulu este pe drumul vaselor cu destinaţia spre San-Francisco. Nǎvile ating şi archipelagul Taiti. Cablul submarin din oceanul Indian se prelungeşte pînǎ la *Darvin* din Australia şi se leagǎ cu linia telegraficǎ din acéstǎ insulǎ şi de aci cu Noua Zelanda. Oraşele cele maĭ însemnate de aci sunt legate cu căĭ ferate; de asemenĭ, sunt liniĭ ferate prin Noua Zelanda.

Coloniile Europene şi State

Englezii ocupǎ primul rang printre coloniile europene, atît prin întinderea cît şi prin numǎrul coloniştilor,

In Australia şi anume în provincia Victoria venirǎ

ceĭ d'întîĭ Englezĭ la 1835, şi fondară portul *Sydney* în secolul XVIII pe ţărmul oriental, atuncĭ cînd *Sir Arthur Filip* debarca cu o mie de condamnaţĭ în *Batony-Bay*, unde fondară oraşul. Aceste coloniĭ sunt împărţite în: **Queesland** cu capitala *Brisbau*, **Noua Galie de Sud** cu capitala *Sydney* (386,000 locuitorĭ) unul din cele două porturĭ bune; **Victoria**, cu capitala *Melburn* (486,000 loc.); *Australia Meridională* cu capitala *Adelaida*. *Australia Occidentală* cu capitala *Perth*, şi în fine **Tasmania** cu capitala *Habartown*.

Populaţiunea este 3,200,000 locuitorĭ. Indigeniĭ duc o viaţă mizerabilă şi o să dispară cu timpul.

In Malaezia a ocupat partea de Nord a insuleĭ Borneo, teritoriul *Sabah* şi insula mică *Lebuan*, atraşĭ de minele de huilă.

Englezii şi-au anexat o parte *Noua Guinee* şi anume ţărmul meridional.

Noua Zenlandă este o colonie foarte importantă prin comerţul şi agricultura sa, (570,000 locuitorĭ). Oraşul *Auklond* 50,000 loc.) este aşezat pe ţărmul occidendal al insuleĭ septentrionale.

Capitala este *Wellington*.

Dunedin, pe ţărmul oriental al Zelandeĭ de mijloc, este port însemnat.

In Polinezia englezii s'au stabilit în archipelagul *Wit* sau *Fidji*.

Olandezii aŭ ocupat toate insulele Sondeĭ, maĭ toată Aorneo, Celebes şi Moluque. Eĭ aŭ împărţit archipelagul în 13 provinciĭ, împărţite la rîndul lor în reşedinţe numărînd 28 milioane loc. cu 30,000 colonişti.

Deosebim:

Posesiunile directe *Iava* şi *Madura* cu capitala *Batavia* (100,000 loc.) port foarte activ; *Samarang* şi *Sui rabaya* porturĭ tot pe ţărmul septentrional.

Posesiunile exterioare compuse din *Sumatra* cu Banka şi Biliton, afară de partea sultanuluĭ *Atşen* din nordu-insuleĭ Sumatra, care şi-a păstrat independenţa. In Sumatra avem oraşele *Palembang*, *Siak*, şi *Atşem* pe ţărmul oriental, *Padang* şi *Benculen* pe cel occidental, apoĭ Bali, Lombok, Flores, Sumbava, Sumba şi jumătatea occidentală din *Timro*, *Borneo*, maĭ toată aparţine Olandezilor afară de partea estică.

Oraşele sunt *Pontianak* şi *Bendjermassin*.

Celebes bogată în aur şi păidurĭ cu porturile *Macassar* şi *Menado* şi *Moluquele* cu porturile *Ternata* şi *Amboana*. Maĭ au o parte din Noua Guinee.

Populaţiunea întregeĭ Malaeziĭ este de 35 mil. loc., din care 30 mil. oamenĭ sunt supuşiĭ Olandezilor.

Afară de Europenĭ maĭ sunt Papuaşĭ prin Ceram şi Djiloĭo; de asemenea Indienĭ, Arabĭ şi Chinezĭ.

Portugezilor nu le-a rămas de cît mica insulă *Kambing* şi jumătatea orientală din *Timor*.

Ispaniolii au stăpînire asupra grupuluĭ *Filipinilor* cu 7 mil. şi $^1/_2$ locuitorĭ. Capitala *Manilla* este aşezată în Luçon. De aceste coloniĭ depind *Marianele*, insulile *Pelew* şi *Carolinele*, puţin fertile şi puţin populate.

Coloniile franceze sunt *Noua Caledonie*, de treĭ orĭ maĭ mare de cît Corsica, cu capitala *Numea*, loc de deportaţie: acum însă primeşte coloniştĭ liberĭ.

Taiti, luată în 1880 cu capitala *Papeete*, insulile *Marquise*, *Tubuai*, *Tuamatu* şi *Gambier*.

Statele-Unite au ocupat insulele *Tonga*, *Union*, *Foenix*,

Palmyra, *Walker* şi insula *Brook* la apusul insulilor Havai.

Fermanii s'au stabilit în Nord-Estul Nouiĭ Guineĭ şi posedă arch. *Bismarck*, cu insula *Amiralităţii*. Maĭ au ştkţiunĭ la *Apia* şi *Vavao*, iar în *Caroline* unde au voit să se stabilească, nu au reuşit din cauza rezistenţeĭ Spaniolilor.

Insulile *Boniu* sau *Magellan* ţin de *Japonia*. Insulele *Vaitou* sau Paştelor de Cile.

STATELE. Statele neatîrnate sunt foarte rarĭ în Oceania. Au rămas numaĭ cîţĭ-va sultanĭ independenţĭ în Malaizia, căcĭ pe fie-care zi se ştie că trec subt protectoratul altor state sau se supun lor.

Printre grupurile neatîrnate din Oceania sunt următoarele:

Insulele *Santa-Cruz*, descoperite de Mandana, numite şi archipelagul *Vaniçoro*.

Insulele *Tucopia*, micĭ şi puţin populate, aşezate spre Nord-Est de Noile Ebride.

Archipelagul *Noile Ebride*, cu insula *St. Spirit*, cea maĭ mare din ele şi cu o populaţie totală de aproape 100,000 loc.

Insulele **Tonga,** compusă din patru grupurĭ, numite şi insulele «*Amicilor*», din cauza prieteniei cu care au fost primiţĭ marinariĭ primilor descoperitorĭ. Au o populaţie de 22,000 suflete. Locuitoriĭ practică religiunea creştină.

Grupul insulelor Tonga formează o monarchie constituţională. Membriĭ parlamentuluĭ se aleg pe termen de 2 anĭ. Reşedinţa regeluĭ, a parlamentuluĭ şi consulilor ţărilor străine se află în *Nucualofa*, care se consideră drept capitala regatuluĭ.

Tonganeziĭ sunt foarte bunĭ agricultorĭ şi pescarĭ.

Grupul insulelor ***Samoa***, așezat spre Nord de Tonga. Se compune din 14 insule vulcanice, cu o populație de 35,000 loc. Sunt maĭ toțĭ convertițĭ la creștinism. Guvernul este o monarchie constituțională.

Solul este foarte roditor. Cocotieriĭ se înumără cu milioanele și uleiul produs din migdalele lor, copra, este un articol foarte căutat în Europa. Se maĭ cultivă orezul, trestia de zahăr, bumbacul de bună calitate și cafeaua. Portul *Apia*, în insula Upolu, este reședința monarchuluĭ și a consulilor străinĭ.

Insulele *Elice*, spre Nord-Vest de Samoa sunt micĭ și decĭ puțin importante.

In fine, grupul independent cel maĭ important din Polinesia este archipelagul ***Sandwich*** sau *Hawai*. Se compune din 4 marĭ insule vulcanice și din 7 maĭ micĭ. In insula Hawai, cea maĭ mare din toate se află ridicăturĭ vulcanice care trec de 4000 metriĭ înălțime. Vulcaniĭ acesteĭ insule sunt în plină activitate.

Populația acestor insule atinge astă-zĭ țifra de 64,000 suflete. După datele statistice cele maĭ sigure populația indigenă a acestor insule scade într'un mod uimitor. In 1832 ea era de 132,000 suflete. Dintre străinĭ Chineziĭ sunt ceĭ maĭ numeroșĭ. Imigrația a devenit un adevărat pericol pentru populația indigenă.

Guvernul este o monarchie constituțională. Capitala este orașul Honolulu în insula Oahu.

Insulele marĭ sunt foarte roditoare. Ele produc multă trestie de zahăr, tutun, orez, piper și o mulțime de alte plante. Pădurile sunt bogate în regiunile înalte. Vitele europene s'au aclimatizat, oile în special, se găsesc în turme numeroase.

AMERICA

SECŢIA IV.

NOŢIUNI GENERALE

America actuală

ŞITUAŢIA. Dacă considerăm ambele părţĭ din care se compune, America este cel maĭ prelung dintre continente. Lungimea sa de la nord la sud, de la strîmtoarea Behring până la capul Horn. este de 4,000 leghe.

America se apropie mult de Asia pe la strîmtoarea Behring. In cele-l'alte părţĭ se depărt azĭ de Asia, despărţindu-se prin Marele Ocean. Oceanul Atlantic o desparte la Est de Europa şi de Africa. Punctul Americiĭ cel maĭ apropiat de vechiul continent este capul *San-Roca*. Continentul Americeĭ coprinde două părţĭ bine deosebite, ţinînd una de alta printr'un istm strâmt numit *Panama*: America de Nord şi America de Sud.

COASTE. America de Nord are ţărmurĭ mult maĭ

crestate de cât cea de Sud, care se aseamănă la contur cu Africa, fiind aproape tot aşa de masivă.

Oceanul *Glacial Arctic*, udă ţărmurile Americiĭ şi formează marea *Baffin*, între ţara *Groenlanda* la Est, şi pămîntnrile Baffin, la Vest, comunicând cu oceanul Atlantic prin strîmtoarea Dawis ;—baia *Hudson*, închisă de peninsula *Melwille* şi *Boothia*, de insula *Suthampton* şi de peninsula *Labrador*, care formează cu pămînturile Baffin strîmtoarea *Hudson*. Arahipelagul *Parry*, insula *Melwille*, ţara *prinţuluĭ Albert* sunt cele maĭ însemnate dintre pămînturile polare de la nordul Americeĭ.

Mac-Clure, *Nordenskiöld* şi alţiĭ au descoperit o cale pe la nordul continentelor.

Ţărmul oriental, mult maĭ crestat, se scaldă în oceanul *Atlantic*, cu începere de la capul *Charles* al peninsuleĭ Labrador, presentând golful *St. Laurenţiu*, închis de insulile *Ţara-Nouă*, *Anticosti* şi *Prinţul Eduard*.

La Sud de acest golf se află *Noua-Scoţia*, tăiată de baia *Fundy*. Baia *Delavare* şi baia *Chesapeac* sunt situate maĭ jos. De la Peninsula *Florida*, terminată prin capul *Table*, ţărmul ia direcţiunea spre Vest, pentru a da naştere golfuluĭ Mexic, până la peninsula *Yucatan*, terminată prin capul *Catoş* şi strânsă între golfurile *Campeş* la Vest, şi *Honduras* la Est. Intre cele două peninsule se află cea maĭ mare din insulile Antile, numită *Cuba*, despărţită de ele prin canalurile ce poartă numele lor, care face comunicaţie între golf şi marea *Antilelor*. *Antilele* sunt împărţite în : Antilele marĭ, aşezat de la Vest spre Est, *Cuba*, *Jamaica*, *Porto-Rico*, şi *Haiti* şi Antilele micĭ, în forma de arc de cerc, de la Nord spre Sud ; *Guadelupa*, *Martinica*, *Trinidad* etc.

Archipelagul *Bahama* sau *Lukaye* se află la nord de Antile şi insulile *Bermude* spre Nord-Est mai departe în ocean.

Ţărmul occidental se scaldă în oceanul *Pacific*. De la capul *Prinţuluĭ de Walles*, până la istmul Panama, se prezintă: peninsula *Alasca*, cu capul *Ivanoff*, insula *Cadiac*, insulile *Regini Carlota*, insula *Vancuver*, golful *Californieĭ* închis de peninsula cu acelaş nume, terminată prin capul *San-Luca*, golfurile *Tehuautepec* şi *Panama*. La vest de ţărmul mexican se află insulile *Revila-Gigedo*.

America de Sud are forma unui triunghiu-dreptunghiu, a căruĭ ipotenusă ar fi linia care uneşte punta *Gallinas* cu capul *Horn* şi al căruĭ unghiu drept ar fi la capul *Branco*, sau *San-Roca* vecinul său.

Oceanul Atlantic care-ĭ udă ţărmurile orientale, prezintă: la Nord marea Antilelor, care formează golful *Darien* şi golful *Venezuela*, ce comunică printr'o strămtoare cu lacul *Maracaibo*. Punta *Gallinas* se află între cele două golfurĭ.

De aci până la capurile: *St. Roca* şi *Branco* se află numaĭ delta Orenoculuĭ şi estuarul Amazonelor, care poartă numele de baia *Rosas*. Maĭ jos de aceste capurĭ se găsesc: baia *Rio-Jonier*, estuarul *La Plata*, golfurile *St.-Matias* şi *St.-Iorge*. Continentul se termină cu capul *Frovart*, la sudul caruia se află *Ţara de foc*, şi punctul cel maĭ meridional, capul *Horn* Această insulă formează cu ţărmul Patagonieĭ, strîmtoarea *Magellan*. Insulele *Statelor*, *Ţara-Desolaţiuneĭ*, etc., sunt situate împrejurul Ţăreĭ de foc. La extremitatea sud-estică sa află insulile *Maluine* sau *Falkland*.

Oceanul Pacific, care udă ţărmurile occidentale, presintă şi maĭ puţine accidente. De la capul Horn în sus, se înşiră maĭ multe insule: archipelagul *Chiloe*, în dreptul statuluĭ Cile, şi archipelagul *Galapagos* în dreptul statuluĭ Ecuador. Capurile *Aguja* şi *Parina* sunt punctele cele maĭ înaintate spre Vest. Golfurile *Guyaaquil* şi *Panama* sunt singurile scobiturĭ importante.

Uscatul

AMERICA DE NORD. Una dintre deosebirile ce există între vechiul şi noul continent este direcţiunea munţilor, care în aceste din urmă este la Nord, spre Sud. Rîdicăturile cele marĭ urmează aproape continun ţărmul occidental cu începerea de la str. Behring până la istmul Panama, pe unde se prelungesc în America de Sud. In partea septentrională. masivul se compune din maĭ multe şiurĭ paralele. iar prin Statele-Unite acestea formează două ramurĭ, una care urmează ţărmul oceannuluĭ de aproape cu numele de catena *Cascadelor* cu vîrfurile Wranghel şi Sf. Ilie şi *Sierra-Nevada*, prelungindu-se în Mexic prin Sierra *Verde* şi Sierra *Madre*; iar alta maĭ în interior este cea maĭ înaltă cu virfurile: *Brown*, *Hooker*, *Murkison* şi *Fremont* ce trec peste 4000 m. numită catena munţilor *Stâncoşĭ*. Intre aceste doua se află închise platourĭ.

In acest munţĭ sunt renumitele parcurĭ, unde tot ce este maĭ interesant ca fenomene şi priveliştĭ sunt reunite la un loc. Ast-fel este Parc Naţional sau Yellostone de pe linia transcontinentală New-York-San-Francisco.

In partea orientală paralel cu țărmul oseanuluĭ Atlantic se află un masiv maĭ puțin considerabil numit *Allegh ny* cu munțiĭ Laurenținzĭ, o prelungire a lor împrejurul băiĭ Hudson.

Intre cele două masivurĭ, toată partsa centrală prezintă câmpiĭ întinse numite *savane*, care se continue aproape neîntrerupt de la oceanul glacial până la golful Mexiculuĭ.

Vulcaniĭ sunt numeroșĭ pe țărmurile oceanaluĭ Pacific, începând din insulele Alenține și pămîntul Alaska, unde sunt vre-o 50. Vine apoĭ muntele *St. Ilie* care este de natură tot vulcanică; și în fine în Mexic și America centrală sunt vulcanĭ importanțĭ cu înălțimĭ de 5000 m. ca vulcanul *Popocatepetl*, *Orizaba* și *Jorulla* care a isbucnit in 1759.

AMERICA DE SUD. Ca și în America de nord munțiĭ de aci numițĭ *Cordilieri Andelor* se întinde în partea de Vest aproape de țărmul oceanuluĭ Pacific, formînd cu părțile învecinate o piramidă triunghiulară, al căreĭ muchĭ sunt formate de fluviile *Orenoc, Amazonul* sau *M r non* și *Rio de la Pl t.*

Cordiliera Andeior este lungă de 8000 m. și ocupă toată partea occidentală. In mijloc, de la marea Antilelor pînă la extermitatea meridională, se desfășură o câmpie întinsă, iar în partea orientală se întinde un masiv muntos mult maĭ puțin important.

Andele, care sunt prelungirile munților Stâncoșĭ aĭ Americeĭ de Nord prin istmul de Panama, sunt formațĭ de maĭ multe estene paralele împărțite în: *Andele din C l mli*, de la Panama până la Nordul *los Pistos*, cu vîrful *Colima* (5526 m) și cu șirul *C ril ic*, care lungește

ţărmul mării Antilelor; *Andele din Quito* de la nodul *Ion Pastos* pînă la nodul *Loja*. Aceştia coprind o mulţime de vulcani cu înălţimi considerabile şi anume: *Cotopoxi* (5960 m.) *Cayambe*, *Chimborazo* (6310 m.) şi altele. Peste două-zeci vîrfuri de munţi şi vulcani sunt acoperiţi de zăpezi eterne. *Andele* din Peru, de la nodul Loja pînă la nodul *Cuzco*.

Partea centrală a Andelor formează platoul Boliviei, care coprinde lacul *Titicaca*. Acest lac era considerat ca sacru în religiunea *Incaşilor*, de aceea se găsesc prinprejur ruinele mai multor temple. El ţine de la nodul Cuzco până la nodul Porco, cu o înălţime medie de 4000 pînă la 5000 m. Aci sunt vîrfurile *Nevada de Sorata* (6550 m.) şi *Ilimani* (6400 m.).

In partea meridională a Andelor, sunt *Andele* din Cile, cu vîrful *Aconcagua* (6960 m.), şi cei din Patagonia, care sunt formaţi din o singură catenă cu vîrfuri, ce trec d'abia peste 2000 m., căzînd aproape drept în ocean, care, rozînd prin valurile sale ţărmul înalt, formează fioduri şi o mulţime de insule.

Ţara-de-Foc este muntoasă şi are o şiră mai înaltă, Carmen Silva, şi piscurile; Manu şi *Lahovari* bogaţi în aur.

La răsărit, cu direcţiunea de la Nord-Est la Sud-Vest, se întinde un masiv compus din catene şi platouri, cu înălţimea cea mai mare în vîrful *Itatiaia* (2700 m.), care poartă numele de platoul *Braziliei* şi se compune din şirele; *do Mar*, *Mantiqueira* şi *Espinheco*.

La Nord-Est se află platoul *Guianei*, cu catena cea

mai însemnată *Sierra Parime* şi *Tumucunaque*, care aŭ vîrfurĭ ce trec peste 3000 m.

Cîmpia centrală este împărţită în treĭ regiunĭ: a) Partea septentrională, dintre ramificaţiunile orientale ale Andelor septentrionalĭ şi platoul Guyaneĭ, se numeşte *Llanos*, regiune compusă din cîmpiĭ joase acoperite cu ierburĭ înalte, care se acoperă cu lacurĭ şi mlăştinĭ în anotimpul ploios. b) Regiunea *Selvas*, dintre platoul Guyaneĭ, Ande şi platoul Braziliei, coprinde pădurĭ întinse, multe din ele încă nevizitate de europenĭ.

c) Regiunea *Pampas*, la Sud de platoul Braziliei, care coprinde câmpiĭ uşor ondulate, acoperite cu lucernă şi ierburĭ înalte, foarte căutate pentru creşterea animalelor domestice, aşa în cît industria agricolă a luat o mare desvoltare în statele vecine cu această regiune.

Regiunea Pampas este nisipoasă şi pustie, adese-orĭ mlăştinoasă în regiunea numită *marele Saco*, care ocupă partea Nord-Estică, şi face tranziţiune între dînsa şi regiunea Silvas.

Apele

In America de Nord linia de despărţire a apelor este foarte puţin marcantă, ast-fel în cît adese orĭ izvoarele rîurilor se amestecă.

Totuşĭ se poate preciza în liniĭ generale că fluviile marĭ curg spre Nord şi Sud, iar cele micĭ spre Est şi Vest.

Oceanul Glacial primeşte pe *Mackenzie* care trece prin treĭ lacurĭ, *Atabasca*, al *Sclavilor* şi al *Ursuluĭ*. In

baia Hudson se varsă: *Churchil Nelson* şi *Albany*. Ele trec prin lacurĭ numeroase ca *Deor, Winipeg* eto.

In Oceanul Atlantic se vırsă rîul *St. L urenţiu*, cel maĭ larg rîu din lume, 5) km. la origină şĭ 70 km. la la îmbucătură). Ele servă de scurgere la cele cincĭ lacurĭ aş zate pe limlta dintre Statele-Unite şi Canada, care constitue cea maĭ mare masă de apă dulce din lume. Acestea sunt: lacul *S iperior*, care se varsă în lacul *Huron* prin pîrîul *S-ta Mari i*, lacu *Michigan*, care se varsă în Huron prin pîrîul *Michigan*; Huron la rîndul său se varsă în lacul *Erie* prin *St. Cl ir* şi Erie sè scurge ın lacu *Ontari*, din care ese St. Laurenţiu, prin rîul *Ni igara*, care întîlnind nişte stîncĭ ce cad drept într'o înfundătură, dă naştere la cea maĭ mare cataractă din lume, numită *Ni igara*. Apa cade cu o ıepeziciune grozavă de la o înălţime de cincĭ km, pulverizîndu-se şi producînd un zgomot asurzitor, care a provocat şi numele de *trasnetul apel r*. Cataracta are o lungime de 270—300 m. Din munţiĭ *Allegh ny* nasc rîurĭ micĭ dar importante, pen ru că udă oraşele cele maĭ marĭ ale Statelor-Unite, anume: rîul *Potomac*, care trece p' la Washington, *Dellware* pe la Filadelfia şi *Hudson* pe la New-York.

In golful Mexic se varsă rî:l cel maĭ lung din lume (6880 km.). *Mi isipi*, a căreĭ lungime insă trebue măsurată de la izvoarele luĭ *Misuri*, afluentele său din dreapta. El izvorăşte de lîngă lacul *Itasca*, pe platoul *Minosetta*, coboară cî e-va terase cu direcţiunea spre Sud pînă la St. Louis, după ce a primit pe rîul *Misuri*, ce-'ĭ aduce toate apele după povîrnişul răsăritean al munţilor Stîncoşĭ, formînd cataracte marĭ, maĭ jos to,

pe dreapta primeşte rîul *Arkansas* şi rîul *Roşu* de Sud, iar în stînga primeşte pe *Ohio*, care îĭ aduce apele munţilor *Alleghnay*. De la St. Louis pînă la Noul Orleans, situat la îmbucătura acestuĭ rîu, are o apă galbenă care tîrăşte trunchiurĭ de arborĭ şi nisipurĭ. La deltă depune aluviunĭ şi produce adese-orĭ inundaţiunĭ. Regiunile udate de apele sale sunt foarte productive şi este un rîu foarte bun pentru navigaţiune. Pe limita dintre Statele-Unite şi Mexic se află *Rio grande del Norte*, care se varsă tot în golful Mexic.

Pe clina oceanuluĭ Pacific nu găsim rîurĭ cu curs mare fiind-că catena de munţĭ este aproape de ţărm; totuşĭ distingem: Rîul *Colorado*, care izvorăşte din vîrful Fremont şi se varsă în golful Californieĭ, apoĭ rîul *Sacramento*, care se încarcă cu *San-Ioachim* şi după ce dă naştere la multe cascade, cînd trece prin Sierra-Nevada, se varsă în baia San Francisco. Rîul *Oregon* sau *Columbia* şi rîul *Fraser*, care străbate catena cascadelor şi se varsă în faţa insuleĭ Vancuver. In fine rîul *Yucon*, care se varsă în marea Behring.

Lacul Sărat, strîns între munţiĭ stîncoşĭ şi fără de comunicaţie cu marea, primeşte rîuleţul *Juardin* şi apele laculuĭ *Utah*. Apa acestuĭ lac este aşa de sărată în cît nicĭ un peşte nu poate trăi într'însa.

In America de Sud maĭ mult de cît în cea de Nord, catena Andelor urmează de aproape ţărmul oceanuluĭ Pacific, aşa în cît rîurile printre care se găseşte cel maĭ mare din lume, prin volumul apelor sale, aparţin basinuluĭ oceanuluĭ Atlantic şi măriĭ Antilelor, dependinţa sa. Diferenţele de nivel sunt micĭ între rîurĭ, aşa că comunicaţiunile sunt lesnicioase.

In marea Antilelor se varsă rîul *Magdaleno*, care străbate Columbia, cu un afluente pe stînga, *Cauca*, care curge prin o regiune bogată în aur.

Statul Venezuela este străbătut de *Orenoc*, (2,300 km.) care formează o deltă, în fața insuleĭ Trinidad.

Esequibo, care se varsă aproape de *Georgetown*.

Amazonul saŭ *Maranon* (5,000 km.) este fluviul cel maĭ important din lume din cauza volumuluĭ de apă pe care îl tîrăşte pe mare. Direcţiunea luĭ generală este de la Vest la Est.

Curgînd dimpreună cu afluenţiĭ săĭ prin zona intertropicală, este mereŭ alimentat de ploile ce cad cînd la Nord cînd la Equator.

El izvorăşte sub numele de *Apurimac* de la Vestul laculuĭ Titicaca, se uneşte cu *Ucayale* şi apoĭ cu *Maranon* pe stînga, care se consideră de mulţĭ ca adevăratul izvor, intră în Brazilia străbătînd toată regiunea selvas pe o pantă uşoară. Acest rîu de cîmpie este bun pentru navigaţiune aproape de două treimĭ din lungimea sa. Printre afluenţiĭ săĭ din stînga deosebim pe *Iurua* şi *Rio Negro*, care prin canalul natural *Casiquari* comunică cu Orenoc. Printre afluenţiĭ din dreapta avem pe *Purus*, *Madeira* format prin reunirea maĭ multor rîurĭ, dintre care *Beni* este cel maĭ însemnat, *Tapajos Xingu* şi *Araguay* încărcat cu *Tocontin*.

La gură formează cu Araguay o insulă numită *Marajo*. şi delta sa este lipsită de nisipul caracteristic al celor-l'alte delte. Din contră oceanul roade şi înaintează spre cursul său, tîrînd nomolul în curentul equatdrial cu direcţiunea spre marea Antilelor.

Basinul său cel maĭ vast din lume, are o suprafaţă

de 5 mil. km. □, adică jumătatea Europeĭ. In timpurile ploioase inundează şi transformă pădurile într'un lac maĭ mare de cît Mediterana.

Rîul *Paranahiba* se varsă în ocean înainte de St. Roca.

Maĭ jos de capul Branco se varsă un rîu numit *San-Francisco.*

Rio de la Plata formează un mare estuar (golf) prin reunirea luĭ *Paraguay* (rîul papagalilor) cu *Pilcomayo* pe dreapta; apoĭ primeşte pe *Parana* pe stînga, care vine din platoul Brazilieĭ din vîrful Itataia, se încarcă în dreapta cu *Ria Salado* şi *Vermejo* şi in fine în stinga primeşte rîul *Uruguay,* care se coboară din platoul brazilian. Basinul său are o suprafaţă de 3 mil km. p.

Cele maĭ importante rîurĭ ale Patagonieĭ sunt *Colorado* şi *Rio Negro* ce se varsă în golful S. Iorge.

Lacurile sunt doua: *Maracaibo* şi *Titicaca.*

Clima

CLIMA AMERICEI DE NORD. In privinţa climeĭ, extremitatea de Nord este coprinsă în zona *glacială,* mijlocul, adică cea maĭ mare parte, în zona *temperată,* iar Mexicul, America centrală şi Antilele în zona *tropicală.*

In centru clima este înăsprită de vînturile de nord care, neîntîlnind nicĭ un obstacol muntos în mersul lor, contribuesc ca la latitudine egală regiunile din America să fie maĭ recĭ de cît regiunile din Europa, fiind-că curentul de apă rece, care locueşte golul lăsat de curentul cald gulf-stream, ce se îndreptează spre Europa,

târăşte gheţurĭ din regiunile polare, care se sparg pe aceste ţărmurĭ şi le răceşte.

Regiunea muntoasă din partea occidentală are o climă rece din cauza înălţimeĭ munţilor. Ţărmurile de Nord-Vest ce se scaldă în oceanul Pacific se bucură de influenţa curentuluĭ cald *Kura-Sivo*. Influenţa oceanică se simte prin Mexic şi America centrală. Aci clima este temperată şi din cauza platourilor care au înălţimĭ destul de considerabile. Locurile numite *pămînturĭ recĭ* (tempiadas-frias) după platourĭ sunt maĭ răcoroase de cît terenurile sau *pămînturile calde* (terras-calientes) de pe ţărmurile golfuluĭ Mexic, unde se află frigurile galbene.

Centrul Americeĭ de Nord are clima *continentală.*

America de Nord este expusă în cîmpiile centrale la *vînturile glaciale* de Nord a căror influenţă însă este îndulcită din cauza apropiereĭ mărilor.

America de Nord este expusă la regimul vînturilor variabile.

Deşertul Utah şi o parte din Mexic, fiind închise între munţĭ, sunt lipsite cu desăvîrşire de ploaie, căcĭ noriĭ tîrîţĭ de vînturile ce vin din spre ocean se condensă pe ţărmurile şi pe povîrnişul munţilor.

In zona tropicală, prin Antile şi Mexic, domnesc ploile *periodice de vară*, iar mările sunt bîntuite de vînturĭ violente, care produc uragane numite *ciclonĭ.*

CLIMA Americiĭ de Sud. Cea maĭ mare parte din America de Sud şi anume Nordul se găseşte situată în zona *tropical* , iar numaĭ sudul este în zona *temperată australă.* Clima pe ţărmurile orientale din zona caldă este temperată, iar *Peru, Cile* şi *Bolivia,* graţie altitudineĭ munţilor şi acţiuneĭ răcoritoare a curentuluĭ rece,

Humboldt, venit de la polul austral, se bucură de o climă maĭ puţin caldă, de cît ar fi potrivit cu latitudinea. Bariera muntoasă a Andelor face ca numaĭ povîrnişul oriental al lor să fie bîntuit de vînturĭ, care tempereazĭ căldura cea mare a regiunilor tropicale. *Alizeele* de Est bat în marea cîmpie ă Amazonuluĭ, iar spre gurile Orenoculuĭ bat vînturile de la Nord-Est. iar la Sud de regiunea tropicală cele de Sud-Est. Patagonia este expusă vînturilor glaciale.

Cea maĭ mare parte a Americeĭ de Sud fiind în zona caldă, va fi expusă ploilor equatoriale, care cad la Nord de equator din Maiŭ pînă în August, iar la Sud din Ianuarie pînă în Maiŭ. Noriĭ sunt tîrîţĭ de alizeele de Est şi se condensă pe povîrnişul oriental al Andelor.

Povîrnişul occidental este cu totul lipsit de ploĭ, afară de partea temperată din Sud, unde vîntul de Vest aduce ploaie.

Producţiunile naturale

GENERALITĂŢI. — America este de puţină vreme emancipată şi numaĭ de vre-o 4 secole cunoscută popoarelor civilizate ale Europeĭ; de aceia exploataţia bogăţiilor sale este încă tînără, solul săŭ încă vergin, promiţînd lumeĭ îmbelşugate roade.

In comparaţie cu Europa, ea este maĭ puţin avantajată de climă, dar printr'o cultură dibace şi graţie unuĭ sol foarte roditor, toate producţiunile Europeĭ prosperă.

Intrece însă Europa, cu mult prin bogăţia minelor de metale preţioase.

Vegetale. — Grație ploilor tropicale și solului săŭ roditor, producțiunea vegetală este surprinzător de bogată, maĭ cu seamă în basinul Amazonuluĭ. [1])

In America de Nord vom găsi toate productele industrieĭ agricole și comerțuluĭ european.

Vegetația prezintă multă varietate și este de calitate bună: ast-fel grîul nicăierĭ nu prosperă ca prin savanele Americeĭ. Europa îl impoartă prin porturile sale occidentale. Porumbul în Mexic și Statele-Unite se produce în mare cantitate. Vița din California dă vinurĭ renumite. Apoĭ cartofiĭ, tutunul și porumbul, plante originare pe aci, sunt foarte răspîndite. Patate hameĭ, tapioca și vanilia (Mexic), se cultivă pretutindenĭ; prin portul Noul Orleans se exportă cantitățĭ enorme de bumbac, care se cultivă pe o scară mare în Statele-Unite. Trestia de zahăr, cafeaua, care ca grîul și bumbacul, aŭ fost aclimatate aci de Europenĭ, și cacao prosperă prin Antile, precum și fructele europene portocaliĭ și Ananas. Canada și Statele-Unite sunt acoperite

---

[1]) In genere tot solul din basinul Amazonuluĭ e ocupat de bogatele tărîmurĭ de *aluviune* r vărsate asupra-ĭ de numeroase și voluminoase rîurĭ. Totușĭ trebue să observăm ca în cursul inferior al acestuĭ fluviŭ tărîmurile de aluviune se restrîng pe malul rîuluĭ, iar podișele ce treptat se înalță pe acolo, atît spre Nord cît și spre Sud, sunt acoperite cu acel pămînt feruginos și de coloarea cărămiziĭ, care pentru aceasta chiar poartă numirea de *laterit*. Din această cauză fertelitatea acelor locurĭ este minunată; vegetațiunea se prezintă cu o vigoare nespusă; la stînga ca și d'a dreapta rîuluĭ Amazonuluĭ pămînturile daŭ de la sine o vegetațiune colosală; dar însă trebue să observăm că natura aceleĭ vegetațiunĭ extra ordinară se schimbă pe fie-care mal. La Nord sunt cîmpiĭ nesfîrșite pe care crește numaĭ iarbă în proposițiunĭ uriașe, acelea sunt stepele saŭ bărăganele numite în partea loculuĭ *Llanos*. Pe țărmurile meridionale ale fluviuluĭ cresc din contră pădurĭ de acelea în care copacĭ de o înălțime spăimîntătoare produc o veșnică întunecime la poalele lor.

în mare parte de păduri ce daŭ lemne de constru iune ca palisandru, ebenul etc. şi acaju prin America centrală.

In America de Sud toate producţiunile vegetaţiunii tropicale se găsesc aci pe o scară mare: cafea, cacao, vanilie, trestie de zahăr, prin Columbia, Venezuela, Guyana şi Brazilia.

In văile mai înalte şi mai cu seamă în Cile, se cultivă grîul şi porumbul; orezul în Brazilia, manioc, cartofii originari de aci, arborele de quinquina, bombonax, mate saŭ ceaiul de Paraguay şi o mulţime de plante medicale, In cile creşte viţa şi alte fructe.

Pădurile sunt formate din bananier, arbustul carnauva, providenţa indigenilor, arborele bresil, cedri, ebenul, acaju, arborele care dă cauciucul. Unde producţiunea vegetală este uimitoare, este în basinul Amazonului. [1])

---

[1]) Pădurile de la Estul Andelor sunt atît de sălbatice în cît a rămas pînă azi nerăsbătută, încă de oameni.

Cea mai mare bogăţie naturală constă în păduri lipsite de potece cu diversele lor specii de copăcei, printre care, lemne de construcţii, nenumărate feluri de palmieri, cedri, lămîi, lemn de fier, pîni; apoi sunt esenţele de prima categorie care sunt: palissandru, acajuul saŭ Mahonul, lemnul bresil, care a dat numele săŭ ţării Brazilia şi peroba Tot de această categorie sunt şi arborii care daŭ vopseli, parfumuri, taninul etc. Apoi vin arborii răşinoşi, fibroşi, aceia care daŭ goma elastică, şi cauciucul, carnauba, arborele providenţial, care creşte pe terenul Nord-Est şi pe podişuri şi dă o ceară întrebuinţată în Brasilia la iluminat. Substanţe medicinale se găsesc într'o mulţime de plante: rădăcina de ipecacuanha, planta tîrătoare salsaparilla şi mai cu deosebire mulţimea copacilor, care daŭ quiuqina.

Apoi încă o mulţime de plante alimentare: copacul de pîine, bananierul, castanul de la Para, daŭ fructe delicioase plăcute indigenilor foarte fericiţi de a nu munci ca să se nutrească. Cartofii originari de aci trăiesc în stare de sălbăticie, necultivaţi precum şi rădăcina plantei din familia Yucca, care dă maniocul şi tapioca, prima cultură la care se dedaŭ coloniĭ, şi universal răspîndită.

FAUNA. — In America de Nord, Fauna este bogată și dă vînătoareĭ și pescărieĭ multe speciĭ de animale. In părțile polare sunt urșĭ, foce și cetaceele (balene). Pădurile din Canada sunt locuite de vulpĭ, bisonĭ, boiĭ mosc și toate animalele cu blană scumpă ca martre, castorĭ, și altele.

In Statele-Unite se cresc o mulțime de animale domestice, toate aduse de Europenĭ și sunt în mare număr, anume: caĭ, oĭ și porcĭ. Carnea sărată a acestora face obiectul uneĭ exportațiunĭ însemnate în Europa.

Pescăriile asememea se fac pe o scară mare. Țara Nouă ocupă primul rang, cu moruna, scrumbia și somonul, cele maĭ importante, care se găsesc și la îmbucătura St. Laurențiu. Balena se pescuește pe țărmurile Groenlandeĭ și ale Alaskeĭ, singurul aliment al Equimoșilor de acĭ.

In America de Nord sunt animale indigene ale Americiĭ precum: caguarul, jaguarul, tapirul, caimanul (crocodil) șerpiĭ ceĭ maĭ marĭ ca boa, maimuțe și păsărĭ de speciile cele maĭ diverse, cu culorile cele maĭ viĭ, de la pasărea-muscă pînă la cea maĭ mare, condor.

Printre animalele trebuincioase importate din Europa sunt caĭ de origină andalusă, boĭ, oĭ, care daŭ o lînă căutată, vigonie, alpaga, lama care pasc cîmpiile artificiale ale regiuneĭ Pampas și se întrebuințează și la transport, dar n'aŭ putere mare.

Cea maĭ mare bogăție în privința fauneĭ o presină tot basinul Amazonuluĭ. [1])

In fine cele maĭ fructoase culturĭ sînt cele importate din Europa și alte părțĭ anume: bumbacul, trestia de zahăr, grîul și cafeaua cea maĭ bogată producțiune.

[1]) Marelă geograf Alexandru de Humbold, descrie cu un adevărat

In genere însă printre speciile de animale speciale Americeĭ de Sud sunt multe şi din acele nefolositoare omuluĭ. Se găsesc chiar o specie de peşte fluvial, numită sipari, vătămător omuluĭ. Din această pricină civilizaţiile de aci aŭ fost locale şi nu tocmaĭ bine întemeiate.

Minerale. — In America de Nord se află mineralele de tot felul; ele sunt exploatate. Minele de aur sunt cele maĭ însemnate din lume şi se găsesc în California, Mexic şi în Statale-Unite. Numaĭ aurul din California produce 350 milioane leĭ pe an.

Argintul se află prin aceleaşĭ regiunĭ. Huila se găseşte în mare cantitate în Canada. Noul Brunswik în Noua Scoţia şi în basinul Misisipi. In Statele-Unite sunt cantităţĭ marĭ de fier, cupru, plumb, zinc. Minele de păcură de aci sunt cele maĭ bogate precum şi în Canada. Acum se adaogă şi bogate mine de huilă.

America de Sud este foarte bogată în minerale; din nenoıocire ele sunt toate exploatate. Aurul şi argintul în Çolumbia, Peru şi Bolivia: cupru în Peru, Bolivia şi Cile.

---

entusiasm poetic farmecul acesteĭ vegetaţiunĭ extra-ordinară, în care trăesc şi mişue, nenumărate animale de felurite speciĭ, precum: maimuţe cu lungĭ coade, papagalĭ şi alte păsărĭ cu variate colorĭ, şerpĭ de mărimĭ colosale şi apoĭ o imensă mulţime de sburătoare si insecte, care umplu aceĭ codriĭ secularĭ de o viaţă şi de sgomote cu totul neobicinuite într'alte părţĭ.

Prin provinciile Matto-Grosso şi Goyaz, şi anume în regiunile Campos, stratul de pămînt vegetal este subţire şi este de fire apt pentru creşterea vitelor, totuşĭ din lipsa căilor de comunicaţie, nu se găseşte aci creşterĭ sistematice de animale.

S'aŭ aclimatizat însă acolo oile, boiĭ, caiĭ, asiniĭ, porciĭ, aduşĭ de Europenĭ.

Pescăriile formează o industrie activă; din rîurĭ şi din mărĭ, pe coaste, se scot multe speciĭ de peştĭ, aceasta este unul din principalul aliment ale locuitoruluĭ

Trebuie să menţionăm şi despre bogăţiile minerale ce le conţin munţiĭ şi podişele: diamantul, smăragdul, safirul, rubinul, pirozeaua, agatele precum şi aurul, argintul şi metalele uzuale se găsesc maĭ cu seamă în provincia Minas Geraes cu Cuyaba în Matto-Grosso, cu Uro-Preto, care este legat cu ţărmul printr'o cale ferată şi unde se află chiar o şcoală de mine.

Se găsesc prin Brazilia şi mine de fier şi huilă.

Industrie şi comerţ. — Industria este foarte desvoltată în Canada şi Statele-Unite şi rivalizează cu a Europeĭ, prin fabricarea tutulor productelor ingenioase şi practice. Comerţul este foarte activ şi se face pe mare prin schimburĭ constante cu Europa, anume prin cablurile telegrafice sub marine şi prin serviciĭ de vapoare între Liverpool şi Boston, Glascov şi Quebec pentru Englezĭ: Havre şi New-York, Antile pentru Francezĭ, Hamburg şi New-York, pentru Germanĭ.

Statele-Unite şi Englitera fac comerţ cu China şi Japonia pe Pacific, prin portul San Francisco.

Cele două oceane sunt legate între ele de către treĭ liniĭ ferate numite «Transcontinentale». Maĭ sunt o mulţime de căĭ ferate în interior şi reţeaua căilor de aci întrece pe a multor state din Europa esceptînd Angila. Rîurile sunt navigabile şi unite prin canale. Cu ocaziunea tăieriĭ istmuluĭ din dreptul laculuĭ Nicaragua [1]) căile ferate transcontinentale 'şĭ va pierde întru cît-va importanţa.

In America de Sud industria agricolă este foarte desvoltată, Brazilia, Uruguay şi rep. Argentină trămit în

[1]) Proiectul de a tăia istmul Panama s'a părăsit.

Europa productele lor agricole, printre care: cărnurĭ uscate, lînă şi pieĭ, iar împreună cu cele-l'alte state, mineralele în stare brută. Din Europa vin numaĭ producţele industriilor, care lipsesc aci.

Locuitoriĭ

America de Nord. — Se crede că în Evul mediu, Daneziĭ s'ar fi stabilit pe ţărmurile Groenlandeĭ şi în Labrador. Cu toate acestea la 1492, cînd s'a descoperit America de către *Cristof Columb*, această parte a lumeĭ era cu totul necunoscută.

Descoperitorul ceruse ajutor de la regina Isabela, şi cel d'întîĭ pămînt abordat a fost insula *Guanahami* saŭ *San Salvador* din Lucaye. După cele treĭ călătoriĭ ale luĭ Columb, alţĭ exploratorĭ aŭ întreprins călătoriĭ în lumea nouă; ast-fel *Amerigo Vespucci*, (1500) călătorind în America, a făcut o descripţiune. S'a numit continentul după un cuvînt *«americ»*, auzit aci de Europeniĭ descălecătorĭ aĭ Americeĭ, care ar însemna podiş bogat în aur. *Fernand Cortes* a descoperit Mexicul în secolul XVI-lea, unde fondă o colonie spaniolă. Prin Antile se stabiliră tot Spanioliĭ. In secolul XVI-lea Franceziĭ se stabilesc în Antilele micĭ, în Canada şi la delta rîuluĭ Misisipi, unde fundară Luisiana în onoarea luĭ Ludovic al XIV-lea (1683). Tot în acelaşĭ secol Engleziĭ ocupă ţărmurile oceanuluĭ Atlantic alungînd pe Olandezĭ, Suedezĭ, Spaniolĭ şi Francezĭ, fondară o colonie mare şi se întinseră şi în interior.

Pierderile Englezilor în rezbelul de 7 anĭ îĭ siliră să pună imposite asupra coloniilor, lucru ce provocă o

răscoală condusă de *George Washinghton* la 1770, în urma căreia se formă republica Statelor-Unite, care se mări cu Texas şi California de la Mexicanĭ şi cu Florida cumpărată de la Spanioliĭ, iar cu Alaska de la Ruşĭ. După exemplul Statelor-Unite, Mexicul care fusese cînd imperiu, cînd în răscoală, se scutură de tot de dominaţiunea spaniolă şi deveni republică, asemenea şi cele cincĭ republice din America centrală care eraŭ tot spaniole. Aceste schimbărĭ avură loc prin secolul al XVIIĭ-lea şi al XIX-lea.

America de Sud. Tot Spanioliĭ şi Portugeziĭ aŭ fost cele d'întîĭ popoare europene, care au pătruns în America de Sud. Dacă descoperirea Americeĭ de Nord 'ĭ se contestă luĭ Cristof Columb, nu este acelaşĭ lucru pentru America de Sud. In a treia călătorie din 1498, a descoperit insula Trinidat şi apoĭ ajunse la delta Orenoculuĭ.

In cele d'întîĭ timpurĭ ale cucerirliĭ Europenilor, America de Sud oferă şi dînsa un aspect îngrozitor. Nicĭ nu se poate şti sigur numărul de oamenĭ omorîţĭ de Spaniolĭ. Ast-fel *Pizzaro*, cu o mînă de oamenĭ, cucerí Peru, alţiĭ cuceriră Cile şi Noua Grenada. Imperiul spaniol stătu treĭ secole şi era împărţit în vice-regate.

Alvarez Kabral, amiral Portugez fu aruncat în anuĭ 1500 de o furtună pe ţărmurile Brazilieĭ, care deveni colonie portugeză.

In secolul XVII-lea Franceziĭ şi Olandeziĭ se stabiliră în Guyana, iar la începutul secoluluĭ XIX-lea Englezii luară de la Olandezĭ partea occidentală a colonieĭ lor.

Coloniile spaniole, după exemplul Mexiculuĭ, se li-

berară dupe nişte lupte crîncene fiind conduse de *Bolivar, Sucre,* etc. Luptele intestine continuară chiar după liberare, escepţie pentru Cile, care este şi maĭ înfloritoare de cît cele-l-alte.

Brazilia a servit de refugiu regeluĭ Ioan VI gonit de Napoleon din patria sa, care, după expulsarea Francezilor din Portugalia, se reîntoarse iar în Portugalia. Brazilia se declarâ imperiu şi oferi coroana fiuluĭ luĭ Ioan VI, numit *Don-Pedro*, din casa de Braganţa, despărţindu-se de metropola sa la 1822. In urmă s'au eliberat Negriĭ robĭ şi apoĭ după o revoltă împăratul a fost silit să abdice şi s'a declarat republica, acum cîţĭ-va anĭ.

America de Sud, la epoca venireĭ Spaniolilor, era ca şi cea de Nord locuită de o mulţime de popoare de originĭ deosebite, vorbind limbĭ deosebite şi numiţĭ *Indienĭ Peile Roşiĭ.* Printre aceştia Indieniĭ *andoperuvieniĭ* sau *Incaşiĭ,* care formaŭ un imperiu ajunsese la o civilizaţie înaintată, pe care o atestă monumente descoĭ perite în urmă. Nu cunoşteaŭ însă scrierea, aşa că istoria lor este confusă.

Populaţiunea întreagă este de 27 milioane loc., dintre care numaĭ 2 milioane indigenĭ, printre care afară de Incaşĭ, se află *Patagoniĭ, Guaşo,* cavaleriĭ nomazĭ aĭ deşertuluĭ, *Guaranĭ*, etc.

Populaţiunea este compusă maĭ mult din Europenĭ Indienĭ, Negriĭ aduşĭ ca sclavĭ ce se admiteaŭ pînă ierĭ în Brazilia, creolĭ oare descind maĭ mult din Spaniolĭ şi Portugezĭ şi formează aristocraţia.

POPOARE ŞI RELIGIUNĬ. Europeniĭ venind aci găsiră o populaţiune cu culoarea pieleĭ arămie, şi îĭ numi

Piei-Roşii sau *Indienii*, fiind-că Cristof Columb credea că acest pămînt e o prelungire a Indiilor, spre răsărit. In Mexic maĭ cu seamă s'au găsit urme de o civilizaţie destul de înaintată, care se datoreşte Aztechilor, şi *Toltechilor* precum şi Indienilor *Mayu*, probă templele numite *Teocali*, palatele, gimnasele şi mormintele, care au architectură din cele maĭ frumoase şi curioase, Peile Roşiĭ au dispărut aproape de tot; maĭ sunt cîţĭ-va în regiunile muntoase ale Statelor-Unite. In Alaska locuiesc: *Eschimoşĭ*.

Europeniĭ întrebuinţară mijloace foarte violente spre a'ĭ captiva, aşa încît America se despopulă. Trebuia pe fi-care an 100,000 de sclavĭ Negri care se luau din Africa, pentru ca să îngraşe cu sudorile lor plantaţiunile din America.

Europeniĭ locuiesc pretutindenĭ şi maĭ cu seamă Englezĭ, numiţĭ, în Statele-Unite, *Janke*, precum şi descendenţiĭ Spaniolilor şi aĭ Francezilor. Pe fie-care an din toate părţile sosesc emigranţĭ maĭ cu seamă în Statele-Unite, unde populaţiunea creşte mult. Numărul locuitorilor din America de Nord se urcă la 100 milioane oamenĭ pe o suprafaţă de 24 mil. km. p.

Indieniĭ sunt parte sălbatecĭ, parte semi-nomazĭ şĭ foarte ostilĭ Europenilor: în fine cîţĭ-va sunt civilizaţĭ şi 'şi revendică drepturile în parlament. In secolul nostru o mulţime de Europenĭ: Germanĭ, Italienĭ, Francezĭ, emigrează în republicele Americeĭ de Sud.

Inainte de sosirea Europenilor, toate popoarele Americeĭ de Sud era idolatre; acum ceĭ maĭ mulţĭ aŭ adoptat cristianismul şi anume catolicismul.

Numărul limbilor deosebitelor triburĭ de Indienĭ se

urca la 400, cu aĭ Americeĭ de Nord, adică a uneĭ populaţiunĭ de 16 milioane Indienĭ pentru amîndouă Americele.

STATELE. Statele Americeĭ de Nord se împart în state independente şi coloniĭ.

Statele independente sunt:

STATELE-UNITE împărţite în 37 state, 1 district şi 11 teritoriĭ. Capitala *Washington.*

MEXICUL împărţit în 25 state cu cap. *Mexi-o.*

GUATEMALA cu capitala *Noua-Tegucicalpa.*

SAN-SALVADOR cu capitala *San-Salvador*

NICARAGUA cu capitala *Managua.*

HONDURAS cu capitala *Komayagua.*

COSTA-RICA cu c pitala *San-José.*

HAITI cu capitala *Port-au-Prince.*

SAN-DOMINGO cu capitala *San-Domingo.*

Aceste două din urmă se coprinde în insula Haiti una din antilele marĭ.

Coloniile ţin de următoarele naţiunĭ europene:

Posesiunile engleze: **Dominionul Canada** cu capitala *Ottawa.* Insulele Prinţul-Eduard, Terra-Nova, Bermudele, Bahama, Antilele engleze şi teritoriul Honduras britanic cu capitala *Balize.*

Posesiunile franceze: Guadelupa, Dezirada, Maria-Galanta, Sfintele, Martinica, St.-Pierre, Miquelon. parte din St.-Martin, şi St.-Bartelemy.

Posesiunile spaniole: Două din insulele Virgine.

Posesiunile olandeze: St.-Eustaţiu, Curaçao, Sabo şi parte din St.-Martin.

Posesiunile daneze: S-ta Cruz, San-Tomas şi San-Juan,

Canada (Noua Britanie)

ȘITUAȚIA. Se mărginește la Nord cu oceanul Glacial, la Est cu Atlantica, la Sud cu Statele-Unite, la Vest cu oceanul Pacific și la Nord-Vest cu teritoriul Alaska.

Suprafața totală apropie țifra de 8000,000 km. □.

COASTE. Coasta de Nord este joasă, acoperită cu tundre și prevăzută cu o mulțime de golfurĭ formate prin ruperea pămînturilor arctice și prin influența ghețurilor oceanuluĭ.

Aceasta coastă prezintă golful *Kotzebue*, pe strîmtoarea de Behring, estuarul *Makenzie*, golful *Liverpool*, *Franklin*, marele golf *Hudson*.

Ea prezintă de asemenea printre altele, două peninsule marĭ *Boothia* și *Melwile*.

La Nord de această coastă se întinde archipelagul țărilor arctice, compus din insula Banks, Prințal Albert, unite cu țările Victoria și Wollaston, insulele Baring Melwile, Sommerset, archipelagul Parry, țările Bafin și altele, pe care numeroasele strîmtorĭ maĭ mult le împreună de cît le separă [1]). Aceste strîmtorĭ constitue trecerea pe la Nord-Est [2]). La Est de țara Bafin și despărțită de dînsa prin strîmtoarea Dawis, se află *Groenland*, din care nu se cunoaște de cît parte din coastele occidentale și orientale. Suprafața acestuĭ ținut s'a evaluat, în mod aproximativ la un milion km. pătrațĭ.

[1]) Inghețate fiind maĭ tot timpul anuluĭ.
[2]) Incercată de toțĭ navigatoriĭ oceanuluĭ Glacial.

Coasta orientală este prevăzută gu golful St. Laurent, care prezintă peninsulele Noul Brunswik şi Noua Scoţie. In faţa acestuĭ golf se află marea insulă Terra-Nova şi insulele Anticosti, Prinţul Eduard şi altele maĭ micĭ.

Coasta occidentală este pretutindenĭ înaltă, stîncoasă şi prevĕzută cu maĭ multe grupurĭ de insule, printre carĭ se distinge insula *Vancuver*, archipelagul Regine. Carlota şi insula Kadiak, cea maĭ mare din Alentineĭ

Clima Canadeĭ se asémănă foarte mult cu aceea a Siberieĭ.

Pe coasta septentrională vara nu are altă influenţă de cît să rupă gheţurile. In interior domneşte o climă continentală extremă. Coasta Pacificuluĭ este ceva maĭ puţin rece de cît cea orientală, din cauza curentuluĭ Kura-Sivo.

După descoperirea Americeĭ, Francezi̇ĭ căutară a se stabili în Canada. Eĭ fondară oraşele Quebek şi Montreal. Maĭ tîrziu însă eĭ fură înlocuiţĭ de Englezĭ, carĭ luară ţara sub stăpînirea lor.

Astă-zĭ Canada formează una din coloniile principale ale Anglieĭ.

Populaţiunea totală apropiè ţifra de 5 milioane locuitoiĭ, dintre carĭ peste 420,000 în Terra-Nova şi 15,000 în Bermude [1]).

Solul acestuĭ ţinut este în mare ,parte steril şi rebel la culturile vegetale. Cu toate acestea cerealele cresc pînă la 56° latitudine. Cartofiĭ, hameiul şi diferiţĭ arborĭ

---

[1]) Din această populaţie peste un milion sunt numaĭ francezĭ.

fructiferĭ se produc prin Sud-Est. Se cultivă inul, cînepa şi alte plante uleioase.

Pădurile Canadeĭ, n'au rival în America; iar păşunile şi mulţimea livezilor naturale, nutresc turme de boĭ, caĭ şi oĭ, care constitue una din bogăţiile Americeĭ de Nord.

Se exploateaza mine considerabile de huilie şi fier. Aurul se găseşte prin Columbia şi Canada de jos şi petroliul prin Canada occidentală.

Bogăţia principală a Canadeĭ este pescăria.

Peste 2,000 de năvĭ cu 50,000 mateloţĭ se întrebuinţează la pescuitul morunuluĭ pe ţărmiĭ insuleĭ Terra-Nova.

Industria se dezvoltă repede. Ea este favorizată prin cererea căilor de comunicaţiune şi prin abundenţa combustibiluluĭ acesteĭ regiunĭ.

Halifax (40,000 loc.), legat de Liverpool şi New-York prin serviciĭ de vapoare engleze.

Montreal, (217,000 loc.) Oraşul cel maĭ populat, unde escelează industria franceză. Intrepozit de comerţ al marilor lacurĭ. Este primul port maritim.

Quebec (63,000 loc.) pe St.-Laurent. Port întins.

Ottawa (44,000 loc.) Capitala Canadeĭ. Acest oraş este situat pe dreapta rîuleţuluĭ Ottava, afluent al fluviuluĭ St.-Laurent. Acest oraş a căpătat o mare influenţă de cînd a devenit capitala guvernămîntuluĭ. Palatul parlamentuluĭ, zidit, în timpurile din urmă, trece de edificiul cel maĭ practic şi în acelaşĭ timp cel maĭ frumos din lume.

Toronto (181,000 loc.) Situat pe ţărmul occidental al laculuĭ Ontario într'o regiune foarte roditoare. Face

un comerţ întins cu lemne, petroleu, cereale, sare şi altele.

Hamilton (49,000 loc.) Ceva maĭ la Sud de precedentul, este renumit între altele pentru imensele sale materiele de maşinĭ pentru căĭ ferate.

Porturile Saint-Johns şi Georgetown iau parte la navigaţiunea generală.

Drumurile de fier prezintă o desvoltare de peste 15,000 km. patraţĭ.

Linia principală pleacă din Halifax şi se îndreptează spre Vest, trecînd prin: Quebek, Montreal, Winipeg şi se termină la Port-Modi, în faţa insuleĭ Vancuver.

Statele-Unite

SITUAŢIE. Sunt situate între 49°—16° latitudine de Nord şi între 64°4′—124°4′ longitudine occidentală.

Se mărginesc la Nord cu Canada; la Est cu oceanul Atlantic; la Sud cu golful Mexic şi cu Mexicul şi la Vest cu oceanul Pacific.

Teritoriul Alaska din Nord-Vestul Americeĭ îĭ aparţine. Suprafaţa totală trece de 9 milióne km. patraţĭ.

RELIEF. Pe linia de Nord terenul se ridică puţin spre a forma linia de împărţire a apelor, dintre Statele-Unite şi Canada.

Intre cele două sisteme de munţĭ, *Stîncoşĭ* spre Vest şi *Allegani* spre Est, se formează larga şi întinsa vale a fluviuluĭ *Misisipi* (6,530 km.) care formează el singur un întreg sistem hidrografic.

Cele alte fluviĭ tributare golfuluĭ Mexic sunt: *Mobile*, care izvorăşte din Allegani şi se varsă la Est de Mi-

sisipi, *Sabine* şi *Brazos*, *Kolorado* şi *Rio-Grand-del-Norte*, care formează limita, pe o mare întindere între Statele-Unite şi Mexic.

Fluviile carĭ se varsă în Pacific sunt fără importanţă. Ast-fel sunt:

Marele Kolorado, care se varsă în fundul golfuluĭ California.

Sacramento, se varsă în golful San-Franciscc şi *Orgonul*.

Fluviile tributariĭ occanuluĭ Atlantic sunt în general scurte.

Cele maĭ principale sunt:

Conecticut, *Hudson*, care se varsă lîngă New-York. *Delaware*, care se varsă lîngă oraşul Filadelfia şi *Potomacul*. care se varsă în golful Chesapeak, lîngă oraşul Washington, formînd o imensă îmbucătură.

In lungul cîmpieĭ, la Piciorul munţilor Laurentizi, apele s'au grămădit, spre a forma cea maĭ mare întindere de apă dulce din cîte există pe glob. Această masă de apă se împarte în cincĭ lacurĭ: Lacul *Superior* (84,000 km. p.) de formă ovală, orientată de la Vest spre Est: Lacul *Michigan* (68,882 km. p.), aceiaşĭ formă; Lacul *Huron* (52,400 km. p.), legat cu lacul Superior prin saltul *Santa-Maria* şi cu Michigan prin strîmtoarea *Machinaw*; Lacul *Erie* (25,175 km. p.), legat cu lacul Huron prin rîuleţul *St-Clair*; şi Lacul *Ontario*, (16.500 km. p.), legat cu lacul Erie prin rîuleţul şi cascada *Niagara*, cea maĭ mare cascadă din lume. Din acest lac ia naştere cel maĭ larg fluviu din lume, *St. Laurent*. Spre Est de lacul Ontario se află lacul *Champlain*, care

comunică cu Laurenţiu prin braţul Richelieu, şi cu Hudson printr'un canal.

CLIMA. continentală domină în S.atele-Unite. Ea se accentuiază cu atît maĭ mult, cu cît înaintăm în interior. Coasta oceanuluĭ Atlantic suferă o climă maĭ rece de cît ţinuturile din Europa după aceeaşĭ latitudine, aceasta din cauză că este udată de curen'iĭ recĭ, ce vin din oceanul Glacial; pe cînd coasta oceanuluĭ Pacific, udată de curentul Kura-Sivo este relativ maĭ caldă.

In fine coastele golfuluĭ Mexic suferă clima tropicelor.

ISTORIE. Pînă în secolul XVII teritoriul S atelor-Unite era locuit de triburĭ sălbatice (Pieile roşiĭ). Primele coloniĭ fură stabilite între aniĭ 1613 şi 1654, de către Olandezĭ, carĭ fondară portul *Noul Amsterdam* astă-zĭ New-York. Veniră apoĭ Suedeziĭ, carĭ stabiliră în New-York şi pe Delaware; apoĭ Engleziĭ, carĭ se stabiliră în Virginia, Masaşuset şi New-Hampshire; apoĭ Franceziĭ, caiĭ se stabiliră în Maine şi pe stîngă fluviuluĭ Misisipi şi Ohio. Spanioliĭ ocupase deja litoralul golfuluĭ Mexic. Engleziĭ însă nu întîrziară de a ocupa puţin cîte puţin toate aceste ţinuturĭ în detrimentul celor alte naţiunĭ. Ast-fel, prin tractatul de la Paris (1643), eĭ ocupară tot ţinutul pînă la Misisipi.

In 1765 parlamentul englez voind să rescumpere pagubele suferite cu ocaziunea rezbeluluĭ de şeapte anĭ, decretâ asupra acestor coloniĭ un impozit de timbru, la care coloniĭ opuseră o vie resistenţă. Timbrul fu înlocuĭt cu un impozit asupra hîrtieĭ, sticleĭ şi ceaiuluĭ. Atuncĭ coloniĭ se revoltară sub conducerea luĭ *George Washington*, şi ajutaţĭ fiind şi de Franceзĭ, îşĭ căpătară

independența, pe care o proclamara în 1775, și pe care Englezii fură nevoiți a o recunoaște în 1783.

Coloniile din Statele-Unite fondară o republică federală, cu capitala Washington.

Peninsula Florida fu cumpărată de la Spanioli în 1820; iar în 1867 Rusia vîndu Statelor-Unite teritoriul Alasca.

Guvernul central al Statelor-Unite se compune din:

Un președinte numit pe patru ani și un vice-președinte care prezideazĭ Senatul și care înlocuește pe președinte în caz de moarte.

Președintele este învestit cu puterea executivă.

Un Congres compus din Senat și Cameră.

Curtea supremă compusă din judecători numiți pe viață.

Statele-Unite se compune din 44 state, 6 teritorii și un district federal. [1]).

Armata Statelor-Unite se compune, în timp de pace, din 28,500 oameni, iar în timp de rezbel ea se urcă pînă la trei milioane și mai bine de combatanți. Marina militară se compune din 100 vase cu 458 tunuri dintre care 46 de cuirasate.

Populațiunea totală trece de 63 milioane locuitori.

BOGĂȚII. Una din principalele bogății ale Statelor-Unite este cultura cerealelor. Grupul din Nord-Est se consideră ca grînarul Statelor-Unite. Bogăția statelor de la Sud constă în cultura orezului, a bumbacului și

---

[1]) Un teritoriu devine stat numai atunci cînd populațiunea sa, bucurîndu-se de drepturi civile și politice, trece peste țifra de 60,000 de locuitori.

a tutunuluĭ, care a jucat un rol atît de impor.ant în viaţa Comercială şi politică a Statelor-Unite.

Livezile naturale şi artificiale nutresc tóte rasele de animele domestice. Caĭ peste 10,500 000 ; asinĭ şi catârĭ 2,000,000 ; boĭ şi vacĭ 36,000,000 şi porcĭ peste 47,000,000

Bogăţiile minerale din Statele-Unite sunt imense, chiar lăsînd la o parte grupa californiană. Pe platoul Aleganilor se întind cele două *regiunĭ carbonifere*, pe suprafaţa de 100,000 km. p.

Sursele de petróleŭ din Pensilvania sunt celebre. Surse bogate de petroleŭ se maĭ găsesc prin Ohio. Kentucky şi Virgina. Aceste surse se exploatează de cincĭ-sute şi maĭ bine de companiĭ.

Producţiunea fieruluĭ este de asemenĭ considerabilă.

Afară de aceste metale se găseşte: zinc şi staniu, stâncĭ granitice, marmoră şi sare prin regiunile de Nord şi Vest.

Producţiunea auruluĭ şi a argintuluĭ din *C lifornia-Colórado* şi *Montana* sunt cele maĭ bogate din lume.

Agricultura, exploataţiunea minelor şi comerţul maritim a absorbit mult timp forţele Statelor-Unite. Numaĭ de vre-o 50 anĭ în urmă industria a luat o desvoltare serioasă.

Maĭ toate industriile sunt concentrate maĭ mult în statele de la Nord şi Vest; cele de la Sud şl Est se ocupă aproape numaĭ cu industriele agricole.

In ceea ce priveşte construcţiunile maritime Statele Unite nu au rival. Pe fie-care an se dă comerţuluĭ peste 2000 bastimente cu o capacitate de 500,000 şi maĭ bine de tone.

ORAŞE. Principale centrurĭ de populaţie sunt:

Washington (230,000 loc.) Capitala Statelor-Unite şi în special a statul Columbia. Situat pe fluviul Potomak. Este reşedinţa preşedintelui republicei şi a Congresului. Fondat în 1792 şi numit ast-fel după numele liberatorului Statelor-Unite. Aci este scaunul tutulor marilor autorităţi administrative, precum şi a stabilimentelor de instrucţiune, arsenal şi marină. Fortăréţă care domină Potamakul.

St.-Louis (452,000 loc.) Situat pe Misisipi, la 20 km. spre Sud de confluenţa sa cu Misuri. Cel mai mare intrapozit din centrul Statelor-Unite.

Cincinati (336,000 loc.). Situat pe Ohio. Mare comerţ de cereale şi alte producte agricole.

Cleveland 261,000 loc.). Situat pe lacul Erie. Oraş industrios. Comerţ întins şi navigaţiune pe cele cinci lacuri.

Pittsburg (239,000 loc.). Situat pe Ohio. Oraş industrios, mai cu seamă în ceea ce priveşte industriile metalurgice.

Buffalo (256,000 loc.). In regiunea marilor lacuri. Industrie activă. Comerţ şi navigaţiune pe cele cinci lacuri.

Chicago (1,100,000 loc.), pe lacul Michigan. Principalul centru de comerţ din regiunea marilor lacuri.

Milwaukee (204,000 loc.). Port al statului Wisconsin. Exportă multe grâne şi lemne.

Porturi principale sunt:

Portland 34,000 loc.). Port al statului Maine.

Boston (448,000 loc.). Centrul comerţului cu Canada Indiile orientale şi Mediterana.

New-York (1,515,000 loc.). Este situat pe fluviul

Hudson, la 28 km. de ocean. Cel maĭ mare port al Statelor-Unite. Este pus în legătură prin liniĭ de vapoare regulate cu toate porturile marĭ ale lumeĭ. Ţifra comerţuluĭ său se urcă la 4 miliarde leĭ pe fie-care an. Are o marină comercială considerabilă.

Filadelfia (1,105,000 loc.). Situat pe Delaware. Portul Pensilvanieĭ. Al doilea oraş al Statelor-Unite şi unul din primele oraşe manufacturiere din lume.

Baltimore (434,000 loc.). Situat în fundul golfuluĭ Chesapeach. Debuşeul statuluĭ Maryland. Mare târg de făină şi tutunurĭ.

Noul Orleans (242,000 loc.). Situat în delta mlăştinoasă a fluviuluĭ Misisipi, la 151 km. de la mare. Metropola comerţuluĭ regiuneĭ de Sud.

San-Francisco (300,000 loc.). Principalul port pe oceanul Pacific. Este zidit pe o limbă de pămînt. Capul de linie occidental al drumuluĭ de fier, care leagă Pacificul cu Atlantica. Comunică prin serviciĭ regulate de vapoare cu Japonia, China, Australia, insulele Sondeĭ şi cu toată coasta occidentală a Americeĭ de Sud.

Marina Comercială reprezintă în total ţifra de 24,700 năvĭ.

Drumurile de fier ocupă o întindere de peste 160,000 kilometri. Ele brăzdează maĭ tot teritoriul Statelor-Unite maĭ cu osebire statele maĭ populate. Regiunea de Vest este maĭ puţin favorizată. Linia *trans-continentală* leagă Atlantica cu Pacificul, străbătând Statele-Unite de la Est spre Vest pe o întindere de 1,200 km., de la New-York la San-Francisco.

După cum însă agricultura, comerţul industria şi maĭ cu seamă populaţiunea cresc într'un mod simţitor,

urmează că şi reţeaua căilor ferate se lăţeşte în raport direct cu cele alte bogăţiĭ.

Navigaţiunea interioară se poate reduce la două marĭ sisteme:

Acela al marilor lacurĭ, pe ţărmul cărora se află situate centrurile cele maĭ importante pentru comerţul grânelor, făinurilor, cărnurilor etc.

Sistemul Misisipi, coprinzînd atât fluviul cât şi numeroşiĭ săĭ afluenţĭ.

Maĭ mult de 7000 km., de canalurĭ complectează acest sistem de navigaţiune, care reuneşte Nordul cu Sudul şi regiunea marilor lacurĭ cu Atlantica.

M e x i c u

SITUAŢIA. Se mărgineşte la Nord cu Statele-Unite; la Est cu golful Mexic şi cu parte din marea Antilelor; la Sud cu Guatemela şi la Vest cu oceanul Pacific şi cu golful Californieĭ.

Suprafaţa totală este de 1,946,500 km. pătraţĭ.

Coasta orientală este joasă, mlăştinoasă şi acoperită cu lagune. Această coastă formează golful *Campeş*, mărginit spre Sud de peninsula Yucatan. Cea occidentală este maĭ pretutindenĭ înaltă şi formează golful *Californieĭ*, restrâns între Mexic şi peninsula Californieĭ. Insulele *Revila-Gigedo* fac parte din teritoriul mexican.

ISTORIA. Descoperirile archeologice din timpurile din urmă arată că Mexicaniĭ înainte de venirea Spaniolilor, ar fi atins un grad oare-care de civilizaţiune. Se pare că *Aztequiĭ*, un popor rĕsboinic, ar fi năvălit asupra populaţiuneĭ aborgiene şi ar fi fondat oraşul Mexico.

Intre anii 1519—1521 Mexicul fu cucerit de Fernand Cortez, care îl supuse coroaneĭ Spaniole. El rămase ast-fel până la 1880, când se făcu prima încercare de independenţă fără reuşită. A doua încercare în 1812 şi a treia în 1818 avură aceiaşĭ soartă. In 1821 Mexicul scapă de sub stăpânirea Spanieĭ şi se transformă într'un imperiŭ, care nu ţinu nicĭ un an. Din acest moment şi până la 1864 urmează o serie de certurĭ interioare şi de rezbelele civile, care avură drept rezultat trecerea statuluĭ Texas şi California la Statele-Unite. In 1864 Mexicul deveni iarăşĭ imperiŭ sub Maximilian, care ţinu pînă la 1867, cînd aceasta din urmă fu omorît.

Astă-zĭ Mexicul este o republică, împărţită în 27 provinciĭ, două teritoriĭ [1]) şi un district federal.

Populaţiunea totală apropie ţifra de 12 milioane suflete. Ea se compune din Indienĭ, Metişĭ, Spaniolĭ şi alţĭ Europenĭ.

PRODUCŢIUNĬ. Varietatea soluluĭ dă naştere la o mare varietate de producţiunĭ.

Prin locurile joase se cultivă bumbacul, orezul, trestia de zahăr, cafeaua, tutunul, cacaos, vanilie şi diferite seminţe uleioase.

Prin locurile temperate cresc cerealele, via, arborii fructiferĭ, inul şi diferite plante medicinale.

Boiĭ, oile şi porciĭ s'aŭ înmulţit într'un mod considerabil prin vastele păşunĭ de prin regiunile muntoase.

Minele aurifere au produs în aniĭ din urmă pîna la valoarea de 30 milioane leĭ pe an. Cele de argint sunt

[1]) Baia California şi Tepic.

cele mai bogate din lume: ele produc anual până la 180 milioane lei.

Industria mexicană, oprită prin turburări îndelungate, 'şi-a luat zborul. Prin oraşele mari ea se desvoltă cu repeziciune.

ORAŞE. *Mexicul.* (Mijico) (344,000 loc.). Capitala republicei. Oraş celebru, situat la o înălţime de 2300 metri, ceea ce-'i procură dulceaţa unei primă-veri aproape perpetuă. Este dominat de doi vulcani, Iztaccihuatl şi Popocatepel. Aci, în vechime, era stabilită capitala Aztequilor.

Puebla (92,000 loc.). Situat într'un ţinut fertil, este cel mai vechiŭ oraş spaniol din continentul american. Sediul principal al industriei mexicane. Conţine vre-o 60 mănăstiri si biserici.

Tlaxcala (10,000 loc.). Oraş indigen situat pe un platou de 2000 metri altitudine. Pe timpul lui Cortez acest oraş era capitala unei puternice republice indigenă, care a ajutat pe Spanioli să cucerească Mexicul.

Queretaro 33,000 loc.). Situat la Nord de Mexic. Fabrică bumbacul. Este renumit prin mulţimea revoltelor militare (pronunciamentos).

Santa-fé-de-Guanajato (39,000 loc.). Situat spre Nord-Vest de Queretaro. Intreaga regiune este bogată în metale preţioase.

Vera-Cruz (89,000 loc.). Portul cel mai mare din Mexic. Este ridicat pe o cîmpie nisipoasă la ţărmul mării, aproape de oraşul fondat de Fernand Cortez. La epoca ploilor clima devine periculoasă pentru Europeni. Este cu toate astea un centru important de comerţ cu Europa.

Guadalajara (84,000 loc.). Situat spre Nord-Vest de Mexic pe fluviul Santiago. Oraşul datează din 1542.

Campeş (17,000 loc.). Port bun în Yucatan.

Zacatecas (21,000 loc.). Situat în centrul republiceĭ. Fondat la 1588, posedă cele maĭ frumoase mine de argint din Mexic.

Drumurile de fier ce ocupă deja o întindere de 11,500 kilometri.

America centrală

SITUAŢIE. Sub acest nume se înţelege partea meridională a Americeĭ de Nord, coprinsă între Mexic, Marea Antilelor, istmul de Panama şi oceanul Pacific.

Suprafaţa totală este de 485,000 km. p. Coastele sunt maĭ pretutindenĭ ridicate şi formează o mulţime de capurĭ şi micĭ golfurĭ.

Solul se ridică spre a forma un platoŭ foarte accidentat, care se prelungeşte în terase spre coasta Atlanticeĭ, şi care se termină brusc pe litoralul Pacificuluĭ.

Toate cursurile de apă sunt scurte şi fără importanţă. Se remarcă însă marele lac *Nicaragua*, situat în apropiere de ţărmul Pacificuluĭ şi care va fi legat cu ambele mărĭ printr'un canal.

CLIMA acestor regiunĭ este în general caldă, ca toate climele tropicelor. Ea variază însă după altitudine. Se găsesc localităţĭ cu o climă temperată. In general arşiţa soareluĭ este îndulcită pe coaste, prin apropierea măriĭ [1].

[1]. Ecuatorul termal nu coprinde cu ecuatorul matematic în America centrală; el este situat cu câte-va grade maĭ spre Nord. Această

Inainte de anul 1820, cele cincĭ republicĭ din America centrală formaŭ o căpitănie generală, supusă Spaniolilor şi încorporată la Mexic. In 1824 această regiune s'a separat de Mexic şi a format o republică federală, care s'a disolvat în 1830 şi a format cele cincĭ republicĭ în modul cum există astă-zĭ.

Guvernul fie-căreĭ din aceste republicĭ se compune dintr'un Preşedinte ales, un consiliŭ de stat, o cameră a reprezentanţilor şi o curte supremă.

GUATAMALA. Este cea maĭ mare din cele cincĭ republicĭ din America centrală.

Se află coprinsă între Mexic, la Nord; între Honduraş, la Sud şi între oceanul Pacific la Vest.

Suprafaţa totală este 125,100 km. pătraţĭ.

Populaţiunea trece de 1,364,000 locuitorĭ.

Se produce indigo, coşenilă, cafea, trestie de zahăr, cacaos, vanilie tutun şi gumă. De curînd s'a introdus cultura bumbacului, care prosperă.

Animalele sunt relativ numeroase maĭ cu seamă oile. Prin Nord se găsesc caĭ sălbaticĭ.

Producţiunea minerală este importantă, dar puţin exploatată.

Guatemala nouă (72,000 loc.). este capitala republiceĭ. Posedă o universitate. Fabrică zahărul, bumbacul etc.

---

deplasare a celeĭ maĭ calde isotere, face ca zona calmelor să treacă prin Antile. In zona calmelor însă se produc nişte deplasărĭ de aer de o repeziciune extra-ordinară. Aşa un aer încălzit repede într'o localitate oare-care se rarifică şi lasă un gol, care este cu repeziciune umplut cu un alt aer vecin, mai puţin cald. Această bruscă deplasare a aeruluĭ dintr'un loc într'altul dă naştere la acele vîrtejurĭ a căror forţă este necunoscută prin climele temperate. Ele se numesc *culoane* saŭ *tifoane* şi bîntuie mările ecuatoriale pe o întindere de circa 40 şi maĭ bine de grade, ceea-ce însemnează aproape 5,000 km.

Comerţul exterior atinge ţifra de 16 milioane leĭ pe an.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de 240 km.

HONDURAS. Se coprinde între Guatemala de Nord ; golful Honduras şi Marea Antilelor la Est ; Nicaragua la Sud şi oceanul Pacific la Vest.

Suprafaţa este de 119,820 km. patraţĭ.

Populaţiunea atinge ţifra de 396,000 locuitorĭ.

Prezintă cam aceleaşĭ producţiunĭ ca Guatemala, însă pe o scară maĭ puţin întinsă.

Tegucicalpa (12,000 loc.) este capital republiceĭ. *Comayagua* (altă dată *Valadolid* 10,000 loc.).

Trujilo (5000 loc.) mic port pe golful Hunduras.

Comerţul exterior apropie ţifra de 5 milioane leĭ pe an.

Drumurile de fier în exploatare prezintă o desvoltare de 111 km.

SAN-SALVADOR. Se coprinde între Guatemala, la Nord : Honduras, la Est ; golful format de oceanul Pacific, la Sud ; Guatemala la Vest.

Supra-faţa este 21,070 km. patraţĭ.

Populaţiunea 803,500 locuitorĭ.

Cafeaua, bumbacul şi indigoul sunt principalele producţiunĭ : în al doilea rang tutunul, trestia de zahăr şi cacao.

San-Salvador (25,000 loc,), este capitală. Oraşul Libertand îĭ serveşte de port.

Comerţul exterior trece de 30 milioane leĭ pe an.

Posedă o singură cale ferată pe o întindere de 100 km.

NICARAGUA. Se coprinde între Honduras, la Nord ;

Marea Antilelor la Est; Costa-Rica la Sud şi oceanul Pacific la Vest.

Supra-faţa este de 123,950 km. patraţĭ.

Populaţiunea 351,000 loc. (30,000 Piei roşiĭ).

Produce în primul rang porumbul, care constitue nutrimentul populaţieĭ şi se recoltă prin unele locurĭ de cîte două şi cîte treĭ orĭ pe an. Apoĭ cafea, tutun, bumbac, cacao, trestie de zahăr şi altele, Posedă mine de aur, carĭ atrag multă emigraţiune.

Managua (18,000 loc.), este capitală.

San-Juan-del-Norte, port bun la îmbucătura fluviuluĭ San-Juan.

Comerţul exterior atinge ţifra de 7 milioane leĭ pe an.

Posedă treĭ liniĭ ferate pe o întindere de 143 km.

COSTA-RICA. Se mărgineşte la Nord cu Nicaragua şi cu lacul Nicaragua; la Est cu oceanul Atlantic; la Sud cu istmul de Panama şi la Vest cu oceanul Pacific.

Supra-faţa este de 54,070 km. patraţĭ.

Populaţiunea 253,000 loc. Acesta este statul cel maĭ înfloritor şi cel maĭ bine guvernat. Este în acelaşĭ timp ţinutul celĭ maĭ bogat din cele două Americĭ, Se produce grâŭ, orz, porumb, mult tutun cafea, trestia de zahăr şi cacao. Posedă bogate mine de aur, argint, fier, cupru, huilie, dar puţin exploatate din cauza lipseĭ de unelte şi de braţe.

San-José (19,000 loc.) este capitala.

Puerto-Limon este un port pe oceanul Atlantic.

Comerţul exterior atinge ţifra de 30 milioane anual.

Căile ferate în exploatare prezintă o desvoltare de 370 kilometri.

HONDURAS BRITANIC. De America centrală ţine şi

Honduras britanic, situat în partea de Sud-Est a peninsuleĭ Yucatan.

Supra-faţa totală este de vre-o 19,000 km. patraţĭ. Populaţiunea atinge ţifra de 17,000 loc., cea maĭ mare parte indigenĭ şi negriĭ.

Bogăţia acestuĭ ţinut, constă maĭ cu seamă în imensele păduri de acaju.

Belize (3,000 loc.) este capitala acestuĭ ţinut. Port bun din marea Antilelor.

ARCHIPELAGUL COLUMBIAN. [1]). Lungul lanţ de insule, ce pare a fi o legătură între America de Nord şi America de Sud, se întinde între golful Mexic, marea Antilelor [2]) şi oceanul Atlantic, de la peninsula Yucatan şi peninsula Florida pînă la Vanezuela.

Clima lor prezintă tipul cel maĭ pronunţat al climelor maritime intertropicale. In anotimpul vereĭ — Maiu-Octombre —, clima este uscată, călduroasă, însă răcorită puţin prin apropierea măreĭ; în ano-timpul ierneĭ ele sunt bîntuite de ploĭ torenţiale, însoţite de uraganele cele maĭ violente. [3])

In anul 1492, Cristof Columb descoperi cel d'întîĭ aceste insule, care s'aŭ numit *Antile*, şi cărora Englezii le deteră numele de *Indiile occidentale*. Ele fură stăpînite maĭ întîĭ de Spanioli; maĭ tîrziŭ însă Englezii, Francezii, Olandezii şi Danezii ocupară fie-care cîte o parte dintr'însele.

---

[1]) Numit şi Indiile occidentale, spre a se deosobi de insulile din Malaisia, care se maĭ numesc Indiile orientale.
[2]) Numită şi marea Caraibilor.
[3]) Cicloane.

Din punctul de vedere ksic aceste insule se împart în patru grupurĭ:

Archipelagul *Buhama* saŭ *Lucayele*, situate în partea de Nord şi despărţite de peninsula Florida, prin canalul Florida. Ele sunt în număr de vre-o 650 de insule, insuleţe şi recif madreporice.

Toate aceste insule sunt joase, acoperite de lacurĭ sărate şi cea maĭ mare parte deşerte.

Antilele marĭ, în număr de patru : Cuba cea maĭ mare care se desparte de insula Yucatan prin canalul Yucatan; Haitĭ saŭ San-Domingo, Iamaica şi Puerto-Rico.

Aceste insule sunt muntoase, vulcanice şi expuse la dese cutremure de pămînt.

Antilele micĭ, în număr de vre-o 50, se întind în formă de arc de cerc, de la Puerto-Rico şi pînă la gurile Orenoculuĭ. Aceste insule sunt de asemenea vulcanice, ca şi Antilele marĭ.

Insulele de sul-vînt, numite ast-fel pentru că sunt înşirate pe coasta septentrională a Americeĭ de Sud şi la adăpostul vînturilor oceanuluĭ.

Din puctul de vedere politic Antilele se împart în: *Antilele Spaniole*; *Antilele Engleze*, la care se adaogă şi Archipelagul *Bahama*; *Antilele Franceze; Antilele Olandeze* şi *Antilele Daneze*.

ANTILELE SPANIOLE. *Cuba*, este cea maĭ mare şi în acelaşĭ timp cea maĭ bogată din Antile. Ea nutreşte o populaţiune de 1,600,000 loc., din carĭ 800,000 de rasă albă.

Bogăţiile acesteĭ insule constaŭ în cultura trestieĭ, de zahăr, a tutunuluĭ, a bumbaculuĭ, a cafeleĭ, lemne de construcţiune, cacao etc. Animalele sunt relativ nume-

roase, şi constitue încă un element de bogăţie. Se găseşte cîte-va mine de fier, cupru şi saline.

Industria acesteĭ insule se mărgineşte în fabricarea tutunuluĭ, a zahăruluĭ şi a romuluĭ.

Havana, (200,000 loc.), capitala insuleĭ. Portul ceĭ maĭ principal din Antile.

Matanzas (27,000 loc.), pe coasta de Nord şi *Santiago de Cuba* (71,000 loc.), pe coasta meridională, sunt două porturĭ importante.

Puerto-Rico este cea maĭ mică din Antilele marĭ, dar tot atît de roditoare. Are o populaţiune de vre-o 806,000 loc. Bogăţia principală a acesteĭ insule constă maĭ cu seamă în cultura zahăruluĭ şi a cafeleĭ.

San-Juan de Puerto-Rico (24.000 loc.), este capitala insuleĭ. *Ponce* (42,000 loc.). *Utuado* (31,000 loc.), sunt centrurĭ importante de populaţie. *Mayaguez* (28,000 loc.) mare tîrg de cafea.

Comerţul exterior al acestor două insule se ridică la cifra de un milion leĭ pe an. Ţările care iaŭ parte la acest comerţ sunt: Statele-Unite, Spania şi Anglia în primul rang; Franţa, Olanda şi oraşele hanseatice în al doilea.

ANTILELE ENGLEZE. Dintre Antile Engleziĭ posedă:

Archipelapul *Bahama*, situat la Nord de Antilele marĭ între peninsula Florida şi insula Haiti. Ele sunt în număr de peste 650. Populaţiunea 50,000 locuitorĭ.

Produc bumbac, indigo, fructe şi lemnul de acaju. Pescăriile sunt remarcabile.

Intr'una din aceste insule,—Guanahani după uniĭ, Cat-Island după alţiĭ, a debarcat Cristof Columb, când a sosit pentru prima oară în America.

Nassau, (5,000 loc.), situat în insula Noua Providenţă este capitala grupuluĭ.

Dintre Antilele marĭ Englezíĭ stăpînesc:

Jamaica, cu o populaţiune de peste 50,000 loc., care produce cafea. tutun şi maĭ cu osebire trestia de zahăr. Fabrică Zahăr şi renumitul rom, care-ĭ poartă numele.

Portul Kingstown, (47,000 loc.), îĭ servă de capitală,

Dintre Antilele micĭ, Englezíĭ stăpânesc: Trinidad. Grenada, San-Vincent, Santa Lucia, Tabago, Barbada, Dominica, Antigoa, Barbuda, San-Cristof şi cîte-va din insulele Virgine.

Populaţiunea totală a acestora atinge ţifra de 500 miĭ locuitorĭ.

Cultura cea maĭ importantă este a trestieĭ de zahăr, care reuşeşte maĭ prin toate aceste insule; apoĭ vine cafeaua, cacao, diferite fructe şi plante aromatice, bumbac, indigo şi lemne de construcţiune.

Georgetown în Grenada; *Spanistown* în Trinidad, sunt porturile principale.

Antilele franceze. — Dintre Antilele micĭ, Francezíĭ stăpînesc: Guadelupa, Martinica, Desirada, Marie-Galante, Sfintele, St.-Bartelemy şi o parte din St.-Martin.

Populaţiunea totală trece de 300 miĭ locuitorĭ.

Se cultivă trestia de zahăr, cafeaua, bumbacul, tutunul, cacaoa, plánte aromatice şi altele.

Pădurile din Martinica sunt bogate.

Oraşul *Basse-Terre* (11,000 loc.), situat în Guadelupa, este capitala.

Pointe-à.Pitre (16,000 loc.), tot în Guapelupa şi *Fort-*

de-France (8,000 loc.), în Martinica, sunt porturile principale.

ANTILELE OLANDEZE. — Olandeziĭ posedă insulele: *Curaçao, San-Eustaţiu, Sabo* şi împarte cu Francia insula *San-Martin*.

Populaţiunea totală nu trece peste 400,000 loc.

Produce tutun, trestie de zahăr, vanilie, chinquină, cafea şi cacao.

Santa-Cruz, în Curaçao şi *Orange-town* în San-Eustaţiŭ sunt cele două porturĭ principale.

ANTILELE DANEZE.—Daneziĭ stăpînesc insulele *Santa-Cruz, San-Juan* şi *San-Tomas*,

Populaţiunea totală abia trece peste 20,000 loc.

In San-Tomas se produce mult zahăr şi cafea. Santa-Cruz nutreşte multe animale. Portul *Cristianstad* (5,000 loc.) este capitala.

Comerţul acestor insule atinge ţifra de 54 milioane leĭ pe an.

HAITI (SAN-DOMINGO). Această insulă este singura independentă printre Antile.

Ea se împarte în *Republica Haiti*, partea franceză (28,000 km. suprafaţă şi 960,000 loc.) şi *Republica Dominicană*, partea spaniolă (45,000 km. p. suprafaţă şi 504 000 loc.).

Marea majoritate a populaţieĭ din această insulă, 90%, este neagră; 9% sunt mulatriĭ şi abia 1% sunt albĭ.

Prezintă maĭ aceleaşĭ producţiunĭ ca şi cele alte Antile.

Port-au-Prince (61,000 loc.), în republica Haiti şi San-Domingo (24,000 loc.), în cea Dominicană, sunt cele două porturĭ principale ale acesteĭ insule. Maĭ sunt por-

turile *Cap. Haït'en* în Haiti şi *Puerto-Plata* în Domingo. Comerţul exterior atinge ţifra de 37 milioane leĭ pe an.

America de Sud

ŞITUAŢIUNE.—Acest continent se mărgineşte la Nord cu America centrală, cu care se leagă prin istmul de Panama şi marea Antilelor; la Sud cu oceanul Atlantic, de la îmbucătura Orenoculuĭ pînă la capul Horn şi la Vest cu oceanul Pacific, de la capul Horn pînă la istmul Panama.

Se coprinde între 12°20′ latitudine boreală şi 56° latitudine australă: şi 81°—35°40′ longitudine occidentală.

Suprafaţa totală se urcă la 17,752,000.

STATELE.—Statele din America de Sud se împart în state independente şi coloniĭ europene.

Statele independente, toate republicĭ, sunt în număr de zece:

BRAZILIA cu cap. *Rio-de-Janeiro.*

COLUMBIA saŭ Noua-Grenade, cu cap. *Sta-Fé de Bogota.*

VENEZUELA cu cap. *Caracas.*

ECUADOR cu cap. *Quito.*

PERU cu cap. *Lima.*

BOLIVIA cu cap. *Sucre.*

CILE cu cap. *Santiago.*

LA-PLATA (Argentina) cu cap. *Buenos-Ayres.*

PARAGUAYA, cu cap. *Asuncion.*

URUGUAI cu cap. *Montevideo.*

PATAGONIA, nu este de cît un ţinut locuit de triburĭ

sălbatice. Suprafaţa sa se evaluează la ţifra de aproape un milion km. p.

COLONIILE europene sunt:

GUIANA ENGLEZĂ cu cap. *Georgetown* şi *Insulele Falkland* stăpînite de Englezĭ, **Guyana olandeză** cu cap. *Paramaribo*, **Guyana franceză** cu cap. *Cayenne*.

Republicele Americeĭ de Sud.

COLOMBIA. Se mărgineşte la Nord cu Costa-Rica şi marea Antilelor, pînă la punctul Galinas; la Est cu Venezuela; la Sud cu Ecuador şi la Vest cu oceanul Pacific.

Suprafaţa este de 1,203,000 km. p.

Acest ţinut este străbătut în direcţiunea de la Nord la Sud de Andele *Colombieĭ*.

Fluviile care udĭ Colombia sunt:

Magdalena, un fluviu repede, care curge de la Sud spre Nord, primeşte de partea stîngă pe Cauca şi se varsă la Est de golful Darien.

După descoperirea Americeĭ, acest ţinut a fost stăpînit de Spaniolĭ, pînă la anul 1819, cînd şĭ-a căpătat indepedenţa formînd o republică. In anul 1831 se desfăcu de Venezuela şi Ecuador, care formară de atuncĭ două state diferi e, iar în 1863 se formă confederaţiunea *Grenadină*, compusă din 9 state.

Populaţiunea totală este de 4,000,000 loc.

Cea maĭ mare bogăţie a Colombieĭ este admirabila sa situaţiune geografică. Stăpînă pe istmul Panama, care este calea cea maĭ scurtă între Atlantica şi oceanul Pacific, Colombia ar fi putut fi în lumea nouă ceea

ce Egiptul este în cea veche. O dată istmul de Panama canalizat, s'ar fi curmat drumul, pe la capul *Horn*, şi prin aceasta s'ar fi dat comerţuluĭ internaţîonal o impulsiune mare şi decisivă.

Santa-Fé-de-Bogata (110,000 loc.), situată pe rîul cu acelaşĭ nume, la o altitudine de 2500 m. Acest oraş se bucură veşnic ee o climă primăvĭratecă. Este capitala republiceĭ. Posedă o universitate. A fost fondat în 1538. Fabrică pielăriĭ, postavurĭ etc. Rîuleţul Bogota formează aproape de oraş o cascadă renumită pentru frumuseţea sa.

Cele două porturĭ carĭ stabilesc legătura între cele două oceane sunt:

Colon d'Aspinval (2000 loc.), pe marea Antilelor, în insula Manzanilla şi *Panama* (30,000 loc.), situat în fundul unuĭ mic golf pe istmul Panama. Acest port domină oceanul Pacific prin situaţia sa. De aci în secolul XVI Spanioliĭ 'şĭ îndreptaŭ expediţiunile lor pe Pacific.

Un drum de fier leagă aceste două porturĭ şi stabileşte comunicaţiunea între cele două oceane.

Oraşele: *Medelin, Socorro* şi *Jesus Maria* sunt înfloritoare.

Drumurile de fier ocupă o întindere de 557 Km.

VENEZEULA. Se mărgineşte la Nord cu marea Antilelor, la Est cu Guiana engleză, la Sud cu Brazilia şi la Vest cu Colombia.

Suprafaţa este de 1,043,900 Km. pătraţĭ.

Coasta de Nord prezintă golful Venezuela la Vest şi golful Paria la Est. De alungul acesteĭ coaste se află lanţul insulelor de Sub-Vînt, dintre care vre-o câte-va ţin de Venezuela.

Venezuela este udată de fluviul Orenocul (2225 km.), care isvoreşte din Andele Colombieĭ.
Inaintea de anul 1819 Venezuela era supusă Spaniolilor. In acest an se încorporă cu Colombia de care se desfăcu, în 1831.

Populaţiunea totală atinge 2,324,000 locuitorĭ.

Caracas (57,000), este capitala. Oraşul este fondat în 1576. Se bucură de o climă fericită. Posodă o universitate. Industria progresează. Caracas este patria luĭ Bolivar. La Guayra (14,000 loc.), este portul săŭ.

Valencia (39,000 loc.) In partea Nord, pe ţărmul mărij Antilelor. *Bolivar* pe Orenoc şi într'un ţinut bogat în cereale, trestie de zahăr, indigo şi bumbac. Spre Est se află un lac de o rară frumuseţe, care seamănă cu lacul Geneva.

Cumana (12,000 loc.). Un mic oraş dar important. Este situat într'un ţinut roditor şi bogat în grîu, bumbac şi indigo.

Barcelona (13,000 loc.) şi *Merida* (11,00 loc.), sunt centrurĭ principale de populaţie.

Puerto-Cabelo (10,000 loc.), principalul tîrg de cafea *Maracaibo* (34,000 loc.) pe marea Antilelor, sunt porturĭ importante.

Drumurile de fier ocupă o întindere de 1020 km.

ECUADOR. Se cuprinde între Colombia, la Nord; Brazilia, la Est; Peru, la Sud şi oceanul Pacific la Vest.

Suprafaţa este de 307,240 km. patraţĭ.

Pe coasta occidentală se află golful Guayaquil, iar maĭ spre Vest, pe ecuator se află grupul insulelor Galapagos.

Este străbătut de la Nord spre Sud de Andele *Quito*.

Republica Ecuador s'a format în 1831, cînd s'a desfăcut de Colombia. Inainte de acest an, ea a suferit soarta Colombieĭ.

Populaţiunea trece peste 1,400,000 locuitorĭ, dintre carĭ 900,000 Pieĭ roşiĭ şi 500,000 Spaniolĭ şi metişĭ.

Quito (40,000 loc.) este capitala. Se află situată la înălţime de 2850 metri, cu o climă delicioasă. In adevăr la Quito şi în toată regiunea înaltă mijlocia friguluĭ este de 12 grade, iar mijlocia călduriĭ 13 grade. Intre extrema de frig şi extrema de căldură, deosebirea este cea maĭ mică pe întreaga suprafaţă a globuluĭ. In acelaşĭ timp vegetaţia este abondentă şi măreaţă.

Acest oraş este aşezat pe ruinele capitaleĭ Incasilor. Pe muntele Panecilo, care'l domină, se văd încă ruinele templuluĭ Soareluĭ iar în faţă spre Răsărit se află ruinele templuluĭ Luneĭ.

Guayaquil (45,000 loc.), situat la îmbucătura fluviuluĭ Guayaquil, este portul principal. *Cuenca* şi *Loja* sunt două orăşele în Ecuadorul meridional.

Căile ferate se întind pe o distanţă de 300 km.

PERU. Se mărgineşte la nord cu Ecuador; la Est cu Brazilia; la Sud cu Bolivia şi la Vest cu oceanul Atlantic.

Suprafaţa totală este 1,137,000 km. patraţĭ.

Este străbătut de la Nord la Sud de Auziĭ *Peruluĭ*.

Inainte de sosirea Spaniolilor, Perul era guvernat de Incaşi, cari atinsese un grad oare-care de civili-

zaţie [1]). Intre aniĭ 1525—1533 Pizarre şi Almagro cucuceriră Perul, care rămase sub stăpânirea Spanieĭ. Prima încercare de a'şĭ căpăta independenţa o făcu în 1870, dar fără reuşită. A doua în 1826, când independenţa sa se recunoscu.

Populaţiunea totală este de 3 milioane locuitorĭ, dintre care vre-o 350,000 Indienĭ care duc încă viaţa lor obişnuită de veacurĭ.

Lima (104,000 loc.), situat la 22 km. de acean, este capitala. A fost fondată de către Pizarre în anul 1535. Oraşul este udat de micul rîuleţ *Rimac* şi acoperit de o navigaţiune bogată. Posedă o universitate fondată de Carol Quintu.

---

1) Locuitoriĭ aborgienĭ aĭ celor două Americĭ prezintă un tip a parte, constituind un anume neam, care se chiamă *rasa roşie*. Privită în general această rasă, prezintă în ambele continente cam o aceiaşĭ formă, un acelaşĭ tip, aceleaşĭ obiceiurĭ. Din punct de vedere antropologic însă rasa se sub-împarte în maĭ multe tipurĭ, printre care putem deosebi :

1) Tipul de la Nord, care locueşte o parte din ţările arctice şi prin nordul Canadeĭ, dominînd delta luĭ Makenzie şi ţătmiĭ golfuluĭ Hudson. Acest tip este foarte puţin american. El aparţine maı cu seamă aceleĭ familiĭ de popoare care locuesc ţărmiĭ oceanuluĭ Glacial de Nord, sub numirile de Eskimoşĭ, Laponĭ, Samoezĭ, şi alţiĭ, şi pe care uniformitatea climeĭ i-a uniformizat şi pe dînşiĭ. La acest tip se observă între altele umeriĭ feţeĭ ridicaţĭ, barba rară şi ochiĭ oblicĭ, cu alte verbe caracteristica tipuluĭ mongolic. Această caracteristică se observă şi la alte câte-va triburĭ aborigene din Canada, cee a-ce a făcut pe uniĭ etnografĭ că crează că pieile Roşiĭ din America sunt mongoloide.

In partea de sud a Americeĭ, prin Patagonia şi Ţara de foc, vegetează o rasă de oamenĭ inapoiată, care se chiamă Patagonĭ, Fueganĭ etc.

Eĭ diferă de tipul general prin aceea că sunt maĭ inalţĭ, autoracele maĭ desvoltat şi craniul maĭ strîmt.

Tipul cel maĭ numeros, care locueşte cele 2 Americĭ de la Canada şi până la Patagonia, prezintă adevăratele caractere ale raseĭ roşiĭ. Diferitele triburĭ, care 'l compune abia se deosibesc între ele

Callao (30,000 loc.), situat imediat spre Vest, pe litoral, severă de port al oraşuluĭ Lima.

Arequipa (29,000 loc.). Situat în partea de Sud, este al treilea oraş din Peru. In apropiere se află teribilul vulcan Misti. *Islay* spre Vest 'ĭ serveşte drept port.

Cuzco, (22,000 loc.). Situat pe versantul oriental al Andelor şi anume pe Urubamba, unul din afluenţiĭ Amazonuluĭ.

Acest oraş a fost fondat de către un şef al Incaşilor, Munco-Capac. Inainte de a fi cucerit de Pizare, el era capitala imperiuluĭ Incas, *Pyla* şi *Trujillo* sunt porturĭ secundare.

Această ţară posedă deja o reţea de căĭ ferate pe o întindere de peste 1500 km.

BOLIVIA. Se mărgineşte la Nord cu Peru şi Brazi-

---

prin limbă şi prin câte-va micĭ şi neînsemnate nuanţe. In genere aceastǎ rasă ar fi fost susceptibilă de a se civiliza cu timpul, probă despre această sunt faptele relatate de primiĭ exploratorĭ şi cuceritorĭ aĭ Americeĭ, prin care ni se arată că, înainte de 1492 existaŭ 2 centre în fie-care din cele două Americĭ, împrejurul cărora gravita civilizaţia Roşie din ambele continente. Acestea erau Mexicul şi Perul; dar ivazia şi înmulţirea crescîndă şi repede a popoarelor europene, a făcut ca rasa roşie să se retragă zi cu zi şi să dispară. O ură de moarte există între năvăliţĭ în contra năvălitorilor, ură ce se datorează primelor cucerirĭ spaniole. In America de Nord pieile Roşii s'aŭ redus în special în Statele-Unite la un număr aşa de restrâns, în cât existenţa lor se póte socoti. In America de Sud însă, după cum populaţiunea albă n'a ocupat de cât ţĕrmiĭ celor două oceane, tot interiorul este dominat pe numeroase triburĭ, care rĕtăcesc prin vastele câmpiĭ de la Orenoc şi până la La-Plată. Pretutindenĭ eĭ duc aceiaşĭ viaţă pentru că trăesc cam pe acelaş sol, suferă cam o aceiaşĭ climă, se nutresc cam pe aceleaşĭ producţiunĭ şi aceleaşĭ animale. Ceĭ doĭ marĭ exploratorĭ carĭ ne a făcut cunoscut în timpurile recente aŭ fost D-ru *Crevaux*, care a fost ucis pe când scobora pe Pilcomayo şi D-ru *Thouar*, care a făcut două marĭ exploraţiunĭ, una în batinul superior a fluviuluĭ La-Plata şi alta în basinul superior al Amazonuluĭ.

lia, la Est cu Brazilia; la Sud cu republica Argentină şi cu Cile şi la Vest cu oceanul Pacific şi cu Peru.

Suprafaţa este de 1,334,200 km. patraţĭ.

Este străbătut prin Centru de *Andele Boliviei*, carĭ prezintă vîrfurile cele maĭ înalte din America de Sud, *Ilimani* 7314 metri şi *Sorata* 6550 metri. Coasta udată de oceanul Pacific este aridă şi acoperită de stîncĭ. In partea orientală se află câmpiĭ formate de afluenţiĭ Amazonuluĭ şi în mică parte pustiĭ.

In partea occidentală, la limita Peruluĭ, se formează lacul *Titicaca*, iar maĭ spre Sud lacul *Aulagas*. Bolivia numită şi *Peru de sus*, a făcut parte din Peru şi a suferit destinele acesteĭ ţărĭ până la 1826, când se desfăcu şi deveni republică.

Populaţiunea abia trece de 2,270,000 locuitorĭ, dintre carĭ peste 700,000 de Pieĭ roşiĭ.

Sucre, (25,000 loc.), situat în partea de Sud, a devenit de curînd capitala republiceĭ. *La-Paz* (56,000 loc.), situat spre Nord, în apropiere de Ilimani. A fost altă dată capitala Bolivieĭ. *Potosi* (12,000 loc.), spre Sud de Sucre oraş important. *Cobija* este un mic port fără importanţă pentru că, schimburile se fac prin portul peruvian *Arica*.

Are peste 1000 km. căĭ ferate.

CILE. Se cuprinde de-alungul Pacificuluĭ, între Bolivia şi Argentina.

Suprafaţa este de 776,122 km. pătraţĭ.

Este străbătută de *Andele din Cile*, care-ĭ formează limita spre Est.

Se bucură pretutindenĭ de o climă temperată. Pe înălţimĭ ea devine rece.

Cile scutură jugul Spaniei în anul 1810, dar numaĭ în anul 1844 i se recunoscu independenţa.

Populaţiunea totală trece de 3,400,000 locuitorĭ.

Santiago, (189,000 loc.), este capitala. Acest oraş a fost în 1541 de către cuceritorul Valdivia.

Valaparezo, 105,000 loc.), spre Nord-Vest, este primul port al republiceĭ.

Concepcion, Iquique, Antofagasta, *Valdivia* etc. sunt toate nişte porturĭ înfloritoare.

Drumurile de fier ocupă deja o întindere de 3,106 kilometri.

TRECEREA DE LA SUD. La Sud Cile se întinde, până la extremitatea continentuluĭ, nişte archipelagurĭ sterile. Aceste insule, dinpreună cu Patagonia, care formează colţul meridional al Americeĭ de Sud, sunt aproape improprii la orĭ ce cultură şi acoperite cu o populaţiune încă sălbatică.

Intre Patagonia şi Ţara de foc se deschide strîmtoarea *Megellau*, un canal lung şi cotit, accesibil numaĭ pentru vapoare. Din această cauză năvăli cu pânză sunt nevoite să înconjure Ţara de foc.

Pe drumul capuluĭ Horn se află un grup de insule sterile, *Falklmd*, stăpînite de Englezĭ. Tot comerţul acestor insule cons.ă în pescuitul baleneĭ.

ARGENTINA. Se mărgineşte la Nord cu Bolivia şi parte din Brazilia; la Est cu Paraguay, Brazilia şi Uruguay; la Sud-Est cu Oceanul Atlantic: la Sud cu Patagonia, şi la Vest cu Cile.

Suprafaţa 2,789,400 km. patraţĭ

Tot teritoriul acestuĭ ţinut prezintă aspectul uneĭ câmpiĭ, parte acoperită cu o vegetaţiune abondentă,

parte cu păduri, parte cu pustie nisipoasă. Numai partea de Vest este acoperită cu ramurile Andelor din Bile, cari se pierd in cîmpie.

In partea de Nord, se întinde câmpia numită marele *Saco*, străbătută de rîurile Vermejo şi Pilcomayo. Acest ţinut a fost revelat ştiinţei de exploratorii Creveaux şi Thouar.

Argentina este udată de un fluviu important *La-Plata* (3700 km.). Acest fluviu este format din *Paraguay*, care ia naştere din platoul brazilian şi care se uneşte cu *Parana*, după ce a primit de partea dreaptă pe *Pilcomayo* şi pe *Vermejo*. Mai spre sud La-Plata primeşte tot pe partea dreaptă pe *Salado*, iar la îmbucătura sa se confundă cu *Uruguay*, care ia naştere din Siera de Maro (Brazilia).

Clima temperată domină pe toată întinderea. Prin savanele din interior se observă o climă continentală. Ele sunt bîntuite adese-ori de uragane. Pe litoral însă domneşte clima maritimă.

Inainte de 1810, acest ţinut forma colonia Buenos-Ayres, supusă Spaniolilor. In 1811 scăpă de jugul Spaniei şi în 1815 se formă republica federală, care există încă şi astă-zi.

Populaţiunea totală trece de 4,000,000 locuitori.

Emigraţiunea joacă un rol important în creşterea populaţiei. Italienii se încetăţenesc aci în fie-care an cîte 100 de mii cel puţin.

Buenos-Ayres (664,000 loc.), este capitala. A fost fondat 1585 de către Mendoza şi mai în urmă ruinat de Indieni. Aşezat pe Rio de La-Plata, la 320 km., distanţă de la mare. Este cel mai mare din debuşeurile

Americei de Sud. Afară pe acesta găsim următoarele orașe importante:

Rosario (94,000 loc); *Cordoba* (66,000 loc.), spre Sud-Est de marele lac; *Mandoza* 29,000 loc.), în partea de Sud; *Parana* (24,000 loc.), Bajada, port comercial pe țărmul stîng al fluviului La-Plata. A fost altă dată capitala Uniunei.

Imigrațiunea europeană și maî cu seamă cea italiană stabilește in statele de La-Plata și Europa legăturî, care-î măresc prosperitatea comercială.

Drumurile de fier ocupă peste 14,500 km. întindere

URUGUAY. Se află coprins între Brazilia, la Nord; Argentina, de care se desparte prin rîul Uruguay, la Vest; estuarul La-Plata la Sud și oceanul Atlantic la Est.

Supra-fața este 178,700 km.

Intregul teritoriŭ este compus dintr'o câmpie, întreruptă cu micî coline și udată în partea de Vest de rîul *Uruguay*.

Sub numele de «*Banda orientală*» acest ținut făcea parte din colonia Buenos-Ayres. Către anul 1825, se încorporă la Brezilia pînă în anul 1828, cînd își câștigă independența.

Populațiunea totală este de 824,000 locuitorî.

Monte-video [1]) (247,000 loc.). Fondat în 1728 de către o colonie venită din insulele Canariî. Este așezat pe țărmul stâng al luî Rio de La-Plata, la 185 chilometri maî jos de Buenos-Ayres. Capitala Republiceî.

Cele alte orașe sunt formate de curînd. Până astă-zî

---

[1]) San Filip de Montevideo.

nicĭ unul nu conţine o populaţiune care să atingă ţifra de 10,000 locuitorĭ.

Printre acestea se pot totuşĭ cita următoarele:

Salto (5,000 loc.), în partea de Nord, pe fluviul Uruguay.

Artigas (5,000 loc.), în partea orientală pe micul fluviu Yuguarao, care 'ĭ formează puţin limită despre Brazilia.

Mercedes (4,000 loc.), pe Rio-Negro, afluente al fluviuluĭ Uruguay.

Maldonada (1,000 loc.), spre Est de Kontevideo, port la Atlantica.

Fray-Bentos (5,000 loc.), pe delta fluviuluĭ Uruguay. Fondat de un mare industriaş din Hamburg, care a înfinţat aci o vastă fabrică de estract de carne.

Drumurile de fier ocupă aproape 2000 km.

PARAGUAY. Se află coprins între Bolivia, la Nord; Brazilia la Nord-Est, Est şi Sud şi Argentina la Vest, de care se desparte prin Pileomayo şi Paraguay.

Supra-faţa este de 253,100 km. pătraţĭ.

Paraguay este singurul stat din America de Sud, care nu se atinge de mare.

Paragùay a fost descoperit în 1526 de către Sebastian Caboto, şi cucerit în 1536 de Alvara Nunez. Fu ocupat maĭ întîĭ de Spaniolĭ, apoĭ pe Portugezĭ în 1750, apoĭ restituit Spaniolilor în 1787 şi în 1809 se resculă, însă numaĭ în 1844 deveni independeut.

Populaţiunea este de 500,000 locuitorĭ, dintre care 130,000 Pieĭ roşiĭ.

Produce porumb, tutun mate (ceaiul de America) şi

altele. Pădurile ocupă o mare întindere. Se nutresc multe animale.

Aceste din urmă constitue aproape esclusiv bogăţia republiceĭ.

Asuncion (45,000 loc.), aşezat la confluenţa luĭ Paraguay cu Pilcomayo, este capitala. Oraşul a fost rezidit de dictatorul Francia. Stă în legătură cu Buenos-Ayres prin fluviul La-Plata.

Cele alte oraşe care s'aŭ ridicat în urmă şi care progresează zilnic, sunt: *Carapegua* (15,000 loc.). *Villa Pilar San-Pedro* (12.000 loc.). *Concepcion* (11,000 loc.). *San-Estanislao* (8,000 loc.), şi altele în interior.

Drumurile de fier ocupă o întidere de 252 kilometriĭ.

BRAZILIA. Se mărgineşte la Nord cu Colombia, Venezuela, cele treĭ Guiane şi oceanul Atlantic; la Est cu oceanul Atlantic, la Sud-Est cu Uruguay, Argentina şi Paraguay şi la Vest cu Bolivia, Peru şĭ Ecuador.

Supra-faţa este de 8,337,218 km. patraţĭ.

In partea de Nord, Brazilia este dominată de masivul Guianelor; iar pe litoral de un sistem complect, format din maĭ multe lanţurĭ neregulate, care se prelungesc de la capul San-Roque şi pînă la Montevideo.

Ţinutul coprins între cele două masivurĭ, prezintă aspectul uneĭ vaste cîmpiĭ, formată de cursul *Amazonuluĭ* 5,740 km.), şi a numeroşilor săĭ afluenţĭ. Acest fluviŭ izvărăşte din nodul Cuzco (Anziĭ Peruluĭ) prin două braţe; curge maĭ întîĭ spre Nord pînă ce ese din munţĭ; apoĭ se îndreptează spre Est pînă la îmbucătura sa. Cursul săŭ este de 57,100 km. Este cel maĭ mare fluviŭ după continent. Primeşte de partea stîngă pe *Yapura* şi pe *Rio-Negro;* iar de cea dreaptă

pe *Javari*, *Iurua*, *Purus*, *Madeira*, *Tapajas* şi *Tocantinul*, cu care se întîlneşte la îmbucătură.

Cele alte fluviĭ care udă Brazilia sunt: *Paeanahiba* şi *San-Francisco*, care se varsă în oceanul Atlantica.

Partea de Nord şi din centru suferă o climă caldă, cea din litoral suferă o climă maritimă, care se răceşte cu cît înăintăm spre Sud.

Brazilia a fost descoperită de Alvarez Cabral în 1501 şi declarată curînd în urmă ca colonie portugeză, pînă în anul 1808, cînd deveni independentă sub un membru din familia Braganza, care domnea în Portugalia.

In anul 1890 se iscă o revoltă în urma căreia Brazilia deveni republică.

Populaţiunea totală este de 14,600 000 suflete dintre care 600,000 Indienĭ ceĭ ce s'aŭ putut număra în mod aproximativ.

Rio de Janiero (800,000 loc.), capitala Brazilieĭ. Este un oraş european. Port vast şi sigur. Comerţ întins în mare parte din porturile marĭ ale Europeĭ.

Cele alte porturĭ sunt: *Bahia* (San-Salvador, 200,000 loc.). Fondat în 1549. Este al doilea port al republiceĭ.

Pernambuco 190,000 loc.). Fondat în 1532, şi situat ceva maĭ la Sud de Capu San-Roque.

San Luiz de Maranhao (38,000 loc.). Port de a treia mînă situat pe litoralul septentrional, la îmbucătura miculuĭ fluviŭ Grahaju.

Belem do Gran Para (65,000 loc.). Situat spre Vest de precedentul, pe ţărmul drept al estuaruluĭ format de Tocantin.

Porto-Algere (55,000 loc.), şi *Rio Grande* (20,000 loc.), sunt cele două porturĭ ale provincieĭ Rio Grande do Sul.

In centrul Brazilieĭ, pe partea superioară a basinuluĭ Amazonuluĭ, se află o regiune imensă acoperită cu pădurĭ încă virgine şi locuită de triburile indiene, cunoscute sub numele generic de Guarani. Această regiune se numeşte *Mato Grosso*.

La Nord de aceasta se ridică regiunea propriŭ zisă a *Amazonuluĭ* însă pe alocurea mlăştinoasă, acoperită cu ierburĭ, oferind aspectul adevăratelor pampas şi foarte locuită de triburĭ indiene o regiune accidentată, brăzdată de numeroase cursurĭ de apă şi bogată atît în vegetaţiune cît şi maĭ cu seamă în mine. Din această cauză poartă numele de *Minas Geraes*.

Comunicaţiunile interioare sunt încă imperfecte. Amazonul şi cu afluenţiĭ săĭ joacă un rol important în ceea-ce priveşte transportul de mărfurĭ. Cite-va sutimĭ de bărcĭ şi cîte-va zecimĭ de vapoare, călătoresc încărcate saŭ deşerte, între portul Belem şi Rio-Negro. Afară de astea Brazilia maĭ posedă pe coaste aproape 21,000 km. drumurĭ de fier.

GUIANA. Se mărgineşte la Nord cu oceanul Atlantic, la Est şi Sud cu Brazilia şi la Vest cu Venezuela.

Supra-faţa totală trece de 460,000 km. patraţĭ.

Este o ţară muntoasă, acoperită cu platourile sistemuluĭ *Parim*, încă nu destul de bine cunoscut.

Este udată de cîte-ba fluviĭ micĭ şi fără importanţă: *Essecuiba, Corentin* şi *Maroni* care curg de la Sud spre Nord.

Domină clima tropicelor, adică: iarna cu ploĭ torenţiale şi vara cu căldurĭ arzătoare.

Prin secolul al XVII acest ţinut se coloniză maĭ întîĭ de Francezĭ, apoĭ de Englezĭ şi de Olandezĭ.

Astă-zĭ cele treĭ naţiunĭ stăpînesc fie-care cîte-o porţiune.

Guiana Englezŭ, care ocupă partea occidentală între Venezuela şi Guiana Olandeză.

Supra-faţa este de 283,390 km. patraţĭ.

Populaţiunea este de vre-o 288,000 locuitorĭ.

Nutreşte multe animale.

Georgetown (53,000 loc.). Oraş industrios este capitala coloniei. Staţiune importantă între America de Sud şi Antile.

Noul Amsterdam (9,000 loc.). Port secundar.

Guiana Olandeză, care se coprinde între Guiana engleză şi cea franceză.

Supra-faţa este de 129,100 km., patraţĭ.

Populaţiunea este de 60,000 locuitorĭ.

Paramaribo (29,000 loc.). Este capitala coloniei. Port bun şi oraş industrios.

Guiana Franceză, care ocupă partea orientală şi se desparte de Guiana olandeză prin fluviul Maroni.

Supra-faţa este de 78,900 km. patraţĭ.

Populaţiunea nu trece peste 30,000 loc.

Cayenne (10,000 loc.). Este capitala coloniei. Altă dată celebru ca loc de deportaţiune.

FINE